

Սմբատ Սպարապետ,

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԳԻՐՔ

ՕՐԷՆՔ ԵՒ ԿԱՆՈՆՔ ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԱՑ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԱՅՆՈՑ

ԱՌԱՋԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հրամայե Աստուածահայրն Դաւիթ.

Երանեալ են անբիծք ի ճանապարհի, եւ ոյք գնան յաւրէնս Տեառն: Երանի ոյք քննեն զվկայութիւնս նորա, բոլորով սրտիւ իւրեանց խնդրեսցեն զնա: Չի ոչ թէ որ գործեն զանարեւնութիւն, ի ճանապարհս նորա գնասցեն: Դու պատուիրեցեր զպատուիրանս քո, ի պահել ինձ յոյժ: Երանի թէ յաջողեալ էին ինձ Ճանապարհք իմ, ի պահել ինձ զպատուիրանս քո: Յայնժամ ես ոչ ամաչէի ի զգուշանալ ինձ ի պատուիրանս քո: Խոստովան եղէց քեզ, Տէր, յուղղութիւն սրտի իմոյ, որպէս ուսայց զիրաւունս արդարութեան քո: Չիրաւունս քո պահեցի, մի թողուր զիս մինչեւ ի սպառ:

Եւ այլ շատ ի վերայ իրաւանցս կու պնդէ Մարգարէն:

Առ որս ես՝ Սմբատս անարժան եւ մեղաւոր ծառայս Աստուծոյ, Որդի Կոստանդեայ թագաւորահաւր եւ եղբայր բարեպաշտ թագաւորին Հայոց Հեթմոյ, բազում աշխատանաւք աշխատեցայ ի դատաստանագիրքս ծերացեալ մտաւք, վասն զի այլակերպած էր եւ հեռացած ի հին հայ բառէն ի նորոյս՝ հայնց որ իսկի չէին ի հասկնալ, եւ ոչ յօկտել գայր: Եւ ես բազում աշխատութեամբ փոխեցի զսա ի հին եւ ի դժարաբառ եւ յանհասկընալի գրոց ի մեր հեշտալուր եւ ի սովորական բառս, ի թըւականութեանս Հայոց ՉԺԴ ամին՝ ի հայարապետութեան Տեառն Կոստանդեայ եւ ի թագաւորութեան բարեպաշտին Հեթմոյ եւ որդոյ սորա Լեւոնին: Առ որս աղաչեմ զամենեւին վասն սիրոյն Քրիստոսի յիշել զմեզ եւ մեղաց թողութիւն խնդրել ի Քրիստոսէ, զի եւ դուք յիշեալ լիջիք առաջի Քրիստոսի:

Եւ արդ գրեցի զսա վասն հաստատութեան սրբոյ եկեղեցւոյ եւ գոյանալոյ երկրի. եւ ապա վասն աշխարհական դատաւորաց եւ թագաւորաց: Եւ զսիրտ բանիցն առեալ եղի համառատաբար: Չորս աղաչեմ անմեղադիր լինել իմոյ նուաստութեանս. վասն զի չէր իմ բան. եւ ձեռաւք իմովք աշխատեցայ եւ փոխեցի զսա ի չար եւ ի դառն ժամանակի:

Յառաջ պատեհ համարեցաք զվիճակեալ դատաւորացն գրել. բուն յառաջ զթագաւորացն, վասն զի յԱստուծոյ կարգեցաւ թագաւորութիւնն, եւ յԱստուծոյ տեղին է համարած ի յերկրի: Եւ զնոցին դատաստանն եւ զիրաւունքն գրեցաք. եւ ապա զկարգաւորացն եւ զաշխարհականացն եւ զայրուկնոցն:

Ա

ՎԱՍՆ ԹԱԳԱՒՈՐԱՅ ԵՒ ՈՐԴՈՑ ՆՈՅԻՆ

Եթէ կենայ թագաւորին կտրճեր եւ աղչկներ, նա իրաւունք է որ կտրճերն հաւսար ժառանգեն զթագաւորութիւնն, վասն այնոր՝ զի չէ պատեհ որ յորդոց թագաւորի ի ցածութիւն ընկնին: Եւ թէպէտ ու նոմոսով է՝ զանդրանիկն կացուցանել յաթոռ ինքնակալութեանն, բայց վասն աւգտութեան աշխարհաց իրաւունք է՝ որ աղէկ տեսնու հայրն՝ իր ամէն զաւառաւքն եւ զաւառապետացն տեսովն եւ սուրբ եկեղեցովն, որ՝ յոր հաճին յորդոց թագաւորին եւ զիտնան որ բարի բարութ լինի եւ աստուածաւեր ու երկիղով եւ ըռատակն, նա զայն կացուցանեն յաթոռ ինքնակալութեան հաւրն, որ հովվէ զեղբարքն եւ զերկիրն:

Եւ զդաստերսն իրաւունք է՝ որ ի նահապետութեան տուն կարգեն, որ է թագաւոր կամ բրինձ կամ մարգիզ կամ այսպիսիքն: Եւ պատեհ է որ յիր հայրենի երկրէն զեղ եղբար մի կէս բաժին տան իր արժեաւք ընդ պռոյզն: Եւ թե որդիքն մեռել լինին թագաւորին, նա որդոցն որդիքն ժառանգեն զթագաւորութիւնն եւ ոչ դաստերացն. զի քանի որձ դասուն ժառանգքն բաւեն, նա իգացն խափանած է յաւրինաց. զի զեղ աւտար է համարած իգաց ժառանգքն յԱստուծոյ Մովսէսի բերանով: Բայց թե անճարկութենէ լինի՝ որ բնաւ որդի չկենայ թագաւորին՝ այլ դուստր, նա կարէ հայրն թագել զինք ի պուման՝ որ հետ իր մահուն չլինի ժառանգ աթոռոյն այն թագած դաստերն որդիքն. քան զեղբար որդիսն դնեն երկրին հաւատարիմքն յիրենց պարոնին աթոռն, որ յիրենց պարոնին սերմէն է եւ ոչ աւտար սերմի ծնունդ:

Ու կարաւղ է թագաւորն յիր ամողջութեան եւ ի մահուն կտակ գրել, ու սահմանել եւ տալ զլեռն եւ զդաշտն եւ զիր ամէն երկիրն զինչ ցեղ որ իր կամքն լինի, որ չկարէ իր որդի եւ ոչ այլ մարդ դիմադարձ կանգնել: Ապա թե չկենայ որդի եւ ոչ դուստր, եւ եղբար որդիք լինին, նա հայրապետին եւ այլ եկեղեցոյն եւ իշխանաց ու երկրին տեսովն առնուն մէկ մի՝ յոր հաճին ի լան, եւ կրթեցնեն յարքունիքն. եւ յոր հաճին յայնոց՝ նա հետ թագաւորին մահուն զայն դնեն յաթոռն հայրապետով:

Եւ թագաւորն մէն է՝ որ կարէ դեկան շինել՝ եւ քաղաք եւ բերդ՝ եւ մեծ գետոց կանդարայ՝ եւ հոգէտուն ի վերայ մեծ ճամփնի եւ ի կապնի երկրին: Եւ թե իշխան կամենայ յայտոց շինել, նա թագաւորին հրամանով շինէ: Եւ զթագաւորի հալաւ չիշխէ որ հագնել առանց իր հրամանին: Ի թագաւորի մաւտ մի՝ որ իշխեսցէ նստել՝ քաւէլ թե ինք հրամմէ եւ յիր սեղանն՝ քաւէլ հայրապետն: Եւ ոչ թագաւորն ի խէչ հայրապետի թող չնստի. զի չէ հրաման:

Չէ իրավունք որ թագաւոր անպասակ սիրողով կենայ. զի Աստուծոյ եւ հայրապետին արինադրակից է. թող արինաւոր ամուսնանայ:

Քրիստոսի դատաստանին արինակովն պարտի թագաւորն զիր իրաւունքն տանել ըզորդ, անաչառութեամբ եւ առանց կաշառոյ եւ առանց ծուլութեան. եւ զամենայն զրկելոցն եւ զգանկտվորացն դարպաս բռնէ եւ իրաւունք այնէ:

Եւ ի կռիւ ուր թագաւորն ուրդի՝ նա երբ սուրն վերնա՝ նա չէ պատեհ այլ մարդ սպաննել. քաւէլ թե հայնց մարդիք լինին յայլագգեացն, որ այն շմորոյն պատճառք լինին լել: Եւ թե քաղաք լինի սղարել եւ ի յառ ածել, նա երեք հետ պատեհ է որ ձենել տայ՝ թե եկէք ի հնազանդութիւն. թե գան, նա զամէնն հնազանդութեամբ բերէ եւ չտայ սպաննել. եւ թե չգան, նա զմեղապարտսն մէն տայ սպաննել. եւ զայնոք որ ի մեղայն գան եւ մեղացուք լինին, նա աւերէ զիրենց գաւղվածքն եւ չսպաննէ. եւ զպողաբեր ծառք երկրին չտայ կտրել:

Չբերդտուքն եւ զայնպիսիքն անհնար պիտի սպաննել եւ զկինն ու զորդիսն ծառայ տայ ի դարպասն եւ կարէ ծախել. եւ երբ իր խիստ ողորմութիւն այնէ՝ որ չմեռնի, նա զաչսն հանէ. բայց թե զտուրտվելն կատարեալ լինի այրել, անհնար մեռնի: Եւ թե որ զքրիստոնէ տուրտվել լինի ի թուրք՝ մեռնի. կամ խրատվի ի յաչսն կամ յերկու ձեռսն եւ ապաշխարէ:

Եւ որ յարքունի ջամբռէ իրք գողանայ՝ նա զերկու աչսն հանէ եւ զկինն ու զորդիսն առնուն եւ այլ զինչ ունենայ՝ առնուն. եւ թե ծախէ զկինն եւ զորդիսն՝ արժան է:

Եւ թե այլագգի քրիստոնէ սպաննէ՝ մեռնի. եւ թե յոչ կամայ սպաննէ՝ երկու ձեռսն կտրվի եւ զարեան զինն վճարէ. եւ ընդհանուր զին արեան քրիստոնէին. ԳՃ. դեկան պերպեռատ է, եւ այլ ինչ որ մարդն լինի: Եւ տաճկին զինն այսոր երեք բաժնէն մէկն է. զայս այն տաճկին տան զին, որ ի թագաւորին երկրին կենայ: Եւ որ այսոր ուժ չունայ՝ որ վճարէ՝ նա ծախեն զինքն ու զիր տունն ու զինչ ունայ ու ի զինն տան, զարդ ի կնկնէն ու ի յորդեցն: Եւ թե յոչ կամայ լինի սպաննութիւնն՝ նա կէսն այսոր է զին որ ի դարպասն տան. եւ դարպասն կիսէ ընդ սպանած թուրքին ազգն: Եթէ քրիստոնէ զքրիստոնէ կամաւք սպաննէ՝ նա նորա արեան վրէժխնդիրն թագավորին է, որ խրատէ եւ ի յապաշխարութիւն հասցնէ: Եւ թե յոչ կամայ լինայ՝ հնար չկայ. զկէս գնոցն տայ ազգին՝ եւ տուգանք: Չընդանելն ըստ թագաւորին կամացն լինի. զի այս

թագաւորին է՝ որ ինքն դատէ. եւ զայն ի յայլ դատաւորքն թողու՝ որ նոքա հոգան: Եւ որ զաղտուկ մեղանք լինի յերկիրն՝ զայն խոստովանհայրքն ուղղեն:

Ոչ է իրաւունք որ ամէն իշխան կարէ սպանութիւն այնել, քաւել որք ազգաւ թագաւորութեան ընքնակալ լինին: Բայց զգողն արժան է՝ որ ամէն երկրկալ խրատել կարէ. բայց իւրենց ճորտերն չխրատեն առանց իրենց պարոնին:

Բայց եւ գլխուելոյն եւ զշահերոյն բաժնելն պատեհ է՝ որ գրենք: Եթէ երթայ թագվոր ի յիշաւ ի չարկմու յերկիրն, նա ոսկի՝ զինչ շահին՝ թագվորին է. եւ զայս մուսետկին, ու թէ յերջեւ գտվի առ որ՝ է. պատիկ տուգնվի: Եւ թագվորն զիր շահուն տասնեակն պատեհ է որ եկեղեցոյն տայ: Եւ ինչ շահ կենայ՝ ըղորդն այն է՝ որ զամէնն յիրուր քշտեն, ու կէսն թագվորին է՝ եւ կէսն այլ իշխանացն՝ ըստ իրենց մարդաթաւին չափոյն ի յիրենց վերայ բաժնեն: Եւ նոքա զիրենց տասնեակն տան յիրենց եկեղեցեացն: Ապա թէ թագվորն չլինի ի հետ՝ ու իշխան յիշվէ իր երկիրն դիպան, նա ոսկին թագվորին է անհնար, եւ շահուն տասնեակն մէն տան թագվորին, եկ եկեղեցւոյն ի յիսնէն մէկ մի՝ աւրինաւք: Նշանակ եւ պուկ բերդատէրն մէն իշխել վերցնել:

Գող եւ ծեծվոր չէ պարտ յդարկել թագվորին, ապա ալանի ծեծէ. զի այդ իշխանացն եւ սինաւուպիտեաց է հասոյթք: Եւ գոր իշխան՝ որ յդարկէ ի ծեծ, նա ի կէս է շահն ընդ պարոնն: Եւ թէ լաւ կինք յիրմէ որ երթայ ծեծէ՝ առանց պարոնին, նա երկու բաժինն ծեծվորին է եւ մեկ բաժինն պարոնին, զի ինքն յիրմէ գնաց ի ծեծ: Եւ թէ ծեծվոր յդարկէ պարոնն գոք՝ ու բռնվի, նա պարոնն պարտի որ գնէ. եւ թէ ինք յիրմէ երթայ, նա ինք զինք գնէ:

Մարդ որ մարդ պրկէ՝ ամէնն զինչ կենա՝ պրկաւղին է, եւ զրհին մէն պարոնին:

Ոսկի եւ ոսկով կտաւ՝ որ ի շահն ուրդի՝ թագվորին է. եւ արծաթն ու արծթով կտաւ՝ եւ պրիսմէն՝ իշխանացն է. եւ բրդեղէնն ու բամբկեղէնն եւ պղինձն ու երկաթն՝ զաւրացն է:

Ոսկեհանքն թագվորին է, եւ արծաթահանքն ի կէս է ընդ երկրին պարոնն եւ ընդ թագվորն. եւ երկաթն ու պղինձն ու կլայեկն՝ յորում երկիր գտնվի՝ այնոր է:

Չգաւառաց հարկն սահմանովն որ սահմանած է՝ առնուն պարոնայքն. եւ չիշխել որ՝ յայն որ առանց թագվորին դիր յաւելցնէ: Եւ թագվորն պարտի որ պահէ զաղքատն. թե ոչ՝ Աստուծոյ պարտական մնայ: Եւ է ըղորդ հարկուն սահմանն այս, որ՝ զինչ Աստուած. տայ հարկատուին, ի հնկէն մէկն է: Ջրադացք եւ այսպիսի շինուացք ազատ է: Եւ ածուք ու այսպիսիք ի տասնէն գմէկն տանն: Եւ ի շաբաթն աւր մի պարոնին բանի. եւ այլ աւելի ոչ բնաւ: Եզն այլ ծառայութիւն չպարտի, զի զիւր հնկական տվել է: Կովն լիտր մի եղ տայ պարոնին. եւ այլ խոսչէք չտայ: Ոչխարն՝ եփ գառն կամ ուլ բերէ տարեկան՝ ի տասնէն մէկն առնու պարոնն: Եւ ջորին եւ ձին եւ էշն չտայ. զի յամէն տաւներտն որ են ի տարին՝ ԺԲ տարպայ՝ զան ծառայեն պարոնին: Եւ ի բերդն երկու ճանպահ հաց տանեն եւ երկու աղ:

Եւ ընդ այս ըղորդ անցնել՝ այլ չէքուչէք չէ պատեհ առնուլ ավելի ի հարկատվացն: Եւ առանց դատաստանի եւ երեսոյ թող իրավունք չլինի. եւ տուգանքս խնամքով ի վերայ մեղապարտին:

Եւ թէ ժառանգաւոր իշխան յիր երկիրն ծախվորի, եւ բերդ կամ ամրոց շինէ կամ այլ ինչ, նա վասն այնոր կու շինէ որ իր ու իր յետմնացացն մնացական մնայ. մի՛ լիցի թագաւորին յայն ձեռնարկել, այլ իշխանքն զիրենցն ուննան մնացական եւ թագաւորին ուժ տան: Նոյնպէս եւ իշխանքն պարտին զիւրեանցն հարկատվացն եւ հնագանդացն պահել՝ որ ամէն մէկն զիւր շինածն եւ զկորթբացած հայրենիքն ուննայ, եւ չլինին ի վերայ յիրաց պատճառայոյզ ի պիղծն: Ի քաղաքի եւ ի բերդի շէնք՝ պատեհ է որ ամէն երկիրն աւգնեն ամէն իրաւք, զի ամէնին է, եւ տեղոյն բնակիչքն ավելի:

Չամէն ազգ արուեստավոր պատուեցէք. բայց զդարբինն եւ զհիւսն ու զքարգործն աւելի: Եւս առաւել զգրագրերն եւ զբժշկերն՝ զի զմարդս կու ստածեն: Դարպսեցիք հարկելորած լինին յերկրէն: Զան զայլ ազգմարդիկքն վարդապետքն հարկելորած պիտին, զի հոգւոց բժիշկք են եւ եկեղեցւոյ հաստատութիւն: - Բայց պարտ է ամենայն դատաւորաց գիտենալ, որ երազի նման է աշխարհիս ամէն վայելվածքն եւ անցաւոր. եւ ամենայն ծուռ դատաստանաց համարս տալոց են

առաջի ուղիղ դատաւորին՝ Քրիստոսի: Չամէնն զինչ որ աստէն գործէք՝ դուք անդէն գտանելոց էք՝ թէ չար եւ թէ բարի:

Բ

ՎԱՍՆ ԻՃԽԱՆԱՅ ԵՒ ԱՅԼՈՅ, ՈՐՔ Ի ԹԱԳԱՒՈՐԻ Ի ՀՆԱԶԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ Ի ԾԱՌՈՒԹԻՒՆ ԼԻՆԻՆ

Թէ իշխան կամ այլ ոք՝ որ ի թագաւորի ծառութիւն եւ ի հնազանդութիւն լինի, եւ իրք պատճառ այնէ թագաւորին, հայնց որ մեռնի իրաւնաւք, նա եղբարքն եւ որդիքն՝ որ յառաջագույն լեալ լինին՝ նա վասն հաւրն մեղացն չլինին զրկածք ի հայրենեցն ի ժառանգութենէ: Եւ թէ վասն անհաւտութեան չէ մեռել հայրն ի պարոնէն, ապա լուկ վասն իրաց բարկութեան կամ այլ ցեղ մեղանաց, նա ոչ ի հետ ծնած որդիքն չկորսնեն: Հայնց լինի դատաստանս եւ ընդ իւրաքանչիւր պարոնայքն առ հասարակ՝ եւ ընդ իւրեանց ճորտերն:

Գ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՈՍԿԷՀԱՆՔ ԳՏՆԸԻԻ ԹԷ Ի ՅԻԲ ՀՈՂՆ ԵՒ ԹԷ ՅԱՅԼ ԻՃԽԱՆԱՅ, ՈՐ Ի ՀՆԱԶԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ԼԻՆԻ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ

Եթէ իշխանի գաւառն՝ կամ յերկիր որ ընդ թագաւորի հնազանդութեամբն լինի՝ ոսկեհանք գտվի, նա թագվորին է. եւ թե արծաթահանք, նա թագուհոյն է: Ապա անճարակ բաժին հասնի երկրին տիրոջն, զինչ ցեղ որ կարենան հաշտել՝ որ երկուքն լինին շահած:

Ապա երկարն ու պղինձն ու այլ իրք զինչ եւ լինի՝ որ ի հողէ ելնէ՝ տեղոյն իշխանին է: Նոյնպէս եւ աղն եւ բորակն՝ նաւթն եւ կուպրն՝ ձութն եւ ապակին՝ խունկն եւ մագաղանքն՝ դեղնախումկն եւ այլ այսպիսի իրք որ քաղելով լինի՝ գոթոր եւ մահլապ եւ այլն՝ նա իշխանացն է, որ ի քաղաւղացն տասնակ առնուն եւ ի կապալ հանեն: Ապա վայրի պտուղքն ի ծառոցանցն երկրին՝ շինականացն է, որ քաղեն իրենց. Այլ թէ յայլ սինաւոկցաց քաղեն նա գտասնական տան տեղոյն տիրոջն, եւ չկարեն տալ քաղել առանց տեղոյն տիրոջոց հրամանացն: Սոյնպէս եւ շինոյ փայտն եւ արաւտի խոտն ու ընձելոյն:

Եւ ջուր հանել ի գետոց ջրելոյ կամ ջաղցնոյ՝ չկարէ ոք արգելով կամ ասել թէ՝ սինաւոս իմ է, մի՛ հանել ջուր. քանց կարեն հանել ու տանել խանդկով ընդ ամէն մարդոյ գետններ՝ ի յիր հողն եւ շինել զինչ իւր պիտենայ. եւ չէ այն ջուրն՝ քանց այնոր որ տարաւ զայն ջուրն՝ հայրենիք իւր սեփական:

Եւ թէ ոք յայլոց երկիր երթայ՝ որս այնէ, նա ի տասնէն մեկ տեղոյն տիրոջն տայ. Եւ թէ ձուկն որսայ, նոյնն է՝ ի տասնէն զմէկն տայ՝ զէդ զցամքոյն որսն:

Դ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՅԻԲ ԱԲԵՐԱԿԸ ԿԱՍ Ի ՏԵՂ ՈՍԿԻ ԳՏՆԸԻԻ ԿԱՍ ԱՐԾԱԹ

Եթէ ոք ի դուրս ի յիր աւերակք՝ յարտ կամ յայգի ոսկի գտնու կամ արծաթ, նա թէ հին դաղ կենայ ի վերայ՝ որ ճանչվի որ հին թագվորի է լել, նա այլ վայ թագվորին լինի, եւ ի հնկէն մեկն գտնաւորին տան եւ տեղոյն տիրոջն: Ապա թէ գտնաւորն եւ տեղոյն տէրն մեկ չլինի՝ նա տասնէն մէկ տան. եւ տեղոյն տէրն պարտի, որ՝ թէ այլ մարդ լինայ գտել ի յիր հողն՝ նա կիսէ ընդ ինք զայն հնկական:

Ապա թէ իշխանի ժառանգութիւն լինայ տեղին՝ որ իրքն գտվի, նա ի յիր ազգէն տեղոյն տէր կենայ, նա գտնաւորն ի հնկէն զմէկն տայ նմա, եւ թագվորին տասնակ, ու այլն գտնաւորին է. ապա թէ մշակ կենայ կամ այլ ցեղ վարձվոր կամ հռոքվորն նա չտան իր՝ քանց իրք մի բաժին մասնաւորեն: Եւ այս է դատաստանն:

Ե

ՎԱՍՆ ՈՐ ԹԷ ԵՐԿՈՒ ՄԱՐԴ ԶԻՐԱՐ ԾԵԾԵՆ ՈՐ ՉԼԻՆԱՆ ԿԱՄԱԹՔ

Եթե երկու մարդ յիրար անցնին ի ծեծ եւ կամայթք մարդիք լինին՝ նա տուգանքն սակաւ լինի այնոր: Ապա թէ աւագ ու կրտսեր լինին, նա վասն այնոր որ իրապիսի մարդ չէր ու լրբեցաւ՝ նա զնորա մագն տալ փետել՝ ու շատ առնուն զտուգանքն:

Զ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՈՔ ԶԻՐ ՀՈՐՆ ԲԱՆԱՅ ԵՒ ՄԱՐԴ ԱԾԷ Ի ՆԵՐՔ՝ ՆԱ ՆԻԳՆ ՍՊԱՆՆԷ

Եթե որ զիր հորն բանայ՝ եւ մէնակ մարդ ի ներս ածէ, ու մարդն ի նզէն խեղդվի, նա արեան տեր է ածաւոյն: Բայց տեսնուլ պիտի եւ փնտռել եւ իմանալ զմտնելոյն, որպէսն ի վարձն ու ի ամէն կերպ:

Է

ՎԱՍՆ ՈՐ ԶԻՐ ՄՇԱԿՆ Ի ՇԱՏ ՀԱԼԾԵԼՈՅՆ ԵՒ Ի ԾԱՆՐ ՎԵՐՑՆԵԼՈՅՆ ՄԵՌՑՆԷ

Եթե որ մշակ վարձէ՝ ու առանց խնամոց հանցաք շատ հալածեցնէ ի բան, կամ իրք տայ վերցնել՝ որ մեռնի կամ վնասի, նա պատեհ է, որ հայի դատավորն ի վարձն ու ի բանն եւ ի կարիքն, ու ի յայնոր վերայ այնէ զիրաւունքն, ու եկեղեցին զնէ զապաշխարանքն:

Ը

ՎԱՍՆ ՈՐ ՉԼԻՆԻ ՔԱՀԱՆԱՅ ԵՒ ԶԻՆՔ ՔԱՀԱՆԱՅ ԵՐԵՒՑՆԷ

Եթե որ չէ քահանայ աւծեալ եւ կամ արժանի քահանայութեան, եւ առաջնորդ այնէ ինք զինք եկեղեցական բաներոյ զինչ ու լինի՝ ծռութեամբ եւ լքաւով, նա թէ քահանայ չէ արհնաձ՝ նա զեղ աշխարհական դատեն զինք՝ երբ որ գտնուն որ զքահանայական գործ կենայ ու այնէ: Եւ սուրբ առաքեալքն են սահմանել որ մահապարտ են եւ պղծող տանարի կարդան:

Թ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՈՔ ԶՔԱՀԱՆԱՅ ԾԵԾԷ ԵՒ ԱՆԱՐԳԷ

Զքահանայ թէ որ անարգէ կամ ծեծէ՝ նա զԱստուած կու անարգէ. զի Քրիստոս հրամայեց՝ թէ՛ որ զձեզ անարգէ՛ զիս անարգէ. եւ այնպես տուժէ զեղ աստուածանարգ:

Ժ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՈՔ ԶԱՍՏՈՒԾՈՅ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆ ԿԱՇԱՌՈՅ ԾԱԽԷ

Կու հրամայէ արեւնքս եւ առաքելական իրաւունքս, որ թէ եկեղեցական դատաւոր եւ թէ աշխարհական լինի՝ ու ճշմարտի ի վերայն որ թէ՛ զԱստուծոյ իրավունսն կաշառոց կու ծախէ, նա ձգեն զինք ի դատաւորական աթոռոյն եւ զեղ աստուածաձախ տուժեն. զի զԱստուծոյ իրաւունս ծախեց Յուդայի պէս:

Յայտնի է, որ յառաջն եպիսկոպոսունքն կին ուննային եւ որդիք՝ եւ ի քաղաքս կենային եւ վասն այնոր այլ լաւ գիտենային զայրուկնոջ բաներն. եւ ի հիմայ ի կուսան եւ ի միաբանութիւն վանից արեղայք: Նա ի հիմայ կու հրամայէ արեւնքս, որ վասն այսոր եպիսկոպոսն չիշխէ պակսեցնել յաթոռոյն իրացն բնաւ՝ ապա ի միաբանութիւն մնայ իրքնա թռռին:

Եւ եթէ իրք կենայ՝ որ ճանչնան, որ ըղորդ իր լինի ու բնաւ չլինի յաթոռոյն, նա կարէ վկայեցնել ու տալ տիաթկով իր ազգին. զի թէ վկայութեամբ չայնէ՝ նա հետ իր մահուն տուժեն զազգն եւ առնուն:

ԺԱ

ՎԱՍՆ ՀԱՐԿՈՒ ՈՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴՔՆ ԱՌՆՈՒՄ Ի ԺՈՂՈՎՐԳՈՅՆ

Սահման է առաքելական արիւնաքս, որ եպիսկոպոսն յԱստուծոյ տեղն խնամք տանի ժողովրդեանն եւ զայնչաք սահմանած հարկն առնու ի սուրբ եկեղեցոյն եւ ի յայլ եկեղեցականացն ի պէտքն, եւ վասն շրատութեան ջաւելցնէ զառն եւ ոչ զեկեղեցականաց իրաւունս տայ պակսեցնել. վասն զի ամէն եկեղեցական հայնց է հաստատած ի յիւր ապրանքն ի սուրբ եկեղեցոյն ծառութենէն՝ զէդ հեծելվոր որ թրովն իր այնէ զթոշակն: Եւ զայս ի ֆռանկաց եկեղեցականացն տես եւ, ուսիր՝ որ ջանուն անուանին, որ եփ զուգվի եւ կարգվի ջանուն յեկեղեցին՝ այլ չկարէ պակսեցնել եպիսկոպոսն յին ապրանսցն մագ մի առանց իրաւանց:

Եւ թէ բերէ ժամանակն, որ աղքատանայ եկեղեցին վասն յերեւան պատճառանաց կամ յեպիսկոպոսէ կամ յայլ եկեղեցականաց, եւ այլք որ ուննան եւ հարուստ լինին՝ նա զիրենց իրքն խնայեն ի յայն կարիքն, նա զէդ մարդասպան ձգեն զինք եւ դատեն ու հաւանաւորեն ու դնեն յեկեղեցոյն կարիքն:

Եւ թէ յայս ժառանգաւորաց եկեղեցոյս ընդ կարգակից ընկեր կամ ընդ աշխարհական կռիւ այնէ ու փայտով քշտէ՝ հայնց որ մէնակ մեռանի, նա առնուն զկարգն եւ ի դարպասն տան զինք, որ զէդ սպաննաւոր դատեն զինք: Ապա թէ չմեռնի ի ժամն՝ ու ի հետ արերոյ մեռանի, նա զգարկն փնտռեն ու տեսնուն, եւ թէ ի սպաննաւոր լինա՝ նա որպէս վերոյ գրեցաք՝ է տուժանքն. եւ թէ ի կարծիք լինի՝ նա տուժանքն այնոր ապաշխարութեամբ լինայ՝ զինչ որ եպիսկոպոսն դնէ:

ԺԲ

ՎԱՍՆ ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՁԵՌՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Գիտել պարտ է որ մկրտութիւն եւ ձեռնադրութիւն մէկ է, որ՝ զէդ հեզ մի մկրտած լինի՝ նա չկարէ այլ մկրտիլ. նա նոյնպէս որ ձեռնադրած է՝ այլ չկարէ ձեռնադրիլ: Ամենայն որ զմկրտածն մկրտէ՝ նա կորսնէ զկարգն, եւ որ զձեռնադրածն ձեռնադրէ՝ նայ նոյնն է. քաւել թէ ճշմարտեն որ անհաւատ կամ հերետիկոս լինի առաջին ձեռնադրաւորն՝ եւ ապա ձեռնադրեն, նա չկորսնէ զկարգն ձեռնադրաւորն:

Եւ եպիսկոպոս որ զայլ եպիսկոպոսի ձգածն ի կարգէն իշխէ կարգաւորել եւ ի կարք ածել՝ նա զեպիսկոպոսութիւնն կորսնէ իրաւնաւք. եւ այն որ կրկին կարգ էառ՝ նա զէդ այլ պիղծ եւ անհաւատ կորսնէ՝ եւ տուժվի ի դարպասէն իրաւամբք:

ԺԳ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՄԱՐԴ ՅԵԿԵՂԵՅՈՅ ՁԻԹԷ ԿԱՄ Ի ՄՈՍԷ ՅԻՐ ՏՈՒՆՆ ՏԱՆԻ

Եթէ որ ի յեկեղեցոյ ձիթէ՝ կամ յանաւթից՝ կամ ի զգեստուց՝ կամ ի մոմեղինէ՝ կամ յայլ իրաց գողանայ, նա զկարգն կորսնէ եւ հինգ դուայլ վճարէ զիրքն. եւ այս յայնժամ լինի՝ որ կարծեաւք կեցցնվի ի վերայն: Ապա թէ ի գողութիւն բռնվի՝ նա զկարքն առնուն ու դարպասուն նաւմոսովն խրատ ու սագայ այնեն՝ զէդ գողոյ ու անհաւտի:

ԺԴ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԹԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄՈՏԷ Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏԷՆ

Եթէ եպիսկոպոս մոտէ ի հայրապետէն՝ եւ յետոյ զղջանայ ու զայ յուղղութիւն՝ նա չկորսնէ վասն այնոր իրք: Ապա թէ ոչ՝ նա յղրկեն առ ինք երկու եպիսկոպոս՝ ու կոչեն զինք ք ու գ. հետ. եւ թէ յանդգնի ու չզայ ի ժողովն, նա իմանան զիր խաւսքն եւ զպատճառն՝ եւ ի յայնոր վերայ իրաւունք տան եւ սագայ ի շատն եւ ի քիչն: Չնոյնն այնէ եւ եպիսկոպոսն եկեղեցականի, որ ապստամբէ յիրմէ:

ԺԵ

ՎԱՍՆ ԹԵՐԱՀԱՎԱՏՈՑ ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՆ

Չթերահաւատ մարդոյ զվկայութիւն բնաւ չէ պարտ առնուլ. եւ ոչ զմէկ հաւատացելոյ, քաւել թէ սուրբ եկեղեցին վկայէ որ աղէկ մարդ լինի՝ նա ընդունվի:

ԺԶ

ՎԱՍՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՅ՝ ՈՐ ԹԷ ՈՒՆՆԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱՏՐՈՒԹԻՒՆ՝ ԹԷ ՈՉ

Չէ ամենեւին սուրբ եկեղեցին ի յեպիսկոպոսի հայրենտրութիւն գրած, եւ ոչ կարէ եպիսկոպոսն իւր եպիսկոպոսութեան ժառանգ դնել՝ քանց զայն որ ընտրութեամբն Աստուծոյ եւ հայրապետին եւ ամենայն ժողովրդեանն արժանի այնեն: Եւ թէ որ յանդգնի՝ նա ձգվի յաթոռոյն եւ տուժվի ի դարպասն:

ԺԷ

ՎԱՍՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՅ՝ ՈՐ ՉՄԵՐՁԵՆԱՆ ՅԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ԳՈՐԾ

Չէ ամենեւին պատեհ որ եպիսկոպոս յոչինչ ազգ գործ աշխարհական եւ ոչ ի բան մերձենայ. բան զամէն եկեղեցւոյն եւ զեկեղեցականացն դատըստներոյն բաներն ուղղէ ի ճշմարիտն. զի չկարէ որ երկուց տերանց ծառայել՝ որպէս հրամայէ Քրիստոս:

ԺԸ

ՎԱՍՆ ԾԱՌԱՅՅԻՑ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿԱՐԳԻ

Չի տալ հրաման աւրենքս՝ որ ծառայ ի մարդոյ ժառանգութիւն ածեն, եւ ոչ ի կարգ եկեղեցւոյ. քաւել զայ տէրն՝ եւ թխտով որոշի ի ծառայէն՝ եւ ապա կարէ մտանել: Եւ պատրաստել պիտի եկեղեցւոյն յայստեղս, որ բարեգործութեան բանն ի չար չդառնայ. զի յանաւրինի սերմէ եւ եւ տեղի լինի նախատանաց եւ բամբասանաց առ մարդիկ:

ԺԹ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՄՈՏԷ Ի ԹԱԳԱՒՈՐԷՆ ԵՒ ԿԱՄ ՅԻՇԽԱՆԷ ԵՒ ԱՆԱՐԺԱՆ ԻՐՔ ԱՍԷ

Եթէ որ վասն թագաւորի անպատեհ կամ անարժան իաւսք ասէ՝ եւ կամ վասն իշխանի՝ կամ մոտէ, նա պատեհ է՝ յառաջ ի յեկեղեցին դատատնել. նա թէ չզայ լաւցնէ զիր արատն, նա թէ կարգաւոր լինի՝ նա ձգուի ի կարգէն եւ վարուի յամէն երկրէն, եւ թէ աշխարհական լինի՝ նա հաւնովրեն զինքն եւ բանադրած վարեն. ու թէ բանն մեծ լինի՝ նա սազայ տան ի վերայ իրացն:

Ի

ՎԱՍՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՅ ՍԱՀՄԱՆԻ

Վարդապետաց հրամանն այս է սահմանած որ չկարէ կոչիլ վարդապետ անուն եւ ոչ ի գործ քարոյզութեան առանց վարդապետաց վկայութեան՝ որ վկայեն, որ ամէն հին եւ նոր կտակարանացն Աստուծոյ հմուտ լինի եւ հայնց գիտունն, որ ամէնն պատեհ տեսնուն՝ որ իր գաւազան տան. եւ գաւազանն տան, եւ գաւազանն հրամանք է:

Ապա թէ այլ ցեղ լինի՝ նա ամբարտաւանութիւն է եւ տգիտութիւն ու իր սազայ տան այլ վարդապետին: Եւ թէ քամահրանք այնէ իր վարդապետին՝ նա զայն վարդապետն ողջացնէ թէ զոջայ:

Եւ զվարդապետի բանադրածն չիշխէ լուծել այլ վարդապետ, քաւէ մեռած լինայ այն, որ կապեց. ապա կարեն հարցնել եւ քննել այլ վարդապետք զբանադրելոյ պատճառն եւ հրման տան:

ԻԱ

ՎԱՍՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՅՑ ԹԷ ՈՐՊԷՍ ՊԱՐՏԻՆ ԻՐԱՅ ՀՆԱԶԱՆԳԵԼ

Եթէ որպէս պատեհ է, որ եպիսկոպոսունն իրաց հնազանդութիւն այնեն. նա պարտ է գրել՝ որ եպիսկոպոս որ արհիեպիսկոպոսի գաւառ կենայ՝ նա պատեհ է, որ յարհիեպիսկոպոսին ի հնազանդութիւն կենան, որ զիր աշխարհավարութիւնն նոցա թըտարով այնեն՝ բահրով զմեծ բաներն, որ ի թագաւորական դարպսէ հարկապահանջք զան, նոյնպէս զմահ եւ զհոգեբարձութիւն երիցանց իրենք այնեն: Եւ ի դարպաս ու ի հանդէս պատեհ է, որ հնազանդութիւն այնէ եպիսկոպոսն արհիեպիսկոպոսին. զի նախնի հարքն հայնց են սահմանել, որ ամենեւին չիշխէ եպիսկոպոս յայլ եպիսկոպոսի գաւառ եւ ի թէմ ոչ ինչ ազգ աւծումն եւ ձեռնադրութիւն այնել՝ ոչ կարգ տալ եւ ոչ կարգ առնուլ բնաւ, եւ ոչ ի սահմանեալ վիճակէն հրամանք հանել, քաւէ թէ տեղոյն եպիսկոպոսն եւ արհիեպիսկոպոսն հարկելորէ եւ հրամանք տայ:

Բայց այնչաք զհնազանդութիւն գրեցաք, որ այնէ արհիեպիսկոպոսին, այն որ չինի արհիեպիսկոպոս: Բայց ինչ ասեմ ես՝ ու կու գրեմ, չկարցի այլ ցեղ գրել քան զոր յարինակն գտայ, յանդիմանութիւն առ առաջնորդացն եկեղեցոյ - բայց կարճեցի քան կարցի - որ չի լինի ընտրաւորութիւն առաջնորդացն որպէս սահմանած է, այլ կու բանի ըռըշֆայթն եւ ամէն սղալանքն ի յայնոր կու գայ զինչ է. նա չէ բնաւ արժան զայն (ջնջված է):

ԻԲ

ՎԱՍՆ ԹԷ ՈՐՊԷՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՉՈՔ ԴԱՏԷ ԿԱՍ ԶԳԷ Ի ԿԱՐԳԷՆ

Եթէ եպիսկոպոսն կարգաւոր դատէ՝ կամ ձգէ ի կարգէն կամ թշնամանէ, նա առ կայթողիկոսն մէն կարէ երթալ զանկտել: Եւ եթէ կայթողիկոսն փնտռէ՝ թէ սուտ ելնէ անկեալն ի կարգէն ու եպիսկոպոսն իրաւ լինի, նա տուժեն զինքն զնդանով որ ապաշխարէ. եւ թէ եպիսկոպոսն անպատեհ բան լինի արեալ վասն ատելութեան, նա զայնոր վրէժն կայթողիկոսն խնդրէ յեպիսկոպոսէն:

ԻԳ

ՎԱՍՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՅՑ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԹԷՄԵՐՈՅՆ

Չկայ ամենեւին հրաման, որ եպիսկոպոս յայլոց թէմ հանդէս կամ ձեռնադրութիւն այնէ բնաւ. արհիեպիսկոպոսն կարէ հարկելորիլ մէն, որպէս գրեցաք. եւ թէ այնէ ձեռնադրութիւն՝ նա չէ այն քահանայութիւնն ընդունած, եւ ոչ եկեղեցեաց արհնէքն՝ եւ ոչ ինչ իրք զինչ տեղոյն եպիսկոպոսին հակառակութեամբ եւ յոչ կամայ այնէ: Ապա կարէ եպիսկոպոսն զայլ եպիսկոպոս հարկելորել եւ մեծարելաբար, մանավանդ որ եպիսկոպոսն զարքեպիսկոպոսն մեծարէ:

ԻԴ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆ ԽՈՒԽԱՅ ԱՅՆԵՆ Ի ՎԵՐԱՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ

Եթէ ուրդի որ եպիսկոպոսին վերայ իր ժողովուրդն խուխայ այնեն եւ իր այլ հնազանդ եպիսկոպոսքն չկենան ի հնազանդել իր եւ կէսն չար կենան ու ասեն՝ ու կէսն բարի, նա չէ պատեհ որ ի կասկած թողվի այն հիւլայքն՝ որ ասցած լինի. ապա կու հրամայէ սուրբ ժողովն, որ թէ ի ցած եպիսկոպոսացն լինի հիւլայածն, նա արհիեպիսկոպոսն ժողվէ զամէն զքաղքնոյն եպիսկոպոսունքն եւ զիշխանքն եւ զհարկելոր տանուտէրքն՝ եւ փնտռեն ու ստուգեն զրդորդն.

եւ ապա՝ թէ մեղկան լինի եպիսկոպոսն՝ նա կաթողիկոսի գիտելութեամբն ձգեն զինք կամ տուժին զինքն ըստ մեղանացն:

Ապա թէ յարհիեպիսկոպոսի վերայ լինի խաւսքն՝ նա առանց կաթողիկոսի ոչ լինի կամ իր հրամանացն՝ որ հրամայէ եւ եպիսկոպոս ղնէ յիր տեղն, որ զայն ժողվէ զամենն, ու փնռտեն ու ստուգեն զըղորդն. եւ ապա թէ ի մեղանքն գտնվի եպիսկոպոսն, նա տուժեն ըստ մեղանացն:

Եւ տեսէք՝ թէ քանի՞ պնդանք կայ հայրապետացն եւ այլ դատաւորաց եկեղեցոյն, որ վասն կաշառոյ չփոխեն զԱստուծոյ իրավունքն ի ծուռն: Եւ ոչ ամենեւին ի սահմանադրութեանց եկեղեցոյ՝ եւ ոչ ի սահմանաց թեմերոց իշխէ որ փոփոխել բնաւ առանց կաթողիկոսի՝ որ մեծ ժողովի տեսով այնէ:

ԻԵ

ՎԱՍՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԵԱՅ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԺՈՂՈՎՐԳԵԱՆՆ

Կու հրամայէ արեւնքս՝ որ վասն այնոր զան ամբոյն ի մայր եկեղեցի քաղաքին, որ չիլեն այլ մանոր եկեղեցիքն զմեծին հարկիքն. նա զատկին եւ ծննդին եւ այլ մեծ տաւաներոյն չիշխէ այլ եկեղեցի հաղորդ կամ նշխար տալ, այլ զան յաւազ յեկեղեցին եւ ի հաւն առնուն իրենց քահանայից գիտելութեամբ:

ԻԶ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԹԷ ՈՔ ԸՆԴ ԹԵՐԱՀԱՄԱՍ ԽՆԱՄՈՒԹԻՒՆ ԱՅՆԷ

Չկայ հրաման յարինաց, որ կարէ ի կարգաւորաց եկեղեցոյ ընդ թերահաւատ կամ ընդ այլազգի մարդոյ խնամութիւն այնել՝ ոչ ուննալ հարս եւ ոչ տալ՝ եւ թէ այնէ՝ չինի ընդունած, եւ ոչ թողու եպիսկոպոսն, որ լինի՝ եւ տուգնվին մեծ տուգանաւք իրաւնաւք, թէ այնէ:

ԻԷ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՉԿԱՐԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՅԱՅԼ ԹԷՄԷ ԻՐՔ ԱՌՆՈՒԷԼ

Չկարէ եպիսկոպոս՝ քանի որ մեծ լինի՝ յայլ եպիսկոպոսի վիճակէ իրք առնուլ եւ զիր եկեղեցին զարդարել, ոչ շատ եւ ոչ քիչ: Եւ թէ առնուլ իշխէ՝ նա զրկանք է, թողի յետ տայ թէ ոչ նա պատճառէ, որ լուծվի յեպիսկոպոսութենէն, որ սահմանած է սուրբ եկեղեցոյ իրաւնաւքն:

ԻԸ

ՎԱՍՆ ՔԱՀԱՆԱՅՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՐ ՉԿԱՐԵՆ ԻՐՔ ՍՊԱՆՆԵԼ

Հրամայած է յարինացն՝ որ ամենեւին չիշխէ քահանայ ոչ մարդ սպաննել եւ ոչ անասուն բնաւ: Ապա թէ ուրդի որ ի ճանապահ հարամիք ի վերայն ընկնին՝ ու կամ ի յայլ տեղ, որ կամենան զինքն ու զիր ընկերքն սպաննել, նա վասն այնոր որ սպաննէ զթշնամին անձին իրոյ, նա երթայ առ եպիսկոպոսն՝ եւ երբ յիմանայ եպիսկոպոսն՝ նա զինչ կամենայ կարէ այնել՝ թէ տաճիկ սպաննէ եւ թէ անհաւատ դէպ ի Քրիստոս. ապա թէ քրիստոնէ այլ լինի սպանածն, նա բնաւ չկարէ այլ պատարագ այնել:

Եւ թէ քահանայ ի վերայ ծառի կամ ի վերայ պատի քար ղնէ՝ եւ ընկնի ու մարդ սպաննէ, նա այլ պատարագ չկարէ այնել: Եւ թէ աշխարհական լինի, նա զեղ սպանաւղ սպաշխարութիւն քաշէ:

ԻԹ

ՎԱՍՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՈՐ ՉԱՇԿԵՐՏՆ ՅՈՒՄՑՆԵԼՆ ՔՉՏԷ ՈՐ ՄԵՌՆԻ

Եւ թէ յուսցնելն վարդապետ զաշկերտ քշտէ ու մեռնի, նա նոյնն սպաննաւոյ է. եւ թէ հայր գորդի ի խրատ կամ զինչ որ լինայ այսպիսիք - նա կարգ քաշէ՝ զինչ եպիսկոպոսն ու վարդապետք եկեղեցոյ դնեն. ապա այլ տուժանք չկրէ ի դարպաւեն այն որ ի յուսցնելն սպաննէ, ապա զքահանայութեան գործն այլ չայնէ:

Եւ թէ երեց ի հեծման մարդ յղարկէ՝ թէ շուտ գնա ի յինա բանն, կամ՝ հետ մարդոյ հետ հաս, եւ ելնէ ի փողոցն ընդ մարդ դիպի, որ մեռնի՝ նա դարպասն զայն կախէ որ դիպաւն, եւ յղարկաւորն սպաննաւոյ է երկու ցեղ: Բայց դատաւորին պարտ է փնտռել ըղորդութեամբ եւ ընտրել զակամայ սպաննութիւն: Չէր երբ մարդ կացին ածէ ու ճուղ կտրէ՝ նա անցնի կացինն եւ ընկերոջն դիպի ու սպաննէ, եւ զան ազգն նորա եւ ասեն՝ թէ կամաւ սպաննէր: Բայց դատաւորն եւ եկեղեցին շատ փնտռումն պատեհ է, որ այնեն՝ ու հային ի սպաննաւորին հասակն եւ ի խելքն եւ ի բանն ու ի ժամն, եւ ի յայնոր վերայ այնեն զքաւութիւնն եւ զտուժանքն: Նոյնպէս եւ թէ որ հետ իրաց նետ ձգէ՝ նա անցնի եւ մարդոյ դիպի ու մեռնի. նա տեսնուն որ ոխ չկենայ ի մէջն ու տնտղեն զամէնն: Եւ զկամաւ սպաննութիւններն՝ աշխարհական պարոնայք զհտնան, եւ զակամայն եկեղեցին: - Ապա թէ անաւրէնն զքրիստոնէ սպաննէ՝ նա վասն մեծ ատելութեանն, որ կայ ի մէջն՝ կու հրամայէ արէնքս, որ անհնար մեռնի անաւրէն սպաննաւորն:

Լ

ՎԱՍՆ ՀՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՄԲԱՐՏԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՔԱՎՆԱՅԻՑ

Քահանայի չէ պատեհ, որ մեծ քութեամբ եւ հպարտութեամբ եւ դիւական նախանձով երթան ընդ իրար. զի այն որ մեծ է քան զմէկայն՝ նա Աստուծոյ շնորհքն ընտրեաց ու մեծ արար գնա յեկեղեցին:

Բայց նորերն զհինքն պատեհ է, որ զամէն հարկելորեն, եւ թէ զառաջադիմութիւն եւ զմեծութիւն որ ստանալ կամենայ՝ նա պատեհ է, որ զամէնն հարկելորէ, եւ եպիսկոպոսովն կամ եկեղեցոյն տիրոջն ընտրաւորութեամբ եւ հրամանաւք ստանայ, եւ այլքն զեղ աւագ ընկերոջն հնազանդին իր աննախանձ. եւ այնոց սահմանովն զաւտարքն հիւրընկալեն եւ մեծարեն որ յեկեղեցի գան:

ԼԱ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՉՀԱՃԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆ ՅԵՐԷՅՆ

Եւ ժողովորդն չէ իրաւունք որ ընտրեն՝ թէ ինչայ երեցն լավ է քան զիսայ կամ այն անուշաձայն, եւ մէկն թողուն ու ի մէկայն հարկեն, եւ ի խալապայի պատճառ լինին եւ մեղաց. այլ զամէնն մէկ Աստուծոյ սպասավոր համարին եւ զիրենց ըղորդ իրաւունքն զամէն իրք ի յիր ժամն տան: Եւ երբ նոքայ առնուն՝ նա զան եկեղեցականքն յեկեղեցին ի մէկ տեղ ու բաժնեն. եւ գլխաւոր քահանայիցն տան երկու բաժին եւ կէս, եւ այլ քահանայիցն ամէն մէկի երկու մասն, եւ աւագ սարկաւագին մէկ բաժին, եւ դպրին կէս բաժին. եւ այրի իրիցկինն՝ որ իր երիկն յեկեղեցոյ սպասաւորութիւնն լինի մեռեալ եւ ինքն ի բոզութենէ սարկիկ կենայ՝ նա յիր իրիցուն տեղն մասն մի բաժին նորայ տան առանց խալապայի. ապա թէ որ հանդգնի եւ խալապայ շարժէ՝ նա կու հրամայէ արէնքս, որ ձգեն զինք ի դուրս յեկեղեցոյն եւ կորսնէ առ եպիսկոպոսն զկարգն, ինչոր ապաշխարութեամբ ելանէ ի մեղանացն ազատ:

ԼԲ

ՎԱՍՆ ԱԲԱԳ ԻՐԻՑՆՈՅ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑՊՆԵՐՈՅ

Աւագ եւ գլխաւոր կացուցած երեցն՝ զեղ եկեղեցապան՝ չէ պատեհ որ իր տանն ինչ գործ երթայ հոգայ՝ քանց զամէն զեկեղեցոյն եւ զժամհարելոյն, հայնց որ ամէն ժամ ու ժամ յիր տեղն

լինի: Եւ զանաւթ եւ զսպասն եկեղեցոյ ինքըն պահէ: Եւ զայլ քահանայիցն եւ զժողովրդեան զայն ի ժամատեղն անսղայ ի կարգի պահէ եւ սահմանէ. եւ քահանայ որ ծոյլ կենայ՝ նա խրատէ եւ յանդիմանէ զինք զ. հետ, ու թէ չլանայ՝ նա յեկեղեցոյ մտոցն իրեն փող մի չտան, ապա ի վերայ յարիականացն. բաժնեն զիր բաժինն: Եւ ի ժամահարձակն զյետի աւրինութիւնն միակամ եւ սիրով տան ժողովրդեանն, եւ զեղ սիրուն եղբարք երթան հանգչին:

Եւ արդ, այս է սահման կարգած քահանայիցն, եւ որ այնէ՝ նա սուրբ եւ արժանաւոր է քահանայութեան. ապա որ չայնէ՝ նա զվրէժ դատաստանիս թող խմէ ըստ աւրինացս, եւ մեր անպարտ մնամք:

ԼԳ

ՎԱՍՆ ՎԱՆԱԿԱՆ ԱՐԵՂԱՅԻՑ

Հարկ է՝ փոքր ի շատէ յաղագս վանականաց գրել, եւ զայս արժան է զերկար սահմանն ի սրբոյն Սահակայ գրենացն ուսանել: Բայց վայ՝ որ զայն լուծել են վասն նախանձու չարութեան, եւ ի մեծ ատելութիւն մտել առ իրար արեղայքն եւ աշխարհի էրեցնին. եւ վասն այնոր շլացուցանել զդատաստանս, զի երբ ի սրբոյն ի սահմանէն չեն ի պատկառի՝ նա ի մերոյս ո՞րպէս: Ամա ով ուզէ որ ուսնի՝ նա թող անտի ուսնի. զի մենք յայս կանոնս չհամարձակեցաք այլ ինչ գրել:

Բայց ինձ Սմբատայ՝ ծառայիս Քրիստոսի՝ յոյժ հարկ եղեւ յայս տեղիս գտնուլ զսրբոյն Սահակայ նախնոյն մերոյ գրեալ սահմանն, եւ անտի ճշմարտեցի զուղղութիւն սահմանիս. եւ զայս անտի գրեցաք համառաւտ:

Բուն յառաջ հրամայեալ է սուրբն Սահակ, որ յամեն տարի հայրապետքն ժողովք այնեն ի մայրաքաղաքն, եւ ուղղեն զհաւատոց եւ զեկեղեցւոյ կարգաց բաներն եւ հանեն զծուռն: Եւ եպիսկոպոսունքն հետ այնոր ամէն մէկի ի յիր վիճակեալ քաղաքն եւ ի թեմն փնտռեն եւ ըղորդեն. եւ փիրիսկոպոսներն յամէն ժամ ամէն մէկ զիր վիճակն: Եւ հետ այսոր զարծաթսիրութիւն եւ զկաշառն բառնան՝ որ բնաւ չբանի յեկեղեցիս Աստուծոյ: Եւ եկեղեցականք չխնայեն զդեկանն ու զեկեղեցիս Աստուծոյ աղջաղջ պահեն. եւ զամենայն աշխարհիկ բաներ թողուն. եւ զեկեղեցին եւ զուսումն սիրեն, որ իրենք աւգտին եւ այլոց քարոզեն: Եւ կենան երկեղած յԱստուծոյ, եւ զամէնն ի բարին յորդորեն եւ զչարն լռեցնեն: Եւ բնաւ ոչ ի քաղաք եւ ոչ ի գեղ եկեղեցի առանց պարսպի որ լինի եկեղեցւոյն բոլոր ու դուռն ի վերայ՝ որ ի յեկեղեցին անսուրբ իրք չմերձենայ՝ չթողուն պրոպատիկէ աւազանովն:

Եւ զհինկ պահուն աղաւթքն եւ զաղմոսերգութիւնսն կատարեն անուշահոտ խնկաւք: Եւ զայս գլխաւորք եկեղեցւոյն ի կահրա տան այնել. եւ զծոյլն զ. հետ խրատ տալով յանդիմանեն եւ այլ ի հետ գաւազաներով ջարդեն եւ տուգանաւք:

Եւ ժամուց իրքն լաւաւոքիտսով տալ, որ զդեկանն գրեն ու զժամն վճարեն: Ու զկնքադրամն եւ զայլ մտերոյն բաժինքն սիրով եւ անխալապայ՝ որպէս գրել ենք՝ առնու ամէն մէկ զիր բաժինն սալար: Եւ զսուրբ պատարագն սիրով առանց նախանձու այնեն՝ զեղ որ գրեալ կայ: Եւ որ վասն իրիք երկրաւոր բանից յայսր իրք պակասեցնէ՝ նա սաստիկ պատուհաս կրէ՝ եւ ի կարգէն ընկնի՝ մինչ որ սպաշխարութեամբ քաւէ եւ հաշտի ընդ տէրն եւ ընդ վարդապետն: Եւ այս ի վերայ ամենայն ազգ եկեղեցականի յիշվի՝ ի մեծ եւ ի փոքր:

Եւ յաշխարհական ոք չտան յեկեղեցւոյ գործոյ եւ ի բան մերձենալ, քաւէ զիրենց որդիքն՝ որ յուսումն լինին: Եւ արբեցաւոն ու խալապարարն՝ ի դուրս ձգվի՝ ինչվի հայնց գոյ ի խելք՝ զեղ առաջնորդն կամի:

Եւ բիճ՝ ոչ ինք եւ ոչ իր ծնունդն եւ ոչ իր թոռն ինչվի յերեք երեսքն երեց չլինին ժամարար:

Եւ զայս ամէնս եպիսկոպոսն պարտի ի կարգ պահել, եւ այս այնով լինի՝ որ ինք չծուլնայ եւ ոչ աչառէ լքառով. ի վանք եւ ի դուրք զամէն մէկ ի յիր սահմանն պահէ:

Եւ հաւս շատ երկար եւ մեծ է տարել զբանս եւ զծանոյր շալակն ի վերայ եպիսկոպոսացն է գրել, որ՝ թէ իսկի պակսէ՝ նա զամենին վճարէ Աստուած յիրենցմէ վճարվի, եւ ի հայրապետէն՝ թէ գեպիսկոպոսն չըդորդէ: Նոյնպէս եւ զվարուց ժողովրդեան որ յորդորէ զամենեսեան զիրենք եւ անուշացնէ անուշ պաշտելով եւ ամեն ազգ հնարօք յիւրենց հոգւոյն փրկութիւն. եւ ի տաւներն երկար եւ պինդ քարոզութեամբ՝ զհտուն վարդապետաց քարոզութեամբ՝ կշտացնէ զիրենք, նոյնպէս ի քաղաք եւ ի գեղ զամենն ի շուրջ զալով եւ զբանն Աստուծոյ ուսուցանելով եւ հաստատելով ի սէր եւ յերկեղն Աստուծոյ. եւ ինք ի յիր վերայ չթողու զշալակն եւ զպարտք՝ որ փախչին եւ փրկին ի չարագործութենէ եւ ի հերժուածաւղաց: Եւ թէ ոչ՝ որ վասն ոչինչ ազգ սղալանաց կամ ծուլութեան յամեցնեն նա՝ զարիւն նոցա եւ զկորուստ երկրին ի ձեռաց նոցա խնդրեցից՝ ասէ տէր. եւ չէ պարտ կարծել. թէ փոքր գնով ենք գնած. Քրիստոսի արեան զինն ենք, եւ թէ թողուն մեր հովիւքն՝ որ զայլ զմեզ տանի, նա Քրիստոս առնու զիր վճարն: Բայց եւ մեզ աշխարհական հաւտիս պարտ է մերոց հովուացն հնազանդ լինել իբրեւ Աստուծոյ հայցն որ ասեն հովիւքն առաջի ահեղ ատենին Քրիստոսի՝ թէ ահաւասիկ ես եւ մանկունք իմ՝ գոր ետ ինձ Աստուած: Եւ այս հանչաք կարճած է:

Բայց ամէն բարոյ եւ առաքինութեան կատարումն սէրն է՝ ըստ առաքելոյն, որ ասէ՝ լրումն արինաց սէր է:

ԼԳ

ՎԱՍՆ ՍԱՀՄԱՆԻ ԶՈՐ ՍՈՒԲԲՆ ՍԱՀԱԿ Է ԴԻԵԼ ՎԱՆԵՐՈՅՆ ՍԱՀՄԱՆՆ Է

Բայց այժմ զվաներոյ սահմանն համառատեցաք եւ գրեցաք զուժերն ի սրբոյն Սահակայ:

Կու հրամայէ սուրբն Սահակ՝ թէ տգէտ եւ պեղծ մարդիկն բաժին կու ձգեն ի սուրբ եւ կայթուղիկէ վիմիս մէջ, եւ կու ասեն՝ թէ այլ եւ այլ են ազգաց եւ քրիստոնէից եկեղեցիքն: Եւ դեռ այն մէն չէ. քան զՀայոցս այլ կու բաժնեն զվանաց եկեղեցիքն ի քաղաքականացն եւ յայլ ազգ աշխարհականացն. եւ այսով մեծ հերժուած եւ կռիւ ածին ի միութիւնն. եւ քակտեալ ցնդեցին զմեզ: Եւ ոչ յիշել զՔրիստոսի հրամանքն գոր հրամայեաց ընդ սուրբ առաքեալն Պետրոս՝ թէ դու ես վեմ. եւ ի վերայ այդր վիմի շինեցից գեկեղեցի իմ: Ամ ի՞նչ Քրիստոս զայդ ընդ Պետրոսի մարդկութիւնն հրամայեաց եւ ընդ այլ հետեւողացն, թէ՞ ընդ եկեղեցւոյն քարն կամ ընդ փայտն: Եւ Պաւղոս ասէ՝ կարգեաց Աստուած եւ եղ յեկեղեցւոջ նախ զառաքեալս եւ երկրորդ զմարգարէս եւ երրորդ զվարդապետս, որ լնուն գեկեղեցիս միաբանութեամբ եւ սիրով ի փրկութիւն հոգւոյ եւ մարմնոյ: Ամ զայս տեսէք՝ թէ որ զայս միութիւնս կու քակեն ու կու այլայլեն, որ է մայր մեր սուրբ եկեղեցի՝ եւ հայր բանն Աստուծոյ Քրիստոս, նա ապա զմեզ քրիստոնէքս ի մեր հաւրէն եւ ի մարէն կու քակտեն. զի երբ յիրացմէ կու քակտեն՝ նա ու ի նացմէ կու քակտինք, զեղ այն՝ որ երբ զիր հայրն ու զմայրն կորսնէ՝ նա զայն ու զազանք կու յափշտակեն ու կու ուտեն զինք. նա այն բաժնաւորքն զմեզ հայնց կու այնեն: Ապա տեսէք՝ թէ այնոց պատիժն ի՞նչ է, կամ թէ երբ համբերեն իրենց կարաւորքն՝ ինչ մեղք այնեն:

Եւ ի յայս տեղս չկարցի եւ գրաւոս Սմբատս զինչ սուրբն Սահակ գրել էր ի հաւս արինաւք ի հին եւ ի նոր կտակարանացն՝ ու պնդել եւ խրատել էր՝ նա եւս թէ զայն զամենն գրել էի՝ նա կարիշատ էր լել: Բայց զայսչաքս պատեհ համարեցայ գրել՝ թէ ի՞նչ թարգմանի կայթուղիկէն եւ եկեղեցիայն՝ որ է եկեղեցի: Պարտ է զիտել, որ ժողովարան թարգմանի՝ որ հաւնիկ լինի ամենայն ազգաց հաւատացելոց միասիրտ եւ միակամ եւ միահաւատ ի մար մեր հանգչիլ ի գիրկ, եւ ջամբել ի կաթին տեղ զսուրբ մարմինն եւ զարիւն հաւրն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի՝ գոր վասն մեր էհեղ, եւ այնով միանալ ի մէկ, վասն զի եւ առաքեալքն ի մէկ կեցան եւ զմեզ ի մէկ ուսուցին. չուսուցին՝ թէ վասն նախանձու եւ ատելութեան պատռեցէք զսուրբ եկեղեցի եւ զքրիստոնէութեան միութիւնն. եւ ոչ ասացին թէ դիւաց եւ անարինաց կերակուր տուք զքրիստոնէք: Եւ տեսէք թէ սուրբ հայրն Սահակ քանի տարով յառաջ, երբ դեռ Յունաց գրովն վարեաք, զգուշացոյց զմեզ եւ պնդեաց՝ թէ՝ տեսէք որ վասն տաւնիցն՝ գոր կայ սովորութեամբ որ ամէն ազգ եւ երկիր իրենց հաշվնովն եւ ժնովն իրենց տաւն կու այնեն, նա չլինի բնաւ բաժանումն սուրբ եկեղեցւոյն եւ ոչ

ազգացն, զի ոչ թէ եկեղեցին տաւնիցն է, այլ տաւնքն եկեղեցւոյն. եւ մէկ է ընդ որ կու երթան տաւնքն, եւ այլուի ի յեկեղեցոյ ժողովումն զան՝ ի մէկ կաթուղիկէ եկլէսիայ եւ ի մէկ հաւատ ի Քրիստոս. քաւէլ թէ բաժանած լինին ազգն եւ որոշած ի ճշմարտութենէն:

Եւ ոչ եթէ զազգերոյս մէն կու բաժնին, քան զվաներոյ եկեղեցիսն յաշխարհականացն՝ որ կու սսեն՝ թէ այլ է վանացն եւ այլ է քաղաքացն եւ գեղերոյն: Ու ի յայն կու հային՝ թէ գեկեղեցեաց անուանքն այլ եւ այլ են այրել, նա կու կարծեն թէ այլ եւ այլ է. զորս թէ յառաջագոյն զայս գիտացել էին առաջինքն, նա չէին այրել վասն այս ահիս քան մէկ անուն:

Բայց արդ ի՞նչ աւելաբանեմք. ամէն քակտելոյս պատճառն ի յառաջնորդացն եկեղեցոյն է լել եւ ի թագաւորացն՝ որ թուլացուցել են եւ համբերել ծռաւդացն, հայնչանք որ այս ի յայս եղաւ. որ իրենք գիտեն զայս՝ ու տան պացիսուն առաջի Քրիստոսի, նոյնպէս եւ զհատուցումն: Չոր թէ հանդիպէր ուղղափառ բժշկի որ առողջացնէր եւ հանէր զդէւն, նա մեծ վարձք այնէր եւ մեծ առնոյր ի Քրիստոսէ:

Վանքն իջուանք ասի. եւ իջուանքն յայն դիպի, որ յառաջն սուրբն Գրիգոր եւ այլ յուրաքանչիւր հայրապետք ազգաց յիրենց երկիրն իջեւանք եւ հանգչելոյ տեղիք շինեցին՝ վտանգելոցն եւ անկարաւդացն՝ տառապելացն եւ ուսումնաւորացն, հայնց որ զիրենց ամէն պէտքն յայնկից ուննային՝ այրկտին ի յայրկտոյ վանքն եւ կնին ի կանեց: Եւ միաբանք տեղոյն պսակած լինին ընդ ուխտ տեղոյն սահմանեալ կարգովն հայնց, որ զեղ աշխարհական այրուկինք զիրենց ուխտին վառումն առ իրար անցնեն, նա նոքայ ի յաղաւթքն եւ ի պահքն եւ ի վանացն յայլ հալծնաց գործերն հանեն. եւ ի յայն աղքատացն եւ յաւտարացն ի պէտքն եւ ի կարիքն դնեն զամէնն, հայնց որ իրենք չիշխեն այլ ուննալ, քան զիրենց քթէթն մէն: Վասն այսոր հրամայած է եւ սահմանած, որ տան զայս բաժին ողորմութիւն ի վաներս եւ զայս անուանեալ տաւներս զան ամէնն ի վանքն այնեն, որ աւգտին միաբանքն եւ աւտարքն. եւ յառաջ զսուրբ Յոհաննէս Մկրտչին տաւնն է սահմանել սուրբ Գրիգոր լուսաւորիչն մեր. եւ զվարդավառին եւ զճաղկազարդին. եւ զպահքն առաջաւորին՝ որ է սուրբ Մարգսի տաւնն. եւ զՂազարու յարութիւնն. եւ զերկուշաբթի զատկի մեռելոցն. զայսու ընծայաւք եւ մատղնով հրամայած է, որ ի վաներն երթան այնեն: Եւ զինչ այլ յաւելցնել կարեն յողորմութիւնն, նա մեծ վարձք է՝ որ կարաւտածքն ուտեն եւ հագնին:

Վասն զի չկայ ամենեւին հրաման եւ ոչ իշխել այր կամ կին, որ ընդ իր վանքն կապած լինի եւ ընդ եկեղեցին միաբանութեամբ, ոչ իշխել ի կանոնական հրամանացս ի յիր վանացն ի դուրս աւթել կամ այլ աւելի կերուխում այնել:

Եւ վասն այսոր հրամայած է յաւրինացս, որ թէ ոք պահք խոստանայ, նա երթայ ի վանքն պահէ, ինչպի լմնայ: Եւ հրամայած է, որ զինչ իսկ մարդ մեռնի, թէ հարուստ եւ թէ աղքատ, նա ամենեւին պառկելիքն ու հալան ինչուի գաւտին ու ի սաւերն ի վանքն երթայ. եւ մատղուն կէս մորթոյն եւ երկու բաժին ճրագուն վանացն է. նոյնպէս եւ աշխարհի երիցուն եւ երիցկնոջն եւ այլ ազգականացն՝ պառկելիքն եւ հալան սաւերն եւ գաւտին՝ եւ այլ այսպիսի ըռահ ի կանանց վանքն երթայ. եւ յերիցուն մատղէն ամէն մորթին եւ յետի կիցքն դմակովն, ու խասապն եւ ճրագուն ի վանքն. եւ զայլ մնացորդն եփեն ու նստին եւ ուտեն համընտրութեամբ՝ տառապեալ եւ հարուստ՝ զեղ մէկ եղբարք: Եւ շողիացն ու հատիկն՝ այն եկեղեցոյն, յոր տան: Ապա թէ վանաց զեղ լինի, նա ի յիր վանքն տայ. եւ որ շլատնայ ու չտայ, նա ապաշխարելոյ է արժան:

ԼԵ

ՎԱՍՆ ԱՃԵԱՐՉԻ ԻՐԻՑՆՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻ

Եւ այս աշխարհի երիցուն իրաւներն է. զատկին շաբաթ աւրն, եւ կիրակի աւրն, եւ կրկնոյ զատկին, ու հոգւոյ զալստեան, Աստուածածնին ննջմանն, խաչին տաւնին, աւետեացն՝ այսոր աշխարհի երիցոյն՝ եւ եկեղեցոյն: Նոյնպէս եւ զվարդավառն կարեն այնել, ապա մատղենի մորթերն վանացն է:

Եւ պատեհ է որ որ յիր ամէն ազգ մտերոյ՝ ի մրգերոյն քթոց մի, եւ ի սերմունցն դատակ մի եղի, եւ յայլոցն նոյնպէս, ի կալէ եւ ի մրգտուրէ, է ըստ քչուցն փոքր ի շատէ՝ իր եկեղեցոյն տայ, գաղէկն եւ ոչ զվատն՝ նման Կայէնի՝ որ ընտրէր ու զվատն անէր: Եւ թէ որ երիցու առանձին ժամուց տայ կամ մատղենի, նա կէս դրամուն ու մատղենոյն վանացն է: Եւ զինչ բարիկինդնացն շաբթուն գայ, նա երիցուն է ամենն գառնենի մորթին:

ԼԶ

ՎԱՍՆ ՈՐ Ի ՆՈՅՆՍ Է ԲԱՆՍ ՅԻՐԻՑՆԻՆ

Չայս սահմանս գրեաց սուրբն Սահակ. եւ հրամայեաց որ ամէն մէկ զիր բաժինն առնու ուրախութեամբ եւ սիրով, հայնց որ աշխարհականքն անգէտքն զբարին տեսնուն եւ ուսնին ի յիրենցմէ եւ ոչ զչարն, եւ առաւել առաջնորդքն: Եւ որ այսոր անհնազանդ լինի ու այլազգ այնէ, նա երեք հետ իր խրատն տան. եւ թէ չսէ եւ ուղղի, նա ձգուի ի կարգէ: Հայնց կու հրամէ սուրբ եւ երջանիկ հայրս մեր Սահակ:

ԼԷ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՄԱՐԴ ԿԵՆԱՅ ԵՒ ՄԵՌՆԻ ԵՒ ԻՐ ՍԱՀՄԱՆ ԱՅՆԷ

Մարդ որ մեռնի՝ նա ի մահուն ժամանակն ի հոգւոյն բաժնէն պատեհ է՝ որ առաջ զիր եկեղեցոյն հոգայ, որ ի ներքն լինի կնքած եւ իր ծուխ լինի կեցել. զի այն պարտք է, ու յառաջ զայն պիտի վճարել եւ զիր երիցնուն: Եւ ապա թէ այլ իրք յաւելնայ, նա տայ ում կամի: Ու երիցնին տան զիրենց հասնի ի վանքն. եւ ըռահն վանիցն է որպէս գրել ենք:

ԼԸ

ՎԱՍՆ ԲԱՆԱԴՐԱԾ ՄԱՐԴՈՅ

Մարդ՝ որ վանից հրամանաւ բանադրած լինի վասն իրիք պատճառանաց՝ ու մահ գայ իր, նա չկարէ զինք երեց հաղորդել՝ որ թաղել եւ ոչ զիր տղայն կնքել, քաւէլ թէ կենայ ու մեռնի տղայն, նա ապա թող կնքեն ու թաղեն: Բայց ու եպիսկոպոսն պատեհ է աղէկ տեսնու, որ չլինի՝ որ վասն խստապրտութեան խիստ յառաջ երթայ, ու յետեւ ի դատապարտութիւն ընկնի յԱստուծոյ կամ ի հայրապետէն. երբ խիստ յանդգնի, նա ամենին տեսովն ու պատեհովն զիր մեղկանն մէն բանադրէ եւ ոչ զամէն տունն: Նոյնպէս այնէ եւ քահանայն, որ վասն մէկի մի սղալանաց զայս չգրկէ: Բայց աւտար երեց յայլ թեմէ՝ կարէ հաղորդել եւ թաղել զբանադրածն, ու ասէ՝ թէ չգիտէի:

Ու բանադրաւդն պատեհ, է, որ յայդ տեղդ աղէկ առնու զիր թպտիրն ի բանադրելն, զի եւ իր այլ կայ կապաւղ եւ արձակաւղ:

ԼԹ

ՎԱՍՆ ՓԻՐԻՍԿՈՊՈՍԱՅ

Փիրիսկոպոսն չունի իշխանութիւն որ եկեղեցւոյ դուռն փակէ կամ զժամն խափանէ. ապա զքահանայ կամ զժողովուրդ, որ զեկեղեցւոյ հասն չտայ, նա կարէ այլոց տեսով բանադրել: Բայց թէ որ առանց հրամանաց՝ հակառակ եպիսկոպոսին եկեղեցի շինէ ի թեմն, առանց հրամանաց, նա զայն այլ եպիսկոպոսի հրամանաւ, կարէ խափնեցնել:

Խ

ՎԱՍՆ ԱՅՐՈՒԿՆԱՅ, ՈՐ ԾԱՌԱՅ ԸՆԿՆԻՆ

Վասն մեղաց Աստուած կու տայ զմեզ ի ձեռն անաւրինաց: Թէ այրն լինի ծառայ տարած, նա կինն է տարի համբերէ. ու թէ այս է տարոյս ընդ ներքս այրիկ առնու, նա չէ ընդունած, այլ

բոգություն է համարած, ու բաժնեն գինք ու հաւնովորին՝ որ ապաշխարէ Է տարի: Նոյնպէս թէ գկնիկն տանին, նա այրիկն համբերէ, ու թէ չհամբերէ՝ նայ նոյն պատիժդ է:

Եւ երբ Է տարին լմնայ, նա կարեն այոց ամուսնանայ անահ: Ու թէ հետ այնոր ուրդի, որ գայ մէկայն ի ծառայութենէ, նա իրաւունք է՝ որ թէ ուզենայ եկածն՝ նա խափանեն գետի պսակն եւ առաջի պսակն է ընդունած: Ապա յայդ տեղդ պատեհ է, որ եկեղեցին աղէկ տեսնու եւ փնտռէ, որ յետեւ անհանգստութիւն չլինի. բայց ի վերայ ամենայնի իրավունք է, որ առաջի պսակն ընդունած առնուի:

ԽԱ

ՎԱՍՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԱՅ ՄԱՀՎԱՆ

Եթէ այր եւ եթէ կին որ եկեղեցական լինի, եւ անորդի մեռնի՝ կամ անդուստր, եւ ի յիր ազգէ իր յետմնաց անուանէ ու դնէ, նա կարէ դնել, ապա իր ընչիցն մէն. քահանայութեանն կամ ծխերոյն չկարէ դնել առանց եպիսկոպոսին կամացն եւ հրամանացն: Եւ թէ աւտար լինի յիր ազգականութենէ՝ լաւ որդեգիր, նա զիր ժամուն եւ զգնայուն իրք՝ գայն մէն կարէ տալ ըստ իր կամաց. ապա տունն ու հայրենիստան եկեղեցոյն է: Բայց թէ հաճութեամբ երէց լինի որդեգիրն՝ ճանաչած ի քահանայից ազգէ կամ ի յաղէկ ազգէ, որ բիճ չլինի, զի ամենեւին արէնքս չէ ի տալ որ բիճն երէց լինի, այլ՝ որպէս վերոյ գրեցաք՝ երբ ի յաղէկ ազգէ լինի, նա կարէ իրաւաւք ուննայ գկէս տունն եւ գկէս հայրենացն, եւ կէս այն մնայ յեկեղեցոյն հրամանաւքն:

ԽԲ

ՎԱՍՆ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ ԱՉԱՏՈՒԹԵԱՆ

Սուրբն Գրիգոր եւ թագաւորն Տրդատ զիրիցնին ազատել են յամենայն ազգ ծառայութենէ իրենց որդովքն: Կու հրամայէ արէնքս որ ոչ իրիցնին ի հարկտուքն խառնին եւ ոչ հարկտուքն յիրիցնին, ոչ խնամութեամբ եւ ոչ ինչ ազգ իւաւք, վասն պարոնութեանն հարկուն. զի որպէս գերեցն չէ պատեհ ի հարկ դնել, նա հայնց ոչ զհարկտուն չկարէ որ հանել ի հարկէն առանց պարոնին կամացն: Եւ այս է ըզորդն՝ այն պարոնն, որ յիրիցվէ՝ որ պատարագաւդ լինի՝ հարկ առնու, նա անէժք է գրած այնոր. նոյնպէս եւ յեկեղեցականացն ով եւ լինի, որ իշխէ ի հարկուացն բնաւ ի կարգաւորսն խառնել:

Ապա երբ ուժվորեցին Պարսիկք ի վերայ Հայոց, նա տանէին զիրիցնին ի հեծել եւ այնկից ի վեր թուլցաւ. որ խառնեցան յիրար. զի ոչ թագաւորք չմնաց ի Հայք: Ամ թէ յիստկի, նա լաւ է ու շահած լինի երկու դեհն. եւ թէ ոչ, նա յիրիցնոյն վասն այնոր հարկ կու առնուն. որ գիտենայք:

ԽԳ

ՎԱՍՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՅՑ ԹԷ ՈՐՊԷՍ ԻՇԽԵՆ ՎԱՆԵՐՈՅ

Սահման էր՝ որ յառաջ չիշխէր եպիսկոպոսն վանացն. ապա թեմին մէն իշխէր, եւ զվաներն աշխարհական պարոնայք հոգային, եւ զով ուզէին՝ թողուին ի վանքն, ու զոր ոչ՝ նա հանէին: Նա գրած է հիմայ՝ որ ով լսաւդ լինիլ սահմանիս, եւ յեպիսկոպոսն թողու զվանքն իր ապրնաւքն՝ նա արհնած է յԱստուծոյ, եւ Աստուած զիր մեղքն թողու ու զիր ծնաւդացն:

ԽԴ

ՎԱՍՆ ՀԻԲԱՆԴԱՆՈՅԵՐՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻ

Հիւանդանոց ուր կենայ՝ նա չէ պատեհ ամենեւիմբ անտից հարկ առնուլ, ոչ ի հիւանդէ եւ ոչ յիւր սպասաւորէ. թէ ոչ՝ թող համարի թէ գճրիստոս կու կողոպտէ:

ԽԵ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԹԱԳԱԴՈՐՔ ԵՒ ԻՃԽԱՆՔ Ի ՎԱՆՔ ԻԶՈՒԱՆՔ ԱՌՆՈՒՄ

Սահման է յաւրինացն՝ որ թէ թագաւոր եւ թէ իշխան ու թէ հեծելոր, որ ի ճանապահ կենայ, ու վանք պատահի, նա ի հաւն իջնու, չիջնու ի գեղ. եւ վանքն տայ զպէտքն: Նա կու պնդէ արէնքս, որ երբ ի վանքն իջնուն, նա թէ կին կենայ ի հետն չելնէ՝ ի շուրջ գայ ի վանքն, ապա հարկաւք որ ծածուկ կենայ. եւ էրիկ մարդն չիմէ որ հարբենայ. եւ ոչ գուսան երգոց կամ ավջի ձայն իշխէ հանել բնաւ, եւ կուսան արեղայի մեղաց պատճառ լինի՝ եւ իր անթողնելի մեղք շահի: Ապա զեղ ի վանք կենան ու հանգչին եւ ելնեն գնան:

ԽԶ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԱՃԽԱՐԻԻ ԵՐԷՑ ԱՆՈՐԳԻ ՄԵՌՆԻ

Եւ աշխարհի էրեց՝ որ անորդի մեռանի, նա եպիսկոպոսն գհալաւն զամէն եւ զանկողինն առնու. եւ զծխերն տայ ում կամի. ու այլ ինչքն զինչ որ լինի՝ ու այն որ ի պռուգացն՝ երէցկականն լինի, եւ ի պարոնութեանն ի հրամանքն է մնացել. ու թէ երէցկինն այլ մեռնի, նա ամէնն եպիսկոպոսին է:

Եւ թէ ժառանկ որդի կենայ, ու իրիցութեանն լինի, նա զայն եպիսկոպոսն գիտենայ՝ թէ ծուխ տայ եւ թէ ոչ. որ թէ խելք ուննայ, որ զժողովուրդն հովվէ, նա տայ իր ծխեր, եւ թէ ոչ՝ նա ծխերն հայրենիք չէ իր՝ ապա եկեղեցոյն է ծուխն:

Եպիսկոպոսունքն հայրապետին են, եւ իրիցնին ծխերովն եպիսկոպոսին. բայց եպիսկոպոսն իր ծուխ չկարէ ուննայ: Եւ երբ եպիսկոպոսն մեռնի, նա հայրապետին է հալաւն ու միդրն եւ պառկելիքն: Եւ իրիցուն եպիսկոպոսին է: Եւ ծխերոյն իրիցուն է:

Բայց թէ եպիսկոպոսն միաբան կենայ ի վանքն, նա այլ իրքն վանացն է. ապա թէ կենայ իր ճանչած իրք՝ որ ըղորդ իրն լինի, նա կարէ իր ազգի եւ կամ յում ինք կամենայ, եւ ոչ որ իշխէ նմա հակառակել:

ԽԷ

ՎԱՍՆ ՀՈՂԱԳՐԱՄԻ ՉԱՌՆՈՒՄ

Չկայ ամենեւին հրամանք յաւրինացն՝ բնաւ հողադրամ առնուլ ի մեռելոց թաղումն: Ապա պատեհ տեսաք գրել՝ թէ ուստի ընկաւ տիպաւնս այս: Եւ գիտացիք՝ որ յանհաւատ իրիցնոյ, որ զհող գերեզմանին էլ կու ծախեն, հայնց որ ի կապալ հանելն՝ եպիսկոպոսաց թուլութեամբ՝ որ չեն այնոնք զեղ սատանայապաշտք ի յայրել: Եւ չէ դեռ այտ մէն, ապա գհաղորդն եւ զպատարագն այլ կու ծախեն: Չոր կու հրամայէ արէնքս զայնպիսիքն հրով այրել եւ քարկոծել, զեղ անհաւատ. զի ծուռ ու անիրաւ տիպօն դրին: Եւ չէ այլ իրաւունք, որ տայ մեռելն՝ քան զիր հալաւն ու զպառկելիքն. եւ այդ նոր դիր է նոր սահման՝ որ ոչ է յառաջնոցն, ու անգէտ ժողովուրդն հաւնել են տգիտութեան: Եւ այս բանի մեղքն, ի յառաջնորդաց շինիքն է: Թող աղէկ գիտենան, որ կու համբերին՝ զի չկայ ամենեւին հրամանք, որ երեց ի յայլ երիցու ծխին մասն երթայ, քաւել թէ տեղոյն երեցն մեծրէ:

ԽԸ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՉԿԱՅ ՍԱՀՄԱՆ ՈՐ ԺԱՄՈՒՑ ԱՌՆՈՒՄ

Կու հրամայէ արէնքս եւ կու պնդէ, որ բնաւ ոչ ժամուց առնու քահանայն՝ եւ ոչ հողադրամ: Եւ այլ կու պնդէ զեկեղեցոյ առաջնորդն եւ զաշխարհի դատաւորն, որ ուր երեց գտնուն՝ որ առնու, նա զկարգն առնուն, եւ թագաւոր կամ պարոն զինք այրէ, եւ զինչ որ ունի՝ նա առնու իրն հալալ. զի լաւ դարպսուն է քան անհաւտին որդւոցն:

ԽԹ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՈՔ ՉԻՆՔ ՍՈՒՏ ՔԱՀԱՆԱՅ ԱՆՈՒԱՆԷ

Եթե որ որ չէ քահանայ, եւ սուտ քահանայութիւն կու այնէ՝ նա պատեհ է, որ բերէ զինք եպիսկոպոսն եւ վարդապետաւք փնտռէ հետ իր: Ու թէ լինի արժանի քահանայութեան, նա թող զինք ըրորդ քահանայացնէ. ապա պարտ է յառաջ իր ապաշխարութիւն տալ քաշել վասն անհնազանդութեանն. զպատեհն:

Ու թէ չլինի արժանի, եւ անհաւատ քուրձիկ լինի, նա թող ի պարոնության դարպասն տալ զինք եկեղեցին, որ առնու զինչ ուննայ. ու զընդանով եւ այլ ցեղ չարչարանաւք տանջեն, որ այք որ չիշխէ զայն գործ այնել:

Ծ

ՎԱՍՆ ԱՐԵՂԱՅԻՑ ՉՈՒՆՆԱԼՈՅ ԾՈՒԽ

Եւ արեղայի չկա հրաման որ բնաւ ծուխ ուննայ. եւ ոչ վասն այնոր որ թէ ի վանքն բերեն մեռելոց՝ կամ մատաղ այնեն. նա կուսան արեղայ չիշխէ միս ուտել: Ապա զմիսն աշխարհականացն թողուն, եւ իրենք զիրենց կերակուրն զպատեհւորն ուտեն առանց մսի: Եւ աշխարհի իրիցնին չէ պատեհ, որ մատղին՝ որ ի վանքն երթայ՝ հակառակին: Չի պատեհ է, որ լինի, որ վանքն կաշովն ըռովկի, եւ զմիսն տառապելքն ուտեն: Եւ մարդ թէ կենայ, որ չարի ընդ իր երեցն ու այլ երեցով մատաղ այնէ գաղտուկ, նա թէ երեցն դատըստնի՝ նա իրաւունքն հայնց է, որ տըպլէ զիր իրիցուն վզենն: Ապա թէ տառապեալ լինի մարդն, նա ըստ իր կարեացն բերէ, նա ոչ երեցն չկարէ խաւսել՝ թէ փոքր է կամ նուազ կամ քիչ. ապա զինչ զենել է՝ սալար զիր իրաւունքն առնու՝ զերին ու զերբուծն ու զմորթին: Ու թէ խալապայ լինի եւ յանդգեալ քըշտէ իրիցուն, նա ձեռքն կտրվի. ապա թէ զըղջայ ու մեղայ ասէ, նա եպիսկոպոսն կարգ դնէ որ քաշէ: Բայց թէ երեցն անպատեհ իրք ուզէ ի ծխէն կամ քըշտէ, նա եպիսկոպոսն եւ դատաւորք եկեղեցոյն արգելեն զժողովուրդն եւ զժամն մինչեւ ապաշխարէ զինչ ցեղ որ մեղանքն աժենայ: Նոյնպէս եւ թէ անպատեհ բանդրէ, նա զինք բանադրեն՝ որ ապաշխարէ. բայց կապածն՝ այն կապած կենայ ինչուր իր տան արձակել:

ԾԱ

ՎԱՍՆ ՀԻՄՆԱՐԿԵԼՈՅ ԵԿԵՂԵՑԻ

Չկայ հրաման յարինաց որ որ իշխէ առանց եպիսկոպոսի եկեղեցի հիմնարկել, եւ ոչ յաւեր եկեղեցու քար առնուլ. թե չիք, քակվի շէնքն եւ կամ փիրիսկոպոսովն լինի ի պակասութիւնն: Եւ փիրիսկոպոսութիւնն Բ ազգն են՝ մէկն ձեռնադրված է ու մէկայն ոչ. եւ բուսն՝ որ է յունարէն պերիտուս:

Բայց թէ խղճայ եպիսկոպոսն ի քակելն՝ նա կարաւղ է:

ԾԲ

ՎԱՍՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՅ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեծն ի հայրապետան՝ Ալեքսանդրուն էր յԵգիպտոսին, որ այլոց իշխէր ի հին սահմանն, եւ ի հետ սորա՝ Հռոմայն, եւ ապա Անտիոքացն, եւ սոցա տեսով պահվէին այլ դատաւորք եկեղեցոյն:

Եւ կաթողիկոսութեանն աստիճանն այս է՝ որ եպիսկոպոսն որ առանց իր ձեռնադրվի՝ նա չէ ընդունած եպիսկոպոս. բայց երբ կենայ ու լինի եպիսկոպոսին ընտրաւորութիւն՝ նա վասն այնոր թե բաժին մի հակառակին՝ նա կաթողիկոսն չսէ նոցա, զի ի յոր շատն ի յաղէկ դեհն հանին, նա զինչ որ այլք հակառակ վկայեն՝ նա աղէկին հաւնի որ լինի:

Բայց եւ Երուսաղէմայ եպիսկոպոսն ի հնոյ սովորութեամբ հարկելորած էր, եւ ի կաթողիկոսութեան աստիճանի էր՝ չէր ի պատեհութեան, եւ զմայրաքաղաքաց եպիսկոպոսաց

գձեռնադրութիւնն ինքն տայր. եւ այս չորս այթոռոց մեծութիւնն եւ հարկիքն ըստ աւետարանչացն են սահմանած չորս: Եւ յայլ իշխանութիւներ, թէ լինի առաքելական այթոռ եւ թէ չլինի, նա կայ հրամանք որ կարեն կայթողիկոսք լինիլ: Եւ թէ Յոհաննէս աւետարանչին Աթոռն ի յԵփեսոսէ ու ի Կոստանդինուպոլսէ ի Հռոմ եւ անտի դարձեալ ի Բիւզանդիայ փոխեցաւ՝ նա չէ թէ վասն կայթողիկոսութեան պատճառանաց փոխեցաւ, քանց որ երկու հարկիքն մեկ եղան:

Եւ չկարէ բնաւ ինք ի յիրմէ կայթողիկոս ձեռնադրել. քաւել ի նոցմէ՝ ձեռնադրին բազմաց ընտրաւորութեամբ: Եւ թէ չուրդի ի նոցմէ՝ նա կարեն ժողովել եպիսկոպոսունք եւ ձեռնադրել կայթողիկոս:

Չի զեպիսկոպոսն պատեհ է, որ երկրին եւ գաւառին ու իր կարգակցերոյն եւ ուսուցչացն ու վարդապետացն տեսով եւ ընտրաւորութեամբ նստուցանեն յայթոռ: Եւ թէ ի հեռու տեղաց լինայ՝ նա յուղարկեն երեք եպիսկոպոսունք որ երթան փնդոբն յիր վերայ, եւ յերկրին պարոնէն եւ յամեննն հաճութեան զիր առնուն՝ որ արժանավոր է ու զիտուն՝ հեզ եւ խոհեմ, ու անաչառ եւ ճշմարիտ ու ճշմարտասէր, եւ յանարժան գործոյ ի գատ: Եւ ապա տայ կայթողիկոսն զպատիւ եպիսկոպոսութեան. եւ այս բանիւս կայթողիկոսն եպիսկոպոսաց զլուխ ասի:

ԾԳ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԳԱԽԱՒՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԶԱՆԱՅ ԶԻՐ ԸՆԿԵՐՈՋ ԱՍՏԻՃԱՆՆ ԽԼԵԼ

Եթէ եպիսկոպոս կամ երէց ջանայ զիր ընկերոջ զաստիճանն եւ կամ զիրաւունքն խլել, նա կու հրամայէ արէնքս՝ որ արգելեն զինքն ի յայն գործոյն: Ու թէ այլ յանդգնի, նա ու ի կարգէն այլ ձգվի, որ ոչ յեկեղեցին մտնէ՝ եւ զեղ պեղծ եւ անզգամ մարդ վստահի ձգվի:

ԾԴ

ՎԱՍՆ ԱՐԳԵԼԵԼՈՒՄ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԱՅ ԳԵԿԱՆ ՏԱԼ Ի ՎԱՇԽ

Եւ թէ իսկի եկեղեցական մարդ, զինչ եւ լինի, իշխել դեկան տայ ի վաշխ ու բանեցնել, նա կամ երաշխաւորաւք եւ թողով խոստանայ որ այլ չայնէ՝ ու գոր արար՝ նա ապաշխարէ ու քաւէ. ու թե չառնու յանձն, նա զեղ հերետիկոս ձգեն զինք ի կարգէն ինչուի յաւիտեան:

ԾԵ

ՎԱՍՆ ՈՐ Ի ԿԱՐԳԷՆ ԶԳԵՆ ԵՒ ԵՐԹԱՅ ԱՅԼ ՏԵՂ ԿԱՐԳ ԱՌՆՈՒ

Եւ թէ որ ի կարգէ ձգած լինի՝ զինչ ու լինի կարգն, եւ նա ջանայ այլ ուրեք երթալ առնուլ՝ նա չէ իրաւունք որ տան. քաւել թէ աղչանք գրեն ի կապաւղն որ արձակէ: Նոյնպես եւ թէ աշխարհական լինի բանադրած: Եւ թէ դիմադարձել է այն յորոյ կապած է, նա ով որ արձակէ կամ կարգ տայ՝ նա ծռութեան եւ յանդգնութեան կարգ քաշէ՝ ի կայթողիկոսէն եւ յեպիսկոպոսացն:

ԾԶ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԱԲԵՂԱՅ ԳԱՂՏԱԲԱՐ ՄԻՍ ՈՒՏԷ

Եւ թէ որ կարգաւոր արեղայ որ գաղտաբար միս ուտէ, նա զայնպիսին զեղ զիտառ եւ ծուռ մարդ պարտ է դատել եւ տուալ ապաշխարութիւն եւ կարգ դնել, զի զԱստուած կու խաբէ՝ եւ չկայ հրամանք, որ ուտէ. եւ տես զայլազգիսն որ չեն ուտել: Եւ թե ուտէ, նա պլանի թող ուտէ:

ԾԷ

ՎԱՍՆ ԱՆՁԵՈՆՄԽԵԼԻՈՒԹԵԱՆ ԻՐՔԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Եւ իրք որ եկեղեցւոյ լինի եւ եպիսկոպոսութեան, եւ իրիցնին եւ եկեղեցւոյ բանհոգերն ծախել լինի՝ կամ այրել ինչ ի պետքս է նա երբ նստի եպիսկոպոսն՝ նա կարէ այլուի զամէնն առնուլ. եւ վճառել տայ ծախաւորին զգնաւորն, հայնց որ իրն ի տեղ գայ: Եւ թէ՛ ո՛վ գիտէ՝ ընդ չգէտն լինայ լել, նա տեսնուն՝ թե՛ հայնց որ գնաւորն շահել լինայ յայն հայրենեցն՝ թե՛ ոչ. եւ ի յայնոր վերայ այնէ, զինչ Աստուած իր ցուցնէ, որ ոչ եկեղեցին վզենկի ի յիրքն՝ եւ ոչ յայնցոր տառապելնայ գնաւորն:

ԾԸ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՉԻՐ ԱՆՁՆ Ի ԿՈՒՄՈՒԹԻԻՆ ԽՈՍՏԱՆԱՅ

Կու հրամայէ արեւնքս, մարդ, որ յիր չափ հասակին է՝ ի ԺԵ տարին, եւ զիր անձն ի կուսութիւն խոստանայ, ու ստէ եւ չկարէ ժուժել, նա ընդ այն է համարած, որ երկու կին լինի առել, եւ այլ ի քահանայութիւն չկարէ հասնիլ բնաւ: Ապա թե՛ ապաշխարէ երկու տարի մեծ հնազանդութեամբ յեկեղեցոյն դուռն եւ ի ներք չմտնէ ու ելնէ հետ այլ ապաշխարաւորացն, հայնց որ հանեցնէ իր սրտին ջերմութեամբն եւ աղաւթիւքն գտեսուղսն, նա ապա հաղորդութեան արժանի լինի. բայց ի քահանայութիւն ածել զինք բնավ չկայ ճարակ: Չի գայս ի Նիկիայի սահմանն ամրացուցել են եւ կապել. փնդոցի յերեսուն գլուխն եւ գտի եւ տեսի որ յերեսան է, որ ամուսնանայ, աւելի քան զմէկն, եւ որ շնայ՝ նա երած է ի քահանայագործութենէ բնաւիմբ. զի երկու ամուսնութիւնն է ընդ երեք համարած քահանայից եւ իրենց հետեւողացն ի յայն գործն:

Եւ գայս ի սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչին սահմանն էլ զանուս փակած - տե՛ս ի յերեսուն գլուխն ի սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչին-, զի եւ Սմբատ սպարապետս փնդոցի ի կանոնքն եւ գտայ, որ գրել էր գայս, թէ՛ քահանայ, որ բոզնայ, նա ժ. տարի ապաշխարելով եւ տրաւք թէ՛ կենայ, նա ապա հաղորդելոյ կարէ արժանաւորել, որ յեկեղեցի մտէ եւ հաղորդի:

Եւ որ ընդ սահմանն ի դուրս այլ կին առնու, նա եւ տարի ի դուրք կենայ ի յեկեղեցոյն եւ ապաշխարէ, եւ երկուք ի ներքս անհաղորդ, եւ ապա լաւկ հաղորդի ի սուրբ խորհրդոյն:

Եւ քահանայ որ դեկան տայ վաշխով՝ վարվի յամէն եկեղեցոյն անսղալ:

ԾԹ

ՎԱՍՆ ՓՆՏՈՂՈՒԹԵԱՆ, ՈՐ ԱՌՆԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԱՅ

Եպիսկոպոսին պարտ է եւ պատշաճ, որ զամէն արի կենաց եւ փնտռէ ի վերայ քահանայիցն եւ սարկաւագացն վասն բոգութեան եւ գոր գտնուի յայս գործս՝ նա այն ի յիր սրտին խեղճն է մնացել: Եւ այս հանչաք էր գրած ի կանոնքն, ու այլ յառաջ չէր գնացած, գոր թէ՛ գնացած էր՝ նա պատեհ էր:

Եւ թէ՛ սարկաւագն, որոյ կինն բոզնայ՝ նա թէ՛ թողու զբոզ կինն՝ նա կարէ երեց լինել, թէ՛ այլ կին չառնու եւ ոչ գայն ուննայ, որ բոզցել է. եւ այլ բնաւ չկարէ ամուսնանալ ոչ այն, որ եթող եւ ոչ այն որ թողվաւ, ոչ ի կեանս եւ ոչ յետ մահու: Ապա աշխարհականքն կարեն զինչ ցեղ որ եկեղեցին սահմանէ:

Եւ տրֆնդէ սուրբ ժողովն մեծ կապանաւք, որ դեռ ոչ զեռսուն տարին մարդն չէ լցել՝ նա երեց չայնեն, ինչուր այլ աւագ լինայ ու զիր անձն փորձեն, ու ապա այնեն:

Կ

ՎԱՍՆ ՀՍԿԵԼՈՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ Ի ՎԵՐԱՅ ՎԱՐՈՒՑ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԱՅ

Եւ թէ՛ ի քաղաքն եպիսկոպոս կենայ, նա չէ պատեհ, որ քաղաքի երեցն առանց եպիսկոպոսին հրամանացն ժամ այնէ. ապա երթայ ի յեպիսկոպոսէն հրամանք առնու եւ արհնութիւն եւ խաչ.

եւ մեծարեն զեպիսկոպոսն: Եւ չկարէ այլ երէց գետի արձակման աղալթքն ասել, զի այն եպիսկոպոսին է աստիճան: Նոյնպէս եւ զնշխարն պատեհ է, որ առաջ եպիսկոպոսին տանին, որ խաչ հանէ եւ յառաջ ինքն առնու եւ հարկելորացն տայ, եւ ապա զայն երէցն բաժնէ ժողովրդեանն:

ԿԱ

ՎԱՍՆ ՓԻՐԻՍԿՈՊՈՍԱՅ ԱՍՏԻՃԱՆԻ

Փիրիսկոպոսութեան աստիճանն այս է, որ զէդ գեթանասունքն որ առաքելոցն էին աշակերտք՝ նա նոյն աւրինակովն եւ դոքայ եպիսկոպոսին են: Բայց ու տեսուչ են եպիսկոպոսացն, որ թէ անպատեհութիւն այնեն՝ նա ընդ կաթողիկոսն եւ ընդ պատրիարքն ասեն:

Եւ թէ որ իր ձեռնադրաւդ եպիսկոպոսին հակառակի՝ եւ զսուրբ եկեղեցւոյ մուտքն յանպատեհ տեղ մտնէ, նա նգոված է ի սուրբ հայրապետացն:

ԿԲ

ՎԱՍՆ ԿԵՆՅԱՂԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԲՈՐԱՅ

ՉԱստուծոյ երկիւղն եւ զիւր ծանաւթութիւնն հրամայէ աւրէնքս ստանալ՝ ըստ Սողոմոնի: Ապա թէ եկեղեցական լինի, նա ընդ սուրբ եւ առաքինի կարգաւորացն դասն փարի. եւ թէ աշխարհի երէց է, նա արժան է ընդ հարկելոր գիտունքն եւ ընդ մաւտելորս պարոնութեան ըստ իւրաքանչիւր կերպի յարիլ ի բարին, վասն զի Աստուած գերկնային դաս հրեշտակացն զաստիճանաւորսն արար իւր ի սպասաւորութիւն. եւ գերկրաւորքս նոյնպէս ի տէրութիւն եւ ի պարոնութիւն: Ապա զայս խրատ կու տայ՝ որ չնայի որ ի յայնորք, որ քան զինք ի վեր լինան ու նախանձով չարի, ապա ըստ ինքն ի վայր հայի յայլ ցածերն եւ փառք տայ Աստուծոյ ու զիրն, որ ունի իրեն հերիք այնէ եւ իր մեծին հնազանդի:

Յուստիանոս կայսրն կամեցաւ ի յիր աւուրքն զՅովհաննէս աւետարանչին զմեծ պատրիարքութեան աթոռն ի յԵփեսոսէ ի Կոստանդինուպոլիս փոխել եւ անդ հաստատել. եւ զՄարթէոս աւետարանչին աթոռն յԵրուսաղէմ, զի կամեցաւ զայնորք փառաւորել: Եւ հավնեցոյց զամէնն ի բանս զոր արար, որ ի մեծ ժողովն զԵրուսաղէմայ եպիսկոպոսն քան զամէնն ի վեր նստուցին՝ վասն հարկիցն Քրիստոսի: - Եւ սորա՝ եղեն աստիճանաւորք հայրապետք, որ ոնիփորոն է. կրկին հազնին եւ արհիեպիսկոպոսք կարեն ձեռնադրել:

Եւ հետ այսոց արհիեպիսկոպոսն են, որ դ. կրկին հազնեն զոնիփորոնն եւ չորեքկին նափորս ի վերայ: Եւ սորա կարեն աւրինել մեռոն ու դնել պատրիարք:

Եւ երրորդ դասք եպիսկոպոսաց որք են մետրապալիտք՝ բնակիչք քաղաքի. սորա գ. կրկին նափորս հազնին եւ զնոյն զսքեմդ: Ու կարեն ձեռնադրել եպիսկոպոսունք, աւրինել մեռոն, բայց որ յայլ մեծերոյն մեռոնէն մասն ուննան, որ խառնեն ի ներք զէդ զխմոր իրք. եւ յայսոց երբ գ. մետրապալիտք կենան, նա կարեն ձեռնադրել արքեպիսկոպոսք:

Եւ չորրորդ դասք եպիսկոպոսունքն են, նոյն սքեմովն ու դուայլ նափորդով: Ու կարեն ձեռնադրել զամէն վիճակաւորսն. եւ ի սոցանէ երբ գ. կենան խէչ իրերաց, նա կարեն աւրինել իրենց մեծ մետրապալիտ, ու սուրբ սեղան ու մեռոն եւ աւազան:

Եւ ե. դասք են իրիցունքն եւ քահանայքն. քահանայն ի քաղաքն կենան, եւ իրիցունքն ի գեղ եւ յազարակ. եւ սորա եւս պատուով են զանազանած, եւ աւծութեամբ մէկ են, եւ ոնոփորոն ի յերկու ուսն արկանեն ուրար եւ թիկնոց շուրջառով ելանեն ի բեմն: Ու իշխեն պատարագ այնել եւ մկրտել եւ տայ խաղաղութիւն. ու թէ եպիսկոպոս չկենայ, նա աւրինեն խաչ, եւ թէ հրամանք տայ՝ նա մեռոն էլ աւրինեն. եւ կարէ այնել զայն, որ է ի վայր քան զդպիր եւ զերկու աստիճան եւ ապաշխարաւորք եւ կրաւնաւորք:

Եւ գ. դասք են սարկաւագունքն. եւ սքեմով նոյն են, բայց անգաւտի կանգնին՝ եւ ի ձախ թելն ուրար: Եւ կարեն աւետարան կարդալ, ու քարոզ ասել, եւ զսկիին բերել ի սենեկեն ի

սեղանն, եւ քշոց քշել, ու խուսկ ծխել, եւ զհաղորդութեան սկին բերել. եւ թէ հրամայէ քահանայն, նա եւ սարկաւագուհիք էլ կարեն ձեռնադրել, որ եւ նոքա եւս կարեն քարոզ ասել կանանց, եւ աւետարան կարդալ, ուր եւ այր մարդ չմտնէ: Եւ սքեմ է նոցա հաւատաւորացն. եւ կարեն լուանալ տղայք եւ կանայք քաւութեան ջրովն. եւ խաչ ուննան ի ճակատն եւ քուշ կենայ ի յաջ թեւն. եւ ի Հայոց կանանց վաղ է ջնջած այս կարգս: Բայց այս այն է, զոր գրել է առաքեալն՝ թէ յանձն առնեմ ձեզ զՓիբէ՝ քոյր մեր՝ որ է սպասաւոր եկեղեցւոյն:

Եւ է. դասք եպիսկոպոսք են, որ կոչին փիրիսկոպոսք՝ գլխաւորք սարկաւագաց. եւ սքեմ գնոյն ունին, բայց հոլանի հագնին անգաւտի, եւ ուրար ի յերկու ուսն: Եւ կարեն այսոք, երբ եպիսկոպոսն հրամանք տայ, աւրինել եկեղեցի եւ երէց. եւ թէ հայրապետն հրամանք տայ, նա ու մեռնն այլ կարեն աւրինել, վասն զի եպիսկոպոսութեան աւծումն ունին:

Եւ ը. դասք եպիսկոպոսացն են այնոքիկ, որ կաթողիկոսք են՝ ըստ սերովբէից նմանութեանն: Եւ սքեմ հագնին նոյնպէս հոլանի անգաւտի, եւ ոնոփորոն յերկու ուսն: Եւ իրենց գործն է՝ եպիսկոպոս աւրինել եւ մեռնն:

Եւ թ. դասք աւագ եւ մեծ աւծութիւն է՝ պատրիարզն, որ է պապն: Եւ ոնոփորոն նոյնն է, բայց եւ հոլանի անգաւտի այլ հագնի: Եւ գործ է նոցա աւծել զդասս թագաւորացն, որ են նման Քրիստոսի ի վերայ երկրի: Վասն որոյ պարտական են ամենայն կերպով Քրիստոսի նմանութեամբն վարիլ սրբութեամբ եւ արդարութեամբ եւ ճշմարտութեամբ, որպէս Կոստանդիանոս եւ Թէոդոս՝ որք հաճեցուցին զԱստուած եւ զմարդիկք ի կեանս իւրեանց, եւ զբազումս դարձուցին ի Քրիստոս:

ԿԳ

ՎԱՍՆ ԱՍՏԻՃԱՆԱԲՈՐԱՅ ԹԱԳԱԲՈՐԱԿԱՆ ՊԱՂԱՏԻՆ

Յառաջ եղենտիարքն են, որ են թագադիրք. եւ ուննան սքեմ ոսկի դիպակ վրզնատաշենք, եւ ի ձեռին շալկեն գաւազան ոսկի. եւ տանին յառաջ զթագաւորական հաքնելիքն՝ զոր խնդրէ արքայն:

Երկրորդ դասք վեստիտորայն է, որ է թագադիր արքային. եւ սքեմն եւ գաւազանն նոյնն է, ապա այլ հագուստք հագնին:

Երրորդ դասք կանդիտորայն է, որ ոսկի խշտերն շալկեն: Եւ սքեմ ուննան ոսկի գրերով՝ ի շինեստանն բաթած. եւ զիսաչն տերունական շալկեն յառաջի թագաւորին:

Չորրորդ դասք պրաւքսաւտորայն է, որ երկթի ասպրնի շալկեն: Եւ սքեմ ի վզերն ուննան որ լինի երեսքն նոյն դիպակ. եւ գործ ունին որ, երբ թագաւորն մեռանի՝ նա զդագաղսն շալկեն.

Հինգերորդ դասք են էսկուպիտորիաքն, սոքայ են՝ որ ասպարս եւ վահանս, կմբրաւոր շալկեն, զոր կու յիմնամ որ բազկնոց պրացալն է: Ուննան նոյնպէս սքեմ, եւ փակեղ ի գլխին, եւ կրկնապատ գաւտի: Եւ ի նոցանէ մանտատորք լինին:

Վեցերորդ դասք ստրատորոսքն են. սոքայ գեղ ըռքեպդարքն են, որ կազմաւ զձիոյն թամբերն հոգան եւ զհեծցնելն: Եւ սքեմ նոցա ապուկալին կրատ, եւ կապած նոցա ի միջուին խալաչուրի թրեր, եւ փոքր ասպար՝ այլուայ պրացալ:

Եաւթերորդ դասք սքաւարքն են. եւ սքեմն նոցա է գրատ կտաւէ, եւ հագնելիքն նոյն է, եւ ասպարն սեւ՝ որ ուննան: Սոքայ զնշաններն շալկեն՝ որ է դրաւշն՝ որ անուն ասեն սիզնայ:

Ութերորդ դասք են՝ որ ասեն իրենց տիկանիաւն: Եւ են սոքա աղեղնաւորք. եւ ուննան դուայլ ուրբած վարոց ի ձեռվին, եւ լոկ ասպար, եւ կարմիր այծենէ գտակ ի գլխնին, ու տրեխ ի յտովին. եւ առաջի թագաւորին երթան ու զամբոխն ի բաց վարեն:

Իններորդ դասք պահնորդերն են, որ ի դուրս կենան բոլոր եւ պահեն զպաղատն: Եւ սոքա քիւռորք կոչին:

Են եւ այլ շատ սպասաւորք աթոռոյն, որձեր եւ կրտեր, դասէ ի դուրս՝ անհաշիւք, հինգ դասք: Առաջին՝ պատգամաւորքն, որ զդուրսի զանգատն ասեն. են եւ կարդացաւորքն եւ

նաև տարնին. են որք են լվացաւոր ի բաղանիքն, են եւ հացապաներ եւ սենեկապեր եւ ֆառաշնին որ ջուր տանին լուանալոյ. են եւ դրան երեցնի եւ պաշտաւոր անուշասացք եւ հանճարաւոր երգոց, եւ մոլոզոնք եւ միակեցք եւ քարոզաւորք. են եւ արիւնադիրք՝ իմաստասերք եւ հովիւք այլոցն ամենեցուն:

Արդ այսպէս գրեցաք մի ըստ միոջէ զկարգ եւ զսահման զեկեղեցւոյ եւ զթագաւորացն Յունաց, որ գլխաւորք էին. զոր ուսան ի նոցանէ եւ թագաւորքն Հայոց եւ այնէին զնոյնս: Բայց վասն զի ելան եկեղեցիքն յիրենց սահմանէն՝ վասն մեղաց, նա ելան թագաւորքն յիրենցն եւ աստիճանաւորքն զկնի իւրերանց, Յունացն եւ մերս: Եւ զորս, թէ կամք լինի Աստուծոյ, նա կարաւոյ է վերստին նորոգել ի փառս իւր:

ԿԳ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՈՔ ՀԱԿԱՌԱԿ ԵԿԵՂԵՑԻ ՇԻՆԷ ԿԱՍ ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾ ԳՈՐԾԷ

Որ հակառակ եկեղեցի շինէ՝ կամ քահանայութեան գործ այնէ ընդդէմ անհնազանդութեամբ, հարցէ զնա աւճն եւ սպանցէ, եւ ընկնի յամէն կարգէն՝ ինքն եւ իւր կամարարքն. եւ առնուն զթագաւորքն եւ զպարոնին զաստն: Եթէ որ առանց եկեղեցւոյ հրամանացն եկեղեցի քակէ կամ այրէ, նա զէր զաստուածատեց եւ զաստուածամարտ դատէ զինք եկեղեցին եւ դարպասն. եւ թէ զղջանայ, նա ինչվի մահ ապաշխարէ, ու չհաղորդեն զինք քաւել ի մահն՝ թէ ապաշխարել լինայ. վասն զի եպիսկոպոսաց հրամանաւքն է եկեղեցեաց քակելն եւ շինելն. եւ որ հրամանաց ընդդէմ այնէ, նա այս է տուժանքն անսղալ իրաւնաւք:

Եւ թէ որ վասն աւեր եկեղեցւոյ շինման իրք տայ յաշխարհական կամ ի քահանայ, եւ նա չշինէ, նա առնու այլվայ զիր ինչքն եւ տայ յայլ ոք որ շինէ. եւ թէ ոչ յայլ շէն եկեղեցի տան տուրք, նա ընդունելի է, բայց եպիսկոպոսովն: Եւ չկարէ որ յայլոց հող հակառակութեամբ եկեղեցի շինել, զի մեղք է. եւ երբ եկեղեցւոյ շինելն հարամ է ու մեղք, նա զայն դուք գիտացեք, թէ ինչ է:

ԿԵ

ՎԱՍՆ ԱՆԱՊԱՏԱՒՈՐԱՅ ԵՒ ՆՈՑՈՒՆՑ ԵՂԲԱՐՑ

Հարց անապատաւորաց եւ նոցունց եղբարց սահման, զոր եղաւ ի սրբոյն Բարսղէ, ի յայս տեղս մենք այլայլել բնաւ չիշխենք. բայց մենք ի յայս արտաքոյ սրբոյն կանոնացն չաք մի այլ յաւելցուցաք հարկաւորապէս:

Բայց ոչ է ամէն կարգերն մէկ ազգ. այլ թագաւորք եւ իշխանք իրենց վանաց տուն են հաստատել եւ հայր եւ զուխք դրել այլ եղբարցն: Եւ չէ պատեհ զհայր վանացն փոխել, քաւել քանց մեծ պատճառի՝ որ խալապայ այնէ հայրն, նա փոխեն զինք. եւ դեռ պատեհ է, որ խրատ տալով յանդիմանեն, եւ ապա՝ թէ չսէ՝ նա փոխեն:

Եւ թէ որ գայ եղբայրութիւն եւ փաւշմանի, նա կարէ այլվայ առնուլ զիր իրքն ու ելնել. բայց զինչ եկեղեցոյն լինի տվել՝ նա այն այլ չէ պատեհ որ դառնայ:

Եւ եղբայր, որ մեռնի, նա չկարէ յայն իրացն՝ որ ի միաբանութիւնն էա՞ծ է դիատկով այլ ումեք իրք տալ. ապա թէ ի նոյն եղբայրութիւնն ազգ ուննայ կամ ընկերակից, նա հաւրն եւ եղբարցն տեսով եւ հաճութեամբ կարէ տալ չաք մի իր, որ այլվայ ի միաբանութեան տեղն կենայ:

Ըննդէմ Աստուծոյ իրաւանց եւ արիւնաց եւ ճշմարտութեան է, որ թագաւոր կամ իշխան կամ այլ ազգ գլխաւոր եկեղեցական կամ աշխարհական, որ վասն կաշառոյ սոցա հայր դնէ, զոր իրենք չուզենան. եւ կարեն ամէնն ելնել ի վանացն, ինչուր դատաստանն ուղղի՝ ու իրենց հայր գայ՝ որ ամէն հաճին. եւ եկեղեցւոյն եպիսկոպոսն պատեհ է, որ սահմանէ եւ ուղղէ զիրենց կարգն, եւ ոչ այլ ոք՝ որ է յաշխարհականաց:

Եւ թէ երեւնայ որ կայ ոք յեղբարցն որ շատ լինի հալծել ի վանքն ու ծառութիւն այրել քան զմէկայն, նա թէ աւելի բաժին ուզենայ՝ եւ չքոնէ զինք վճառա՞ծ ի յաւիտենական վճարն, նա

տան իր ու հաճեցնեն զինք յիր գործ. եւ թէ վասն այնր որ տրտնջայ եղբայրն, նա կու հրամայէ արեւնքս՝ որ գնորա գործն ի յայն տրտնջաւդն տան՝ որ այնէ. բայց հայնց՝ որ ընդ պոման եւ ընդ զմարթեցնելոյ չաւիրէ զամենն, ապա լոկ ահեռեցնել այսով զնա: Մենք հարքս կամեցաք, այլ ոչ սուրբն Բարսեղ: Եւ թէ վնաս լինի ի յանաւթն, նա վճարէ:

Չայս ի կանոնքս չաք մի գրեցաք. ապա զմէկայն ի սահմանաձն գտնոյք մի ըստ միոջէ:

ԿԶ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՉԱՍՏՈՒՄԾ ՀԱՅՀՈՅԷ ԿԱՍ ԱՆԱՐԳԷ

Եթէ որ զԱստուած հայհոյէ կամ անարգէ, նա զայտոր դատաստանն ինք Աստուած է հրամել ընդ Մովսէս, նա իրաւունք է, որ ի դուրս տանին ի դուր տեղ, եւ այնք որ լսեցին՝ զձեռովին ի վերայ գլխոյն դնեն ու ի տեղն քարկոծեն զինք. եւ այս է դատաստանն նոցայ, թէ հարուստ լինայ եւ թէ տառապեալ. եւ որ չառնու զԱստուծոյ վճարն, թէ թագաւոր լինայ եւ թէ դատաւոր, նա յԱստուծոյ եւ ի ժողովրդենէ առցէ զվրեժն: Չի էթէ որ զՔրիստոս անարգէ, նոյն է՝ եւ զեկեղեցի եւ զխաչն եւ զհաղորդն եւ զմկրտութիւն, եւ թէ անաւրէն լինայ, նա մեր է վրէժխնդրութեան. եւ թէ քրիստոնէ է, եկեղեցին քննէ, եւ գոր պարտն է՝ ի դարպասն տայ որ դատէ:

ԿԷ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՅԱՆԳԷՏՍ ԱՆԱՐԺԱՆ ՀԱՂՈՐԴԻ

Եթէ որ ընդ անգէտս հաղորդի անսուրբ, նա պատեհ է տեսնուլ զմարդն՝ թէ ինչ մարդ է եւ կամ յինչ հասակի, իսեւ է թէ խելաւք որ հաքրեց ու արար վասն պղծութեան, թէ չգիտէր, թէ յահուէ, թէ զինչ ցեղ էր: Ապա թէ հուքրելով ինի վասն պղծութեան՝ դու արա նմա զետ զանարգանացն որ գրեցաք՝ քարկոծել պարտ է, զի անարգեաց: Եւ թէ ընդ անգէտսն արար, նա հինգպատիկ կարգ քաշէ քան զարժանն: Նոյնպէս եւ թէ վասն ահու, նա դեղորեն զնա գիտնական վարդապետք:

ԿԸ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԱՀՈՎ ՔՐԻՍՏՈՆԷ ԼԻՆԻ

Եւ զայնք որ վասն ահու կամ նեղութեան կամ վասն զատելոյ քրիստոնէ լինի՝ նա պատեհ է, որ ընդունի զինք եկեղեցին. բայց ոչ լման, ինչուր հաստատի ի հավատն:

ԿԹ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՉՔԱՀԱՆԱՅԻ ՏՈՒՆ ԱՅԼ ՈՔ ՉԳՆԷ

Կու հրամայէ արեւնքն, որ զքահանայի տուն եւ զապրանք չգնէ այլ որք՝ ու ի ներս կենայ, քան թէ պաշտաննեալ եկեղեցոյ. եւ ոչ զեկեղեցոյ հող, քաւել եկեղեցի կամ եկեղեցական:

Հ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՅԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԵՒ ԴԱՐՊԱՍԻ ՀՐԱՄԱՆԱՅ ՉՀՆԱՉԱՆԳԷ

Եթէ որ դատաստանի եկեղեցոյ արիւնաց կամ դարպասու, նաւմաւսով արած լինի ու կտրած՝ անհնազանդ լինի, նա զայս Աստուած է հրամայել ընդ Մովսէս, որ մեռնի անտղայ:

Եւ որպէս գրել ենք ի սրբոյն Սահակայ սահմանն եւ կրկին կու գրենք՝ երեցնոյ բաժինն՝ ի մատղէն զինչ եւ լինի՝ աչ էրին ու երբուձնէ եւ խախցոցն, ու ի ցորենէն եւ ի գինոյն տասնակ, եւ ի մագէ եւ ի բրդէ. եւ ի Սահակայն կայր մորթին գրած ու ի հաւս չկայ՝ եւ ես չգրեցի. ամ թող տւաւդն եւ առնաւդն ընտրեն:

Ապա երեցն պարտ է որ երբ գայս առնու՝ նա հերիք այնէ. ու այլ մարմնաւոր գործ չայնէ եւ այլ չգիտենայ յաշխարհի բանէն, քան զեկեղեցիին մէն եւ զժամն:

ՀԱ

ՎԱՍՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՈՐ ՎԱՐՉ ՉԱՌՆՈՒ ՎԱՍՆ ԳՐՈՅ ԿԱՐԴԱԼՈՅ

Կու հրամայէ արեւնքս, որ բնաւ վարդապետ վարձ չառնու վասն գրոց կարդալոյ կամ այլ գիտութեան եկեղեցոյ ուսմանց. իսկի չէ պատեհ վարձ առնուլ եւ ապա ուսուցնել: Ապա կու հրամայէ օրենքս գորբերն եւ գտառապելքն ստածել եւ խնամել եւ անուշացնել ի գործ, որ շատք դիմեն ու գան ի յուսումն: Եւ տայ եպիսկոպոսն ու կարաւղ վաներոյն հայրապետերն այնոնց կերակուր եւ հանդերձ. եւ թէ կարող լինին տերքն տղայոց՝ նա զհանդերձն մէն տան. եւ այլ պէտքն ի վաներոյն լինի:

Եւ թէ ուսցնաւդն լինի տառապեալ՝ նա թէ իր կամաւքն զիր վարդապետն քընքշեցնէ եւ տայ իր իրք իր կամաւք, նա այն հերիք է հոգեւոր սերմանաւդացն որ զմարմնաւոր հունն ժողովեն: Ու թէ չայնեն գայս աշակերտքն, նա վասն այնոր կու անհանգստեն զիրենք վարդապետներն, եւ թէ դատրստնին թէ՛ զմեր իրիկունքն առի, ու զմեզ չաւգտեցուցին՝ նա կու հրամայէ, որ ինչվի յետի փողն ի յետ տան, նա եւ ըստ արժանեացն դատիլ. եւ այս բաւական է յաւուրաց:

ՀԲ

ՎԱՍՆ ՈՐԻ ԾԱՌԷ ՎԱՅՐ ԸՆԿՆԻ ՈՒ ՄԵՌՆԻ

Գրած է ի Մովսեսի յարեւնքն, որ թէ որք ի ծառէ ի վայր ընկնի ու մեռնի՝ նա զծառն կտրեն, եւ՝ երբ մուրզ հանէ՝ նա ապա ուսովի պտուղն: Եւ թէ անսուն քշտէ եւ սպաննէ զմարդ՝ նա զանասունն սպանեն եւ ձգեն, եւ չուտվի: Եւ թէ եկեղեցոյ կամ ի տանէ քար ընգնի եւ մարդ սպաննէ, նա՝ թէ տուն լինի՝ քակեն զինք, ապա թէ եկեղեցի՝ նա մայր է մեր եւ իր սուգն իր հերիք է. ապա պատեհ է որ ուխտիւք եւ պատարագաւք զինք զեղ զսգաւոր մխիթարեն ի յիր սուքն, զեղ երբ հացիւ երթան:

ՀԳ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՍՈՒՏ ԵՐԷՅ ԵՒ ՉԻՏԱՌ ԼԻՆԻ

Երբ սուտ երեց կամ զիտառ լինի որք՝ ազգի ազգի՝ որ կու լինին շատք, ու խաբեն զԱստուած եւ զմարդիկք եւ կամ սուտ գերետարութեան թուղթ գրեն ու մատնէհարեն՝ նայ երբ գտնվի սուտն ի վերայն, նա զինչ ուննան առնուլ պիտի, ու յայն սուրբ տեղն յուղարկել՝ ում անուն զխաբեութեամբն ժողովքն կու այնէր եւ կամ ի յայն սուրբն տալ՝ յոր տեղ որ սուտ եղաւ ինքն: Բայց թէ կենայ ճարակ՝ նա պատեհ է, որ եպիսկոպոսն զամենն եկեղեցոյն ի շէնքն տայ կամ ի վարդապետանոց եւ կամ ճշմարիտ գերետրոց:

Բայց գայս հայնց վասն այնոր գրեցաք՝ որ դոքա շատ ազգի ազգի կերպով կու շրջին. եւ զամենն այդ ձեւովդ յիմացիք: Ու թող ի ձեր քսակդ չմտնէ ի յայն հարամ իրացն:

ՀԴ

ՎԱՍՆ ՈՒԽՏԻ ՏԵՂԵՍՏՆՈՅ

Ուխտի տեղ զինչ ու լինի՝ թէ եկեղեցի եւ թէ խաչ, նա ի յում վիճակ լինի որ եպիսկոպոսն տըւել լինի եւ ծառութեամբ լինի գրել՝ նա պատեհ է որ ծառութեամբն աղէկ ծառայէ, որ թէ հեռու լինի ի շինոյն: Եւ թէ ի մաւտ՝ նա քահանայքն ծառայեն, ու զիր մուտքն ի յիր վերայ հանեն եպիսկոպոսին տեսովն, եւ մնացելովքն իրենք ապրին, ապա առանց խալապայի. զի որ խալապայի առաջք լինի՝ նա հրամայէ արեւնքս որ առնու եպիսկոպոսն եւ այնոր տայ՝ որ ըղորդն է. եւ թէ

երկուքն են վատ՝ նա նորն դնէ, որ հանգչի այն ուխտն եւ չլինի փոխանակ ուխտի անհանգստութեան տեղի:

Եւ կու կապէ արէնքս, որ ի կապալ չհանէ կամ ի յայտ ցեղ իրք եկեղեցին կամ դարպասն. թէ ոչ, որ զայս այնեն, նա նգովք առնուն յԱստուծոց՝ ով որ այնէ. զի նոքա ձրի բարեխաւսեն մեզ առ Աստուած:

Եւ զայս ժիր կարդալ պարտ է եպիսկոպոսին եւ պարոնացն, որ ի յայն ընծայիցն չմտէ ի յիրենց տունն, բայց աղքատաց՝ աւելին. եւ թէ յանդգնի յայս եպիսկոպոսն՝ նա ձգվի ի կարգէն: Եւ զխաբեբայ զանձասէր զետառքն հրամայէ ձգել ի կարգէն, եւ առնուլ զինչ ուննան զամէնն ի դարպասն, եւ այլ չթողուն մաւտ՝ ի յուխտ որ այնոց որ ի բարիքն զան զայթագողութեան պատճառ չլինի ի պիղծն:

ՀԵ

ՎԱՍՆ ԱԲԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԱԲՈՒՐՆ ԿԱՐԳԻ

Կու հրամայէ արէնքս եւ այն որ ի Նիկիայ հաստատեցաւ սահմանն, որ չիշխէ քրիստոնէ որ ի հասակ լինի հասել՝ նա աւագ հինգշաբթի արն գատկի քան զհաղորդն եւ զնշխար այլ աւելի իրք ուտել. թէ չէ՝ նա նգոված է: Ապա երբ խիստ թոյլ տվի՝ նա չոր հաց, կամ ի նշխարէն թող լնու զիր պէտքն:

ՀԶ

ՎԱՍՆ ԹԱԳԱԲՈՐԱՅ, ԻՇԽԱՆԱՅ ԵՒ ԶԻԱԲՈՐԱՅ, ՈՐ Ի ՀԱՅՍ ԱԶԱՏ ԿՈՉԻՆ Ի ԴԱՏԱՏԱՆԱՅ

Թագաւորքն յԱստուծոյ են կարգած, որպէս Իսրայէլի, Աստուած ցուցնէր ի ձեռն մարգարէից աւծութեան. նա հրամայէ արէնքս, որ այնպիսիքն, որ յԱստուծոյ լինին՝ նա Աստուած մէն կարէ զինք արքորել, թէ լաւ է ու թէ վատ: Ապա զայնոք որ մարդիկք դնեն, նա՝ թէ հայնց պիղծ լինին, որ չկարէ հանդուրժել աշխարհն, նա այլվայ իրենք եկեղեցովն եւ ամէն բնակչաւք երկրին կարեն արքորել: Բայց թէ որդիք կենայ թագաւորին, որ ի յայն թագաւորութիւնն լինին ծնածք՝ նա այնոք չեն մեղկան. ի յայնոց ընտրեն զաղէկն եւ դնեն թագաւոր, վասն զի սեփական է թագաւորութիւնն ի հաւրէ յորդիքն:

Եւ իշխան՝ զոր ինք թագաւորն լինին իշխանացուցել, նա ինք կարէ ձգել. երբ ու կամի՝ յիշխանութենէն, եւ խրատել ու այնել զինչ իր պիտի: Բայց զայլ ինքնակալք, որ ինքեանք չլինին իշխան դրել, նա չկարէ առանց այլ իշխանաց՝ որ իր ընկերք լինին՝ ոչ զնա արքորել եւ ոչ ձգել:

Եւ թէ վասն փրկութեան աշխարհի կամենան զթագաւորն խրատել կամ մեռցնել՝ նա չկարեն իշխանքն. այլ հրամայէ արէնքս, որ առանց այլ թագաւորի եւ հայրապետի չկարեն այնել, քաւել թէ այլ թագաւոր ու հայրապետ կենայ ու երկիրն առ հասարակ հաւնին: Ապա թէ իշխանքն իրենց իշխան լինին շինել, նա իրենք կարեն զիրենց դրած իշխանն ձգել ու խրատել եւ այնել զինչ կամին. ապա թէ թագաւորն լինա (դրել), նա չկարեն ձգել, քաւել թէ թագաւորովն. նոյնպէս եւ թէ նախարարն լինի՝ նա իր ընկերքն դատե զինք, եւ առանց իր ընկերաց չկարեն ձգել զնա. եւ այն որ իշխանաց իշխան լինի՝ նա դատեն զինք իշխանաց իշխանաւքն:

Եւ զիշխանքն դատե իշխանաց իշխան՝ իշխանաւքն եւ իրենց տեսովն. նոյնպէս եւ զագատքն՝ որ են ի մերս ձիաւորքն եւ լին ճորտերն՝ նա իրենցովն զիրենք դատեն իշխանաց իշխանքն. զթագաւորին ճորտերն՝ թագաւորին հրամանաւքն:

Եւ այլք հայն ցեղ ամէն մէկ զիրն դատեն՝ յիրենց դարպասն զիրենց ճորտերն, ըստ իւրաքանչիւր կերպի. եւ զայլ ցած հեծելվորքն՝ այլ վերցածքն որ ազատ կոչին. բայց զխրատելոյն կամ զմեռցնելոյն՝ առանց թագաւորին կամ իշխանին չէ արժան այնել. զի չկայ ամենեւին հրաման յաւրինացս, որ այլ ոք մարդ իշխէ աւերել կամ խոռել զմեղկանն՝ քաւել թագաւորն եւ իշխանաց իշխանն. ապա զնտանել եւ ծեծել եւ տուգնել եւ հանել վարել յիրենց տեղոյ ի բաց՝ կարեն այնել:

Եւ այլ ցած շինականք՝ հեծելվորք ամէն մէկ զիրն կարեն դատել, նոյնպէս ու զխրատէն եւ զվարել՝ որպէս գրել ենք. ապա հայրենէ վիթել չկարեն առանց պարոնին:

ՀԷ

ՎԱՍՆ ԱՅԼ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԱՑ ԿԱՐԳԱՅ ԵՒ ՊԱՐՏՈՒՑ

Եթէ եկեղեցականք լինին՝ նա նոյնպէս ըստ կարգի դատվին, որպէս գրել ենք: Եպիսկոպոսն զերեցն եւ զսարկաւազն դատել եւ ի կարգէ ձգէ. զի ինք է տվել իրենց կարգն: Մարկաւազուհիք ի սարկաւազաց, եւ մոնոզոնք եւ այլ այսպիսիք երիցանց ձեռնադրածք՝ սոքա երիցանցէ դատին եւ արսորին: Եպիսկոպոսք ի կաթուղիկոսաց, եւ կաթուղիկոսք ի պապէ եւ ի պատրիարքաց եւ յայն եպիսկոպոսացն, որ զինք կաթուղիկոս լինին ձեռնադրել: Եւ վարդապետք ի յրաբունապետաց եւ յիրենց հրամանք տուաւդաց: Բայց վարդապետն չկարէ քահանայի կարգ առնուլ. ապա ի վերայ տղալանաց կարէ զինք ի ժամէ արգելել. նոյնպէս եւ զամէն դասերն կարգաւորաց կարէ վարդապետն վասն մեղաց տուժել, եւ կարգ դնել, եւ ի ժամէ կտրել, եւ ի ժամ այնել:

ՀԸ

ՎԱՍՆ ԱՅՐՈՒԿՆԱՑ ԱՄՈՒՄՆՈՒԹԵԱՆ

Հրամայէ աստուածային արեւնքս՝ որ այրն գլուխ է կնոջն, եւ պատեհ է, որ կինն հայնց կենայ ի յայրկան հրամանքն, զէտ ոտքն ու այլ զաւղուածքն գլխոյն: Ապա թէ ուրդի՝ որ վասն անհնազանդ լինելոյ կնկանն անհանգստութիւն կենայ յիրենց մէջն, նա կու տայ հրամանք արեւնքս, որ բաժնեն երբ այլ ճարակ չկենայ. եւ տայ երիկն զինչ հետ իր առել լինի ի յինք, որ երթայ երիկ մի այլ առնու: Չի թէպէտ եւ յառաջի կանոնքն չկայր այս որ կարէ վասն անհնազանդութեան թողուլ, բայց յետեւ վասն անճարակութեան, որ տեսան որ այլ մեծ վզէն կայր ի ծայրն, նա զայս թուլցուցին: Բայց երկու դեհին հալվին խարճն, որ գնաց, եւ պատիկելիք, որ երկուքն մաշեցին՝ վճար չկայ. ապա անսուսն զինչ որ լինի՝ գլուխքն դառնայ, եւ այճն ի կէս լինի. ու վասն արձելոյ կամ արածելոյ կամ վասն այլ իրաց՝ վարց կամ այլ աւելի պակաս չկայ:

Այս է գոր գրեցաւ:

ՀԹ

ՎԱՍՆ ԴԻԲՎՈՒԹԵԱՆ ԱՅՐՈՒԿՆԱՑ

Եւ թէ դիւահարութիւն հանդիպի այրուկնոջ՝ նա պատեհ է, որ աղէկ քննեն եւ ստուգեն, որ սուտ չլինի վասն աստելութեան: Եւ թէ յառաջ լինայ ցաւտ դիպել, որ այրիկն չլինայ լսել՝ նա ի ծնաւդքն դառնայ, եւ ի յուխտերն նոքա թող ծախվորին, զի յիրենց տունն է լել առջեւ. թէ բժշկի՝ նա այրկանն է, եւ թէ ոչ՝ նա համբերէ այրիկն քանի կարէ, եւ տայ զիրեն ամէն ինչքն գոր բերել լինի եւ տուայր չկայ. եւ առնու իր այլ կին:

Ապա թէ կեցցնեն ծնաւդքն՝ որ ի յայրկանն տունն լինի լել, նա համբերէ է. տարի. թէ բժշկի՝ նա լել բարի ու թէ ոչ նա թողու զինք իրաւանքն, եւ առնու իր այլ կին, եւ տղայ թէ կենայ՝ նա հաւրն է: Եւ թէ դիւահար կինն այլ կանուխ տայ հրամանք այրկանն քան զելթն տարին, թէ՛ առ քեզ կին՝ նա ազատ է, կարէ առնուլ:

Նոյնպէս է եւ թէ այրիկն դիւահորէ:

Բայց թէ իսկի կեցցնի՝ որ զիտացեալ լինան յառաջ եւ յախպով հաւնել ու առել՝ նա չբաժնէ զիրենք քանց մահն:

Ձ

ՎԱՄՆ ԲՈՐՈՏՈՒԹԵԱՆ, ՊԻՍԱԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՈԴՈՒԹԵԱՆ

Ապա թե լինի անբժշկելի բորոտություն եւ կամ գողություն հանդիպի եւ կամ պիսակություն՝ թե այրկան եւ թե կնկան, նոյնպէս եւ հետ տարոյն ազատ են: Եւ թե նեղածն կանուխ տայ հրամանք եւ կամ պոման դնեն, եւ զինչ ու դնեն նա կարեն դնել մէկ դիհն եւ մէկալն, ու այն ընդունելի է:

ՁԱ

ԱՅԼ ԵՒ ԹԷ ԿԻՆՆ ԾԱՌԱՅ ԵՐԹԱՅ

Եւ թե ծառայ երթայ կինն յայրկանն ի տանէն՝ նա զգինն այրիկն տայ. եւ թե ի ծնաւդաց եւ կամ ի յեղբարց, նա նոքա տան: Եւ թե հետ տարոյն չգտնվի, ու տղայ չկենայ՝ նա դառնայ պոռոյքն, նոյնպէս եւ տուայրն՝ թե այրիկն լինի տուել. ապա թե տղայ կենայ՝ նա պոռոյքն տղային է, չդառնայ, նոյնպէս եւ մահըն հետ կնկանն մահուն տղայինն է, որպէս բազում անգամ գրեցաւ: Եւ այս իրաւունք ի երկու դեհն մէկ է՝ ի յայրկանն եւ ի կնկանն:

ՁԲ

ՎԱՄՆ ԹԷ ԱՏԵՑՎՈՐ ԼԻՆԵՆ ՄԷԿՆ ՈՒ ՄԷԿՆ

Եւ թե ատեցվոր լինին մէկումէկն՝ անմեղանք՝ առանց բոգութեան՝ նա պատեհ է յերկար ժամանակ փնտռել եւ ապա հետ այնոր՝ թե այլ իսկի, բնաւ ճարակ չկենայ՝ նա թե յայրկանէն լինի պատճառն, նա երբ բաժնեն՝ նա այրիկն չկարէ առնուլ այլ կին, քանի կենդանի կենայ այն որ թողվաւ. ու այն կինն առնուլ յայրկէն զիր ամէն պոռոյքն ու զմահըն, եւ երթայ առնուլ իր այրիկ:

Ապա թե ի կնկնէն լինի՝ նա չտայ այրիկն մագ մի՝ ոչ պոռոյք եւ ոչ մահը. ու առնուլ իր այլ կին. ու այն կինն չկարէ առնուլ իր այլ այրիկ՝ քանի այն այրիկն կենդանի կենայ:

Ապա թե երկուքն իրար հալալ այնեն, նա եպիսկոպոսին բաժնին յիրամէ, ու դնէ իրենց կարգ եւ տուգանք. զինչ որ Աստուած յիր սիրտն ծագէ:

Ապա թե յայրկնէն լինայ պատճառն, նա զպոռուգացն յերեք բաժնէն մէկն տուգանք տայ կնոջն իր անձինն զին, որ թե կոյս լինի զինք առել. ապա թե ոչ նա չտայ:

Եթէ տղայք կենայ ի մեջ, ու պատճառաւորն հայրն լինի՝ նա զտղայքն մայրն ուննայ, եւ հայրն այլ կին չկարէ առնուլ առանց կնկան հրամանացն. եւ թե ի կնկնէն է պատճառն՝ նա հայրն ուննայ զտղայքն, եւ առնուլ այլ կին, եւ ուննայ զիբըն զամէն. են կինն այլ այրիկ չիշխէ առնուլ, քաւէլ այրն տայ հրամանք կամ մահ գայ:

ՁԳ

ՎԱՄՆ ԲՈՉՈՒԹԵԱՆ

Եւ թե վասն բոգրածութեան լինի անհանգստութիւնն ի յայրուկնաց մէջն, ու այրիկն լինայ բոգրած ու պեղծ, հայնց որ այնոր բանիւ չէ ի կարել ի հուն ելնել որ դառնայ ի տուն եւ բանի, եւ չուննայ եւ չկարէ ապրեցնել զկինն՝ նա կու հրամայէ արեւնքս որ բաժնեն: Ապա թե այլ իրաւք աղէկ ուննայ զկինն, նա վասն բոգրածութեան չկարէ թողուլ կինն զայրն. զի չէ հրամել Քրիստոս, որ կինն զայրն կարէ արձակել: Ապա ի վերայ բանի պոռնկութեանն թողուլ այր զկինն: Բայց չկարէ այն՝ որ պատճառաւորն է՝ այլ ամուսնանալ. թե ոչ նա, որպէս Քրիստոս հրամայեաց, շնուլթիւն է համարած: Ապա անմեղ արձակածն կարէ ամուսնանալ, զի ազատ է:

ՁԴ

ՎԱՍՆ ԱՄՈՒԼ ԿՆՈՋ

Կին որ ամուլ լինի եւ տղայ չբերէ՝ նա պատեհ է բժշկաւք տեսնուլ եւ իմանալ՝ թէ ի յոր դեհաց է, ի յայրկնէն՝ թէ կնկնէն: Եւ թէ ցաւ ինչ կենայ՝ նա ջանան դեղերով: Ու թէ չայժենայ ինչ դեղն՝ նա հային յայրն ու կինն. ու թէ գիտացեալ լինայ ու առել՝ նա չկայ բնաւ բաժինք. քաւել թէ կինն կամենայ, ու հաշիւ այնեն ընդ իրար՝ որ դնէ զինք ի տուն ու տայ զիր ամէն պէտքն ու ինք առնու այլ կին՝ այն կնկանն հրամնաւք, ապա որ ի մէկ տուն չկենան, զի չէ հրամայել արէնքս: Ապա յայրկանն հայրենետտներոյն վերայ էլ պիտի հայել ու տնտղել, թէ վասն ինչ իրաց կու ուզէ ժառանգ, կամ թէ ունի հանչաք մի ստացուածք, որ աժէ զպատուիրանազանց լինելն, նոյնպէս եւ զհասակն զայրկանն եւ զկնկանն: Եւ ի վերայ ամէնին դնէ զդեղն եպիսկոպոսն. զի այլ որ չունի հրաման: Ապա է տարի է պոմանն որ համբերէ, թէ հարուստ լինի ու թէ տառապեալ: Եւ թէ կինն այլ այրկան չկամենայ լինալ՝ նա ի յոր տեղ ուր կենայ կինն՝ նա պարտի այրիկն, որ զիր ապրանքն տայ զայն կնկանն եւ զհագնելիքն՝ անսղալ քանի ապրի. եւ զիր պոռոզն եւ զինչ բերել լինայ զամէնն ի յինք դարձնէ:

ՁԵ

ՎԱՍՆ ԲԱԺԱՆԵԼՈՅ ՉԱՅՐ ԵՒ ՉԿԻՆՆ

Եւ թէ ծուռ բան այնէ այրն ընդ կինն պղծագործութեամբ հետ այլ ումէք, որ ստուգվի եւ թէ ընդ անասուն մեղանչէ. եւ թէ ի քրիստոնէութենն ելնէ, եւ ճշմարտի, որ չլինի ըրորդ ի հաւատն, զայս երբ ստուգեն, ու այլ ճար չկենայ՝ նա բաժնվի իրաւնաւք, եւ զկէս պոռուզացն առնու այն որ բաժնվի:

ՁԶ

ՎԱՍՆ ԲԱԺԱՆՄԱՆ, ՈՐՈՅ ՊԱՏՃԱՌ ԼԵԱԼ Է ԱՏԵԼՈՒԹԻԻՆՆ

Եւ թէ ուրդի, որ վասն ատելութեան լինի լել բաժնվելն, որ այրիկն լինայ թողել զկինն. ու գնացել լինայ կինն՝ առել այլ այրիկ ու մեռել. եւ յետ այնոր հաշտի այլվայ այրիկն, եւ ուզենայ այրիկն, որ առնու զկինն՝ նա պատեհ է, որ տան ուրախութեամբ:

ՁԷ

ՎԱՍՆ ԱՄՈՒԲՆՈՒԹԵԱՆ ԿՆՈՋ, ՈՐՈՅ ԱՅՐԻԿՆ ՀԵՌԱՆԱՅ ՅԵՐԿՐԷՆ

Այրիկ մարդ զինչ ու լինի, որ հեռանայ յերկրէն, թէ ի վաճառ երթայ կամ թէ ծառայ ընկնի, ու համբաւն ելնէ թէ մեռաւ, նա է տարի պատեհ է, որ համբերէ կինն: Յետ այնոր որ ստուգէ կինն, թէ մեռաւ, եւ ապա յետ է տարոյն կարէ առնուլ այրիկ: Եւ թէ յետ է տարոյն զայ այրիկն, ու գտնու այլ այր կնկանն պսակով՝ նա թէ անպսակ է, նա առնու առջի այրիկն զկնիկն անսղալ: Եւ ի վերայ այսր ամենայնի հարցնեն ընդ կնիկն, եւ զոր այր ուզէ, հետ այնոր երթայ. ու թէ որդիք կենայ, նա ի հայրն տայ:

Եւ թէ այրիկն երթայ յիրմէ, եւ առնու իր այլ կնիկ՝ նա թէ ու լել կինն նա պատեհ է, որ զայն է տարի համբերէ, եւ ապա առնու այրիկ: Եւ ո՞վ գիտէ՝ թէ փաւշամնի այրն ու զայ, նա թէ կամենա կինն, նա շատ դատաստան ու իրաւունք կարէ ուննալ ի յիր վերայ, որ անարգեց զպսակն եւ կոխեց: Ապա թէ ոչ, նա իր շնորհաւորէ:

ՁԸ

ՎԱՍՆ ԽՈՐԹԵՐՈՅ

Եւ թէ անհանգստութիւն լինի ի յայրուկնաց մէջ, եւ վասն խորթերոյ լինի պատճառն՝ նա պատեհ է, որ թէ պոմնով չլինի շակել պայրկն զխորթերն՝ ի մաւր առնուլն, նա տան զխորթերն ի յագգն, որ հանգչին:

Ապա թէ ի յայրկանն գէշ բարուցն լինի, նա հայնց տուգնէն զայրիկն, թէ զիր կնիկն անպատեհ ծեծէ կամ քշտէ, զէդ երբ զաւտար կին ծեծէ՝ նա ծեծեն ու գնդանեն: Եւ թէ չըղորդի, նա բաժնեն իրաւնաւք, որ ի յայր պեղծն չերթայ՝ եւ ի մահն՝ որ երկուքն մեռնի: Եւ ինքն, որ ծուռն է եւ պեղծ, նա զամէնն կորսնէ եւ մէկայն առնու:

ՁԹ

ՎԱՍՆ ԽԵՎ ՈՒ ՊԵՂԾ ԱՅՐԿԱՆ

Եթէ այրիկն խել լինի ու պեղծ, եւ թողու զկնիկն, ու պէտ չլինայ արել իր բնաւ, ու կնիկն համբերէ է տարի, նա յառաջ պատեհ է որ կնկան ազգն բերեն զայն փեսայն, եւ յիրար տան իրաւնաւք՝ որ կամ ուննայ զկինն զէդ պատեհ է, ու կամ թողու եւ տայ զիր: Ու դնեն առջեւ եպիսկոպոսին, եւ զկնաթողացն կարքն կրէ. եւ նա կարէ ամուսնանալ այլ այրկան: - Նոյնպէս եւ թէ կնիկն պատահի պեղծ՝ է նա մէկ է իրաւունքն:

Ղ

ԵԹԷ ԽԱՐՎԻ ՈՔ ՈՒ ԹՈՒՐՔՆԱՅ

Եթէ ուրդի, որ իրիք մի չար պատահմամբ խարվի ոք եւ զհաւատ քրիստոնէութեանն ուրանայ, կամ ի ծուռ հերետիկոսութիւն կամ ի յայլ իրք ծռութեան ընկնի, նա չէ պատեհ որ այլ իր ուղղափառ կինն ի հետ իր կենայ, եւ կարէ բաժնվիլ յիրմէ: Ապա թէ ազգ մի լինի՝ որ փաշամնի, նա պատեհ է, որ հաւատարիմ կինն ջանայ ի յետն, եւ քանի ու կարէ յորդորէ զինք՝ որ դառնայ յըղորդն, ու շահի զինքն. նա մեծ վարձք ուննայ: - Նոյնպէս եւ թէ կինն լինի՝ մէկ է:

ՂԱ

ԵԹԷ ՈՔ ՉԿԻՆՆ ՍՊԱՆՆԷ ՎԱՍՆ ԲՈՉՈՒԹԵԱՆ

Եթէ ոք վասն բոգութեան զիր կնիկն սպաննէ՝ նա սպաննելն չէ հրամայած, այլ թողուլն. եւ պատեհ է խոստովանհաւրն, որ զսպաննաւղն տեսնու՝ նոյնպէս եւ զսպաննածն, ու իմանայ զիրենց կենքն. եւ թէ վասն անհաստատութեանն կամ տվայտութեան, կամ թէ այրն բոգրած էր ու պեղծ եւ նա վասն այնոր թողցաւ եւ եսպան զինքն՝ նա զէդ մեծ մարդասպան է պատեհ, որ զինք տուժի եւ զիր կարգն դնեն ու վճարվի զարիւնն. ապա թէ ոչ, որ նա զիրն աղէկ ունէր՝ ու անկարիք կայր՝ եւ զինչ ունէր նա յիր ձեռքն կայր՝ եւ ինք սակիկ էր ի բոգրծութենէ, ու կու բոգնայր եւ զիր տունն ու զհալաւն այլոց կու վատնէր՝ նա այտոր դատաստանն եւ քաւութիւնն այլագգ է ու այլ թերեւ: Բայց՝ զինչ ցեղ եւ է, արեան պարտական է, եւ սահմանել պիտի որ քաւէ: - Եւ այս հոգեւոր դատաստան է:

ՂԲ

ՎԱՍՆ ԿՆՈՋ՝ ՈՐ ՅՈՒՆ Ի ԽԷՉՆ ԳՏՎԻ ՈՒ ՍՊԱՆՎԻ

Բայց ի մարմնաւորն այս է, որ թէ ոք զկինն եւ զցուլն ի յիր տուն խէշ իրար գտնու, ու սպաննէ՝ նա անդատապարտ է ի դարպսէ, վասն զի զիր վկայութիւնն ունի, որ հաւն կայր ի խէչն: Ապա թէ զմէկն սպաննէ ու զմէկն թողու, նա զէդ մարդասպան դատեն զինքն վասն զի կարէ ոք ասել զմարդ, եւ բարուրք այնել որ խարէ զինք իր կինն՝ ու բերէ յիր տունն ածէ, եւ սպաննէ զինք. եւ կամ թէ զիր կինն աստ գոք, եւ յիր սիրելեացն հոգցի ի խէչն տայ երթալ, ու

զկինն սպաննէ անմեղ զեղ մեղկան, եւ թողու զմէկայն: Եւ ահայ մեղք ու վնաս: Եւ այսոր բանիւ է սահմանած, որ երկուքն սպաննելն իրավունք է՝ ազատ ի դարպսէ: Բայց՝ զինչ ցեղ եւ է՝ զեկեղեցոյն քաւութիւնն առնուլ պիտի, վասն զի արիւնհեղութիւն է:

ՂԳ

ԿԻՆ ՈՐ ՉԱՅՐՆ ԴԵՂԷ ԿԱՄ ՅԼՈՒ ՍՊԱՆԵԼ ՏԱՅ

Ապա թէ կինն զայրիկն սպաննէ՝ մահադեղով կամ կախարդութեամբ կամ զինչ ցեղ ու լինի, եւ կամ թէ ցլու տայ սպաննել՝ նա սուրբ եկեղեցին ի հաւտ խնամաւք է գնացել ու կամատ քաւութիւն է դրել՝ հայնց զեղ երբ կինն զայրն սպաննէ ու զեղ երբ այրն զկինն: Եւ յայտ տեղդ հասնի, որ եկեղեցին միապէս խնամաւք դատէ. բայց թագաւորաց եւ աշխարհաւոր արիւննաւորաց չէ պատեհ զայտ այտցեղ թուլցնել. վասն զի թէ զայտ թուլութիւնդ ուննան կաննին՝ նա շատք մեռնին ի կաննոյ ձեռաց, ու առաւել հեծելվորքն՝ որ ուննան զգրաւդին ահն ու զչարկմուն, ու երբ յայնոր աղտին ու ի յիրենց տունն գան ի հանգչիլ՝ նա իր կինն զինք ի յիր անհոգութիւնն սպաննէ:

Ի յայս տեղս նաւմաւսն հայնց կու հրամայէ՝ թէ՛ մենք եկեղեցականքս հոգոյ դատաստան եւ խնամք ենք դրել աստ. եւ զմարմնաւորն դուք գիտացիք, որ դատաւորք էր երկրի: Եւ այս է դատաւորաց սահմանն. կին՝ որ զիր այրն՝ որ իր գլուխ է՝ ջանայ սպաննել վասն իր բոգութեանն՝ նա պարտ է զինք չարաչար մահուամբ սատակել. վասն զի թէ մարդ զոք մի աւտար առանց դատախազութեան սպաննէ՝ նա զինք նորա փոխան չարամահ կու այնեն՝ Մովսէսի եւ այլ նախնի դատաւորացն, արիւնաւք. ապա այն որ զիր այրն սպաննէ՝ այլ զի՞նչ կրէ քան զչարաչար մահն արդար իրաւամբք:

ՂԴ

ՎԱՍՆ ԲՈՉՈՒԹԵԱՆ

Եթէ ումեք կին ի բոգութեան բռնվի, եւ կամ մարդ ցուլ առ ինքն՝ նա պատեհ է ստուգութեամբ քննել զճշմարիտն՝ թէ կինն զցուլն է հարկել ու խաբել, թէ ցուլն զկինն: Եւ թէ ցուլն զկինն լինի խաբել ու բերել ի յայլոց տուն՝ նա յայս տեղս արեւնքս դժար սաստ է հրամայել, զի գրել է որ մեռնի, կամ ի պակասն զձետն կտրեն, առաւել թէ ի կահրայ բան լինի այրել: Ապա թէ անայր կին լինի լել, եւ խոստացել լինայ թէ՛ պսակվիմ ընդ քեզ, ու այնով լինայ խաբել զկինն՝ նա ճարն է որ պսակվի. ու եփ պսակվի՝ նա տուժանք չպարտի:

Ապա թէ կինն լինի խաբել զցուլն՝ նա խրատն ու մեծ տուժանք ի կնկանն դեհն է. ու այրկանն կամաւք խրատվի կինն՝ քանի նորա ձետն աժենայ, եւ այս քիթն լինի:

Նոյնպէս եւ թէ ընդ անասուն բռնեն. կտրեն զերկուքն զծուքն եւ զձետն, եւ ապա յեկեղեցին տան որ քաւէ:

ՂԵ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՉԿՈՅՍ ՅԱՆՁՆԷ ՀԱՆԷ

Եթէ որ զկոյս աղչիկ բռնէ, եւ ուժ այնէ, եւ զինք ի յանձնէ հանէ՝ նա թէ խնամէխաւսւած լինի՝ նա դատաստանն զեղ կարգծին լինայ, որ գրեցաք: Եւ թէ ոչ՝ նա տայ հաւրն յիսուն դրամ, ու պսակվի ընդ ինք անբաժնելի: Ապա թէ չկամենայ՝ նա կտրեն զձետն:

Բայց պարտ է զիտել՝ որ երկրին բնակիչք ի պարոնին պահն են, եւ այն որ տառպել աղչիկ մի գտնու ու իր ուժ այնէ՝ նա պարոնին է ուժն: Եւ ի յայտ տեղդ մեծ փնդաւորութիւն պիտի, եւ հայիլ ի կտրճին ուժն ու ի յաղչկնին, եւ յոչ կամայն խրատումն այնել, եւ կամաւքն՝ ներումն:

ԴԶ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԲԱՄԲԱՍԷ ԶԿԻՆ ԻԻՐ

Եթե որ ասե՛ գլխին, եւ ասե՛ թե՛ չգտայ զինք կոյս, եւ վկայնով սուտ ելնէ այրն՝ նա ծեծեն կուշտ վասն կնոջն քաշնացն, եւ տայ կնկան ազգին հարիւր դրամ տուգանք, եւ այլվայ զկնիկն առնու:

Ապա թե՛ իրաւ լինի այրիկն՝ նա արեւնքն զմահ կու հրամայէ աղջկանն: Բայց մենք եկեղեցականքս ներելով զբաժինքն կու տեսնունք պատեհ. եւ զաղջկինն իր ազգ թող գիտենան: Բայց թե՛ կարէ դատաւորն ծածկել ու հաշտեցնել՝ նա իր կամ է. եւ թե՛ ոչ՝ թողու, եւ իր այլ կին առնու, եւ զայն ազգն այնեն զինչ ուզեն:

ԴԷ

ՎԱՍՆ ՓՆԹԻ ԿՆԿԱՆՆ

Եթե՛ որ անբախտի եւ հայնց անբժշկելի փնթի կին առնու՝ որ չկենայ ճար որ ի հուն ելնէ, կամ հայնց անգամ՝ որ չկարէ իր որ տեվել՝ նա հայնց է հրամայած յարեւնքս որ ջանայ վկայաւք դրացեանացն եւ ազգին, ու երբ այլ չկարէ՝ նա առնու այրիկն սալքարուկ մի, ու գրէ ի վերայ՝ թե՛ ես ֆրլանս, որ վասն իսայ պատճառանացս անճարկեցայ, ես կու ապահարգեմ ի յայս անուն կնկնէս, ու ազատ է յիմմէ, կարէ ամուսնանալ ում կամի. եւ տայ ի ձեռն, ու տայ զիր իրքն եւ զպոռոյզն ի յինքն, ու վարէ որ երթայ. ապա ինքն այլ կին չկարէ առնուլ, քանի այն կինն ապրի: Եւ թե՛ այն թողած կինն այլ այր առնու, ու մեռնի այն այրն՝ նա թե՛ կամենայ առջի այրն այլվայ առնու զինքն՝ նա չկարէ քաւել թե՛ եպիսկոպոսին հրամանաւք: Ու թե՛ այս փնթոյս ու անսգամիս արձագելն վասն այնոր է սահմանած արձանագրով, որ ամէն ազգ պատճառանաց դատաստան կարէ որ տանել կնկանն՝ ապա այս երկու պատճառնով բնաւ չկարէ:

ԴԸ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԹԷ ԵՐԿՈՒ ԷՐԻԿ ՅԻՐԱՐ ԿՈՒԻ ՄՏՆԻՆ ՈՒ ԿՆԻԿՆ ՄՕՏԷ ԹԱՓԷ

Եթե՛ երկու այրիկ յիրար լինան անցել ի կռիւ, ու կնիկ իշխէ ի մէջ մտել, որ մէկին աւզնէ ու խալապալայ այնէ եւ պատճառաւ որ մէկն զմէկայն ծեծէ կամ սպաննէ՝ նա կու հրամայէ արեւնքս որ ձեռն կտրվի այն կնկանն, զի այն ում ուժն եղաւ ու ծեծուեցաւ՝ նա ի յայն կնկնէն ելաւ ուժն ու ծեծելն, եւ ոչ ի խառնմէն:

Եւ թե՛ կենայ կին՝ որ այրկանն քրշտէ՝ նա զձեռն կտրեն. զի ոտքն զլիտյն է՛ր քշտէ: Բայց թե՛ ներեն՝ նա զգինն տայ ըստ արժանեացն:

ԴԹ

ՎԱՍՆ ՅՂԻ ԿՆՈՋ ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

Կարէ արինաւք քահանայն մկրտել զյղի կին, որ թե՛ մահու կարիք կենայ. բայց եւ զտղան այլ պիտի մկրտել, երբ ծնանի, զի չէ մաւրն մկրտութիւնն տղային ընդունած:

Ծ

ՎԱՍՆ ՊԱՏՃԱՌԱՆՑ ԲԱԺԱՆՄԱՆ

Ի վերայ ամենայնի արեւնքս զարձակելն յաւ կու հրամայէ այն կնանոյ, որ զայս պատճոնիս ուննան՝ բողոքութիւն կամ կախարդութիւն եւ որ նման են սոցա. երբ այնով կեցցնէ այրն՝ նա թողուլ տան: Բայց տարի մի ապաշխարել տան այրկանն, եւ ապա հաղորդի եւ կին առնու:

ՃԱ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԱՌԱՆՑ ԻՐԱԿԱՆԱՑ ԶԻՒՐ ԿԻՆՆ ԹՈՂՈՒ

Այնուհետև որ աներկեղութեամբ զիրենց պասակով կինն թողուն՝ առանց բողոքական եւ կամ այլ հրաւանաւք պատճառանաց կոխեն զեկեղեցոյն պասակն եւ թողուն զիրեանց կաննին՝ նա կու հրամայէ արեւնքս որ եււթն տարի եկեղեցոյն յամեն ընդունելութենէ եւ ի պահէն ի դուրս մնան, չհաղորդեն զինք՝ եւ ոչ ի մահ թողուն եւ ոչ ի կեանք: Ապա թէ դառնայ՝ նա իր այնելոցն կարգ դնեն որ ապաշխարէ. եւ ապա յեկեղեցի մտնէ ու հաղորդի: Եւ թէ յայն միջոցն այն թողած կինն մեռնի՝ նա բնաւ ոչ կարէ յեկեղեցի մտնել, եւ ոչ այլ կին առնուլ, ինչպի ութ տարի հայնց ապաշխարէ, որ զեկեղեցին հաւնեցնէ՝ զհինգն ի դուրս եւ զերեք տարի ընդ ներքս եկեղեցոյն եւ ապա ազատ է:

ՃԲ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԿԻՆ ԱՌՆՈՒ ԵՒ ՉԿԱՐԷ ԱՅՐԿՈՒԹԻՒՆ ԱՆԵԼ

Եթէ որ կին ունայ, ու չկարէ ի հետն այրկութիւն այնել՝ նա չէ պատեհ որ կինն զինք ի փրթման թողու. թէ չէ՝ կարէ արիւնաւք այլ այրկան լինիլ: Ապա եկեղեցովն կարէ կեցցնել՝ որ այր չէ, եւ առնու ազատութեան թուղթ, եւ այնով ամուսնանալ կարէ:

ՃԳ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԲԱԿԱՆԻ ԼԻՆԻ ԵՒ ԿԻՆ ԱՌՆՈՒ

Եթէ որ բաւաւն լինի ի ծածուկ եւ խաբենայ ու կին առնու՝ նա յորժամ յիմնայ կնիկն զիր թափն, նա կարաւղ է որ մենակ երթայ յեկեղեցին եւ ասէ եպիսկոպոսին, եւ իրաւունք է որ տան իրեն զիր ամեն ընչիցն կէսն, որ երթայ իր այլ այրիկ առնու:

ՃԴ

ՎԱՍՆ ՅԱԲԱԳԱՐ ԿՆՈՋՆ

Եթէ ումեք կին գողենայ կամ արեւի ի ցաւոց եւ հաշիւ առնէ ընդ իրիկն, որ տայ իր զիւր պետքն քանի որ ապրի. եւ ինքն առնու իւր այլ կին եւ տա թուղթ արձակման նորա նա օրէնքս դժար կու լինի որ այր չկարէ ամուսնանալ քաւել առաջինն մեռանի. եւ գ. տարի ապաշխարէ փոշիմանեն եւ որ չէ փոշիմնացած, նա կարէ ամուսնանալ անահ:

ՃԵ

ՎԱՍՆ ԹԷ ՈՐ ԿՈՅՍ ՀԱՆԷ ՅԱՆՁՆԷ ՀԱԻՐՆ ԿԱՄԱԲՔ

Եթէ որ իրաւնաւք հաշիւ այնէ ընդ ծնաւոր կոյս աղչկան, եւ առնու հանէ յանձէ՝ նա՝ իրք որ կամաւք է լել՝ նա տուգանք չպարտի. եւ անէ զինչ հաշիւ լինի արած ու պոման ընդ իրար:

Ապա թէ ընդ այլ որ լինայ խնամեխաւսած աղչկին՝ նա ծնաւորն գնորա փաւշամնչէքն տան, եւ լմնցնեն գնրա պոմանն:

ՃԶ

ՎԱՍՆ ԱՌԵԿԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՍԻ

Եթէ որ առուզնայք այնէ՝ անպասկ՝ նա որդիքն բճեր լինին: Ապա թէ բռնվին՝ նա զտանաւորին զձուքն եւ զձետն կտրեն, որպէս յառաջ գրեցաք վասն կուսիցն, եւ մնայ աղչկինն ի ծնաւորացն եւ յեղբարցն ի հրամանքն:

ՃԷ

ՎԱՄՆ ՈՐ ՉԱՐԿՆԷ ՅՂԻ ԿՆՈՋ ՈՐ ՉՏՂԱՅՆ ՁԳԷ

Եթե որ գարկնէ պտղաւոր կին, եւ նա ձգէ գտղայն, եւ թէ դեռ անկերպարանք լինի եւ խլինք՝ նա կէս տղայի վճարէ ցհայրն, որչաք որ դնէ նորա զգինքն հայրն՝ եւ զինչ այլ աղչնաւք միջնորդեն: Ապա թէ կերպարանք ուննայ տղայն՝ նա անձն ընդ անձին տուժի, թէ ընդ հայրն չհաշտի եւ ընդ եկեղեցի:

ՃԸ

ՎԱՄՆ ՈՐ ՆՈՐ ԿԻՆ ԱՌՆՈՒՒ Ի ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՉԵՐԹԱՅ

Կու հրամայէ արեւնքս՝ մարդ որ նոր կին լինի առել, նա ի կռիւ չերթայ ի հեծել, որ տարածամ սուգ չլինի կնոջն. Չայս Մովսէս հրամայեաց Աստուծոյ բերանով:

ՃԹ

ՎԱՄՆ ԱԲԱԳ ՍԱՐԿԱԲԱԳԻ ԱՄՈՒՄՆՈՒԹԵԱՆ

Եթե աւագ սարկաւագի մահ հանդիպի՝ նա կինն չկարէ բնաւ այլ այրիկ առնուլ պսակով, նոյնպէս եւ թէ կինն մեռնի՝ սարկաւագն զեղ երեց է համարած: Եւ եպիսկոպոս որ հրաման տայ կամ թուլացնէ զայս՝ նա ձգվի ի կարգէն:

ՃԺ

ՎԱՄՆ ԹԷ ՉԷ ՊԱՐՏ ԲԱԺԱՆԵԼ ԻՐԻՑՈՒ ՁԵՌՆՏՎԱԾՆ

Եթե իրիցու խնամութիւն հանդիպի այրկան ընդ աղջիկն՝ համարձակ ձեռնտալով՝ նա չկայ հրաման, որ վասն այնոր թէ յայք հաճի, կամ թէ իր այլք շատ իրք տանին՝ նա կարէ փոխել զձեռնտվածն. քաւէլ թէ բոգութիւն այնէ, ու կեցցնեն ի վերայ առջնոյն:

Չինչ փաւշամնելոյ գրոյց կայ՝ թող առջեւ հոգան այրն ու կինն, առաջ որ մտեն ի յեկեղեցի. զի՝ թէ մտեն ու յետոյ փաւշամնին նա. այլ չկարեն ամուսնանալ. քաւէլ մէկն մեռնի ու երեք տարի ապաշխարէ փաւշամնածն. եւ այրն որ չէ փաւշամնած՝ նա կարէ ամուսնանալ անահ:

ՃԺԱ

ՎԱՄՆ ԹԷ ՅԻՆՉ ՀԱՍԱԿ ՊՍԱԿ ԼԻՆԻ

Կու հրամայէ արեւնքս՝ պսակ որ տղայի լինի, որ քան զտասնուհինգ տարին պակաս լինի՝ նա չէ ընդունած այն պսակն. եւ երբ զիր հասակն առնու, որ ԺԵ տարին լինի՝ նա կարէ թողուլ զկինն ու ասել, թէ ես չունէի զիմ հասակն ու չգիտէի. ու է իրաւ: Քահանայ՝ որ զայս այնէ որ անհասակաց պսակ այնէ, եւ կամ զայնոք որ ակամայ՝ առանց յիրար հաճելոյ հավնել են բռնադատութեամբ ազգացն՝ պսակէ՝ նա զկարգն կորսնէ:

ՃԺԲ

ՎԱՄՆ ԿՆՈՋ ՈՐ ԹՈՂՈՒ ՉԱՅՐՆ ՈՒ ՓԱԽՉԻ

Կին՝ որ առանց եկեղեցւոյ եւ առանց հրամանաց եւ մեծ պատճառանաց, որ հաւնեցնէ զդատաւորն, թողու զայրն ու փախչի՝ նա իրաւունք է, որ բռնեն զինք եւ ի յիր այրիկն տան, որ յախտեան ծառայ ուննայ զինք ու այնէ զինչ իր պիտի, զարթ ի ծախելոյն եւ ի սպաննելոյ եւ ի բաժնելոյ: Չի այդ բոգութեան պատճառ է. ապա հրամայած է յարեւնքս, որ ծախել այլ կարէ զինք այրիկն:

Ապա թէ տեսնուն. որ վասն այրկանն պղծութեան լինի, եւ կինն, որ փախաւ՝ ի հարկից տեղ գնաց առ իր ազգ՝ նա գայրիկն աղէկ ըղորդեն դարպասու սասատով եւ եկեղեցոյն, ու երեշխաւոր տայ որ այլ չայնէ, եւ ապա հաշտեցնեն զիրենք:

Ապա երբ փախաւ՝ թէ բոզցել լինայ, եւ կենայ յայրկանն ի վերայ այլ պատճառ՝ նա հաշտեցնելն է կամ բաժնելն, ապա ոչ կաշառաւք եւ ոչ ծռութեամբ, զի որ ծուռն է՝ նա ինք տայ Աստուծոյ պացխուն. եւ կանոնքս ըղորդ է:

ՃԺԳ

ՎԱՍՆ ԿՆՈՋ ՈՐ ԾԱՌԱՅ ՏԱՆԻՆ

Կին՝ որ վասն մեղաց ի ծառութեան տարվի կամ ի յայլ ինչ որ նման է սորա... զի արք կանայս առնին եւ կանայք յարանց եղեն... բայց զինչ ցեղ ու է, երբ գայ՝ նա զիր կինն անսղալ առնու. ապա թէ մէկայլ այրկէն տղայ կենայ՝ նա ի հայրն տան. եւ ինք զիր կինն առնու անպատճառ, քաւէլ թէ չլինի եկեղեցոյ կամ:

ՃԺԴ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԿԻՆ ԱՅՐԿԱՆ ՀԱՆԳԵՐՁ ՀԱԳՆԻ

Եթէ այր կնկան հանդերձ հազնի՝ նզոված է, եւ թէ կնիկ գայրկան՝ նոյնն է. ի Մովսէս է սահմանած:

ՃԺԵ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՉԾԱՌԱՅՆ ԿԱՄԵՆԱՅ ԿԻՆ ԱՌՆՈՒԼ

Եթէ որ ծառայ շահի, եւ կամենայ ընդ ինք պսակուիլ՝ նա պատեհ է, որ իս ար թողու զինք, որ զիր ծնաւորն լայ. եւ ապա կազմէ զինք քրիստոնէական հաւատով, եւ մկրտէ, ու հազնի զքրիստոնէութեան զսգեստն. եւ ապա պսակվի, եւ ուննա զինք հալալ: Ու թէ աստ գնոյն կինն՝ նա չկարէ ուննալ զինք զէտ ծառայ, ապա ազատէ զինք, բայց ոչ առանց բոզութեան պատճառանաց. զի երբ կնքած պսակուեցաւ՝ նա զէտ քրիստոնէի մի այլ է պսակուն հաշիւն:

ՃԺԶ

ՎԱՍՆ ԳՈՂԵԱՅ ԵՒ ՊԻՍԱԿԱՅ ԵՒ ԲՈՐՈՏԱՅ

Կու հրամայէ արէնքս դատաւորաց եւ համարէն ունաւդաց աշխարհի, որ զայնոց՝ որ ի հարէ յորդիք կամ ազգաւ գողի կամ պիսակ՝ կամ պեղծ բորոտութիւն ուննան՝ նա զայնպիսեացն խափնեցնեն զխնամութիւնն, որ ոչ առնուն եւ ոչ տան իրենց բնաւ կին. զի թէպէտ եւ բժիշկքն ի պատահմանէ ասեն փոխիլ, բայց ի սերմէ է ճշմարիտն, ու չպիտի զառողջ սերմն՝ որ ի հարէ լինի մնացել՝ ի յախտաժէտն խառնել եւ աներել զմարդկութեանն ազգս: Եւ որ զայնոք ի շենամէջ պարտ է թողուլ բնաւ, այլ ի յետ՝ յիւրեանց սահմանած բնակութեանն:

ՃԺԷ

ՎԱՍՆ ԿՈՒՐԱՅ ԵՒ ՄՈՒՆՁ ՄԱՐԴԿԱՆՑ

Եւ ոչ է պատեհ՝ որ երկու կոյր զիրար առնուն. քաւէլ մէկն աշաւք լինի, որ կարէ զտղայն ի հուն հանել, որ մէջն լինի:

Նոյնպէս եւ զմունջն ոչ է պարտ ամուսնացնել բնաւ, զի տղայ չհանէ ի հուն: Չայս այսպէս սահման հրամայեաց աստուածային արէնքս:

ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

ՃԺԸ

ՎԱՍՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ԱՂԲԱՐՑ ԵՒ ՔՈՅՐՎՏՈՑ

Կու հրամայե արեւնքս, որ երկու քոյր մէկ եղբար բաժին առնուն. զի երկու աղջիկն մէկ կտրիճ է համարած, եւ կինն կէս այրկան է համարած յարեւնքս:

Բայց թէ կտրիճ չկենայ, եւ փեսայ լինի առած ի տունն՝ նա փեսայն իր կնովն որդոյ տեղն ունին, եւ պիտի որ զեղ որդոյ առնուն ի տանէն եւ ի տեղոյն եւ յընչիցն բաժին զեղ երկու քուրոջ: Բայց երբ որդի չկենայ՝ նա անճարակութեամբ դստերքն այսցեղ ժառանգեն, երբ հայրն չայնէ դիտելի. ապա թէ դիտելի այնէ՝ նա զինչ գրուաւ ի հարեւն՝ նա յայնոր այլ ոք չկարէ յաւելցնել եւ կամ պակսեցնել:

Եւ թէ կարգածք կենան ի դստերացն ի յայլ տուն՝ նա այնոք երկու քոյրն մէկ քուրոջ բաժին առնուն իրենց:

Եւ թէ որդիք կենայ դստերացն, կամ զինչ ու լինին՝ փեսայ կամ այլ ոք, որք՝ ի դուրս են ի հարն սերմէն՝ նա այնոք ժառանգ ոչ լինին. եւ ոչ թոռն որ ի դստերէն լինի, զի այն ի յաւտար սերմէ է. նոյնպէս եւ քեռին եւ քվոր որդին եւ մարաքոյրն:

Եւ թէ գրէ կտակ, եւ զիր ծառայն իւր ժառանգ դնէ՝ նա կարաւղ է հայրն զանհնազանդ որդիսն գրկել, եւ ծառայի տալ ըստ իր կամաց: Բայց սուրբ թագաւորքն, որ զառաջին նաւմաւսն գրեցին եւ սահմանեցին, նա զայս իրենք վասն հարկեւորելոյ զպարոնն, գրեցին՝ որ պարոնին զհտելովն եւ կամովն լինի, որպէս յառաջ կարգեցայք ի գիրքս:

Բայց ի վերոյ գրեալ ժառանգութիւն դստերացն՝ հարեղբարք եւ հարեղբարորդիք չունին բաժին, երբ դուստր կենայ: Բայց թէ կարգած եւ բաժնած դստերն լինի ժառանկ՝ նա հարեղբայրն մէն ի չորք բաժնէ զմէկն առնու, եւ ոչ հարեղբարորդիքն:

Եւ թէ կինն մայր լինի որդոց ու թէ աւտար մարու՝ զիր պոռոյզն եւ զմահրն առնու, եւ թէ պիտի՝ կենայ ի խէչ որդեցն. ու թէ ոչ՝ նա ելնէ առնու իր այրիկն եւ զինչ կամի՝ զայն այնէ:

Եւ այլ հրամայե արեւնքս, որ այս հայրենէտրութիւնս ի հարն դեհաց ինչվի չորս երեսքն յիշվէ. թէ ոչ որդի կենայ եւ ոչ դստերք եւ ոչ ի նոցանէ թոռունք՝ նա յեղբայրն եւ յեղբարորդիքն հասնի, ինչվի յիրենց չորս երեսք թոռունքն. եւ թէ այսոք չկենան՝ նա ի հարեղբայրն եւ ի հարեղբարորդիքն ի չորս երեսքն յիշվէ հայրենէտրութիւնս:

ՃԺԹ

ՎԱՍՆ ԿԱՆԱՆՑ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆ

Կանանց ժառանգութիւն՝ նա այս է հանցեղ այրվայ զեղ մեկայլս, գոր այրկանն գրեցաք:

Բայց թէ կտրիճին թոռ կենայ՝ եւ ուրդի, որ թոռինն հայրն չկենայ, նոյնպէս եւ թէ յաղջկանէն կենայ թոռ՝ եւ մայրն չկենայ՝ նա թոռունքն ժառանգեն. եւ ուր ոչ կենայ՝ մաւտեւորն: Ապա թէ թոռանց հայրն կենայ կամ մայրն՝ նա որդի եւ դուստր ի մաւտ է քան զթոռն ի ժառանգութիւն. եւ այլ ի յետ ի յիր յազգն երթայ. եւ թէ այսոք չկենան՝ գոր գրեցաք:

Ապա թէ թոռունք չկենան՝ նա երբ հայրն կենայ՝ նա հայնց ժառանգ է հայրն որդեցն, զեղ որդիքն հարն՝ անդիմադարձ. եւ ոչ մարն, զի զմարն գրեցաք զբաժինն:

Ապա թէ կինն աւտար այրիկ լինի առել, եւ չկենայ տղայ՝ նա ի կնկանն ի յընչիցն ի չորք բաժնէն զմէկն տան այրկանն, թէ կալել լինի զայն զկնիկն, եւ ի յանձնէ հանել. ապա թէ ոչ՝ նա զիր իրքն մէն առնու ու ելնէ:

Չբաժինքն այսպէս արա, որ ըզորդ լինի.

Չամէն իրքն բովանդակ մթիսալ մի հաշվէ, ու մթիսալն զ դանկ ի հաշիւ է. ու հաշվէ, թէ մայր մի կենայ ի տունն եւ աղբայր մի ու քոյր մի՝ նա դու զերկու դանկ ու կէսն աղբարն տուր, ու զմէկայլ ք դանկ ու կէսն քեւերն, եւ մնայ դանկ մի՝ զայն մարն տուր:

Եւ երբ կարգած քուրվտի կենան՝ դու գերկուքն մէկ աղբայր հաշվէ, եւ երկու դանկ ու կէսն աղբարն է, եւ երկու դանկ ու կէսն երկու քուէրցն եւ դանկ մի մարն:

Եւ յայտոր վերայ երթայ բաժինքն՝ ի շատն եւ ի քիչն՝ յերկու քոյրն եւ եղբայրն եւ ի մայրն:

Այս ամէնս աննարակութեան ճարակ է գրած, որ թէ դիաթիկ չայնէ հայրն. զի թէ դիաթիկ այնէ՝ նա ամէնն ջրեցաւ, եւ այն է գոր հայրն տայ:

Բայց չէ իրաւունք, որ զհարսնից ծախքն ի յորդից բաժինն հաշվին. ու թէ չկենայ առել կին որդին՝ նա զիր հարսնից ծախքն ի խառն միջեւնէն ի յետ հանեն բայց զաղջկներոյն պատեհ է հաշվիլ ի յիւրեանց. բաժինն, զի ի յաւտար տուն կու գնան. եւ այս է իրաւունքն:

ՃԻ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԵՂԲԱՐՔՆ ՅԻՐԱՅՍԷ ԲԱԺՆՎԻՆ

Երբ եղբարք կենան ու յիրարմէ բաժնվին՝ նա պատեհ է, որ իրենց հաւրեղբարովն ու քեռոյն տեսովն լինի, որ յառաջ յընչիցն եւ ի հալծնացն իւրեաց կաննոյն բաժին հանեն, ու ապա զիրենցն՝ գոր պատեհն է բաժնեն: Բայց զանդրանիկն Աստուած է հարկելորել, եւ պատեհ է, որ ի հաւրն ի տեղն նստի, եւ երկու բաժին առնու: Եւ թէ ծախէ եղբայրն զիր բաժինն՝ նա պատեհ է, որ ամէնն յիրաց վերայ բաժնեն ըստ գնոյն, եւ ոչ մէկն միայն, բայց սիրով լինի:

ԻՐԱԴՈՒՄԸ ԾՆԱԴՂԱՅ ԵՒ ՈՐԴՈՅ

ՃԻԱ

ՎԱՍՆ ՀԱՐՑ, ՈՐ ՉԱՆՅՆԵՆ ՉՈՐԴԻՔՆ

Այլվայ կու կրկնաբանէ արեւնքս եւ կու պնդէ, որ այն հայրն՝ որ շան պէս զիւր միջաց բերած որդիքն ուրանայ, եւ չնուցնէ ու ի չափ հասակի բերէ, եւ ապա արեւնութեամբ բաժնէ յիրմէն, հայնց որ կարենան ապրել՝ նա դատի յԱստուծոյ:

Եւ այն որդին որ զանուցանաւ եւ զդարմանաւ հայրն ուրանայ, եւ թողու զինք, ու առանց արհնութեան եւ առանց կամաց հաւրն առ այլք երթայ՝ նա այլ խիստ այն է անիծած յԱստուծոյ եւ յարիւնաց: Չի գրեալ է յարեւան, որ՝ դեռ թէ որդին արհամարիէ զհայրն եւ ի յուխտ եւ կամ աստուածպաշտութեան կարգ երթայ՝ առանց հաւրն հրամանացն նա նզոված է յԱստուծոյ եւ յարիւնացս: Չի թեպէտ եւ Քրիստոս հրամայեաց թէ՝ որ ոք եթող զհայր կամ զմայր, եւ զայն որ ի կարգի՝ բայց կու հրամայէ արեւնքս որ զեղ ինք Քրիստոս հաւր կամաւ արար զինչ եւ արար յերկրի՝ նոյնպէս եւ որդին պատեհ է որ զինչ այնէ՝ հաւրն կամաւք այնէ. թէ ոչ՝ նա չէ ընդունելի առաջի Աստուծոյ եւ նզոված է:

ՃԻԲ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՏՂԱՅՆ ՔՃՏԷ ՀԱԻՐՆ ԿԱՄ ՄԱԻՐՆ

Կու հրամայէ Մովսէս Աստուծոյ բերանով՝ թէ որ քրջտէ հաւրն եւ իր մարն՝ նա մեռանի, կամ անարգէ կամ բամբասէ՝ մեռցի, քաւէլ թէ տղայեկ լինի հայնց, որ իսկի չգիտենայ թէ ինչ արար, եւ իր ծնաւորն եւ որ տեսանն չհամարեն ընդ սգայութենէ՝ թէ չէ, որ ի դարպսու դատաստանն ելնեն ծնաւորն՝ նա անհնար է իրաւնաւք մեռնի:

ՃԻԳ

ՎԱՍՆ ԱՅՆՈՅ ՈՐ ԱՆԸՆԿԱՍԻՆ ԼԻՆԻՆ

Հարցանէն յարեւնքս վասն անընկմահու՝ թէ լինի իրենց թաղումն կամ պատարագ. նա կու հրամայէ թէ՝ աղէկ բարակ հետաքրքիր պիտի լինել, զի անընկմահն ի բազումս բաժնին են, որ ի իւրք են, ու իրենց կամաւ կու մեռնին՝ եւ զայնոք բնաւ ոչ թաղման արժանի այնէլ եւ ոչ

պատարագի. Եւ են որ ի յիրենց խելացն ի դուրս վասն ցաւոց՝ նա զայնոց կարգն պատեհ է կատարել:

Բայց զազգն եւ պահաւորն դատեն եւ քաւել տան, եւ այլ ի վերայ այսոր ըստ մահուանն լինի ու իրաւունք:

ՃԻԳ

ԵԹԷ ՈՐԳԻՆ Ի ՎՆԱՍ ԲՈՆՎԻ՝ ՀԱՅՐՆ ԻՐՔ ՉՊԱՐՏԻ

Եթէ որդի՝ որ արինաւք ի մահապարտութիւն ընկնի՝ նա հայրն ի յայն չէ պատեհ, որ բռնվի, եւ ոչ եղբայր վասն եղբար. հայնց որ, դեռ թէ հայրն կամենայ զինք պատրան տալ որդւոյն ի մեղանքն՝ նա չէ պատեհ առնուլ. ապա դատաստանս հրաման տայ՝ որ զամէն մարդ իր զլիսովն սպաննեն: Բայց որդիքն ի հաւր մահապարտութիւնն բռնվին՝ այնոնք, որ յետ անհատութեանն են ծնած, նոյնպէս եւ կինն. ապա այնոք որ յառջեւ լինի ծնած՝ ազատ են, մահ չպարտին, եւ կան համարձակութեամբ:

ՎԱՍՆ ԳՐԱԲԵՐՈՅ ԵՒ ԱՅԼՑԵՂ ՍՏԱՅՈՒԲԾՈՅ ԻՐԱԲԱՆՑ

ՃԻԵ

ՅԱՂԱԳՍ ՊՈՒՍՏԻՄՈՆԵՐՈՅ

Կու հրամայել արեւնքս թէ՛ մի դներ պոխտիմոն եւ մի գրավ վասն քո... երկու երկնաքարերի թէ որ է լավ կամ կտրուկ: Ապա թէ դնես՝ դու վճարել, վասն որ չլսեցիր իմոյ խրատուս:

ՃԻԶ

ՎԱՍՆ ԹԷ ՈՉ Է ԻՐԱԲՈՒՆՔ ՄՏԱՆԵԼ Ի ՏՈՒՆ ԳՐԱԲԿԱՆՆ

Եթէ քեզ որ պարտք պարտենայ՝ նա մի մտեր ի յիր տունն՝ որ ընդ ներքս ուր էր գրաւկանն գրաւկնել. զի արեւնքն զայնպիսի այնելիքն հաւնաւորումն է համարել. քաւել թէ դարպասն հրամանաւք եւ թէ դեռ ու մարդ այլ ուզես ի հետդ՝ նա պատեհ է: Ապա ի դուրս կարես գրաւկնել զինքն զինչ ցեղ ուզես բայց ամենեւին լուծք եզանց չէ պատեհ գրաւկնել, զի գոյացութեան եւ ապրնաց է պատճառք. նոյնպէս ոչ ձի եւ ոչ սիւսի, զի կովոյ եւ ծառութեան ի պէտք է ի պարտնութեանն ի կարիքն: Եւ այլ իրվիտ ի քո հրամանքդ է ամենն. ի քո լաւն է, թէ մեր խրատուս լես:

ՃԻԷ

ՎԱՍՆ ԳՐԱՎ ԳՆԵԼՈՅ

Գրած է յարեւնքս, որ թէ որք գրաւով զմարդոյ տուն կամ զտեղ կամ զհայրենիք շահի՝ նա տերն որ կորոյս, թէ յիմեցնէ ի յինք չտալով, հայնց որ հարկ լինի իր, որ ի դարպաս երթայ ու դարպասով առնու, նա չէ թէ զայն մէն կորսնէ զոր կորոյս, ապա ու գլխմեցնելոյն զխաստն վճարել, զամէն աւուր, զոր յիմեցուցել լինայ. քաւել թէ պարտնութեան հրամանաւք լինայ այրել գլխմեցնելն եւ դարպասով: Այսցեղ լինի եւ թէ կենդանի իրք լինի գրաւն եւ թէ ի հանդերձից կամ այլ իրք զինչ ու լինի՝ նա պակասն ի յայնոր քսակն է, որ կորոյս եւ ի վերայ յիմեցնաւորին, որ վճարել զխաստն զամէն աւուր, զոր յիմեցուցել լինայ:

ՃԻԸ

ՎԱՄՆ ՈՍԿՈՅ ԱՐԾԱԹՈՅ ԿԱՄ ԱՆԱՍՈՆ ԿՈՐՈՒՄԱԾ ԿԱՄ ՉԻՆՉ ՈՐ ԼԻՆԻ

Եթե ոսկի կամ արծաթ կամ անասուն կամ ինչ այլ իրք որ լինի կորուսած, ու տերն վկայ բերե կամ երդնու որ իւր է ու կորուսել է նա իրաւունք է, որ մենակ առնու զիր իրքն: Եւ թէ ունաւդն իրացն ուրանայ ու ասէ՝ թէ չէ, իմ է, հանչաք ու տերն իրաց ի հարկ ընկնի որ երթայ վկայ բերե եւ վկայնով եւ դարպսով կեցցնէ, որ իր է իրքն եւ առնուլ տերն զիրքն՝ նա պատեհ է, որ զայն գտնաւդն զեղ զգող դատեն որ սուտ ուրացաւ եւ հանչաք չորս ի դարպասն տուգանք տայ:

ՃԻԹ

ՎԱՄՆ ՈՐ ՉԱՐԿԱՄ ՅԻՇՎԷ ՈՒ ԻՐՔ ՏԱՆԻ

Եւ թէ որ չարկամ յիշվէ ումեք իրք տանի, եւ հանդիպի երթալ այլվայ շահել կամ դարձնել զիրքն, նա կու հրամայէ արեւնքս որ ամէն իրաց տէր, որ զիր իրքն ճանչէ եւ կեցցնէ վկայնով եւ երդմամբ որ իւրն է իրքն՝ նա առնու անյապաղ զիր իրքն. եւ պարտական են թագաւորք եւ զաւրագլուխք՝ որ զիրենց երկրին վզենն մենակ դարձնեն ի ճանչաւդն:

ՃԼ

ՎԱՄՆ ՀՐԶԳՈՒԹԵԱՆ

Եւ թէ լինի որ տեղոյն կամ տանն կամ իրացն տերն ասէ ընդ մարդ, թէ՛ ձգէ կրակ կամ կոտորէ կամ արա զինա բանն՝ զինչ ու լինի, եւ ճորտն այնէ՛ նա չպարտի ճորտն իրք, պարոնին է մեղանքն՝ որ զվզենն վճարէ: Ապա թէ առանց հրամանաց այնէ՛ նա վճարէ այն որ արարն: Նոյնպէս եւ թէ անսուն կոտորէ կամ կորսնէ կամ պակսեցնէ՛ նա վճարէ. զի կու հրամայէ արեւնքս՝ թէ երբ զգրաւկնուն կամ զպոխստիմոնին վճարն հայնց ուժով կու տայ առնուլ, նա որչափ եւս առաւել զկորսնելոյն կամ զվատնելոյն հրամայէ վճար լինել, մանաւանդ այն, որ պարոնին այնէ զպակասութիւնն, որ զիր ասրանքն կենա ու ուտէ:

ՃԼԱ

ՎԱՄՆ ՈՐ ՉԱՅՐԻ ԿՆԻԿ ՉԷ ՊԱՏԵՀ ԳՐԱԿՆԻԼ ԱՌԱՆՑ ԳԱՐՊՍՈՒ

Եւ այլ կու հրամայէ արեւնքս, որ զայրի կնիկ չիշխէ որ գրաւկնել վասն պարտուց, ապա դարպսու տեսովն վճարվի զիր պարտքն. զի չէ թէ ուժն զոր կու այնէ՛ այն կնկանն է, այլ դարպսուն է, վասն այնոր որ ամէն այրի ի դարպսուն պահն է:

ԻՐԱԴՈՒՆՔ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱՑ

ՃԼԲ

ՎԱՄՆ ՈՐ ՏՈՒՆ ՎԱՃԱՌԷ

Եթե որ մի տուն վաճառէ՛ ծախէ կամ գնէ պարսպաւոր քաղաքի ընդ ներքնէ՛ նա յիր պոմանն թող լինի իր վճարն. եւ թէ չլինի, ու տարի մի յիմէ՛ նա կարաւղ է տան տերն այլվայ առնուլ զիր տունն, եւ գնորա՛ զինչ որ տուել է՛ նա դարձցնէ: Ու թէ տանն ծախաւդն մեռել լինայ ու կամ գնաւդն՝ նա որդիքն եւ ազգն կարեն դարձցնել հետ տարոյն: - Բայց դատաւորքն պատեհ է, որ հային ի յայն գնաւդն, թէ յաղքատութենէ լինի պատճառն՝ նա ներելով այնեն դէպի ի հարուստն:

Ապա տուն, որ պարքսպի ընդ դրուցէ լինի, նա այնոր հաշիւն զեղ արտի կամ գետնի մի է համարած, ու այնոր ծախելոյ վճարն մենակ լինի, որ ի յայն պոմանն վճարեն յոր դնեն: Ու այն որ ի քաղաքի ներքսեւ է՛ կարէ համբերել տարի մի ու այլ ատելի:

ՃԼԳ

ՎԱՍՆ ՋԱՂՑԱՅ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹԻ, ՈՐ ԿԱՊԱԼ ԲԵՐԷ

Այս ջաղացք եւ խանութք եւ հայնց իրք, որ կապալ բերէ՝ նա չէ պատեհ որ յիմէ վճարն, ապա վճարէ կամ մենակ դարձցնէ, քաւել թէ տիրոջն կամաւք լինի յիմելոյն պոմանն:

ՃԼԴ

ՎԱՍՆ ԳՐԱՍՏՆՈՅ ԵՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՉՈՐՔՈՏԱՆԵԱՅ ԳՆԵԼՈՅ

Եւ անասնոց չորքոտանեաց վաճառն պատեհ է, որ երեք վկայից առջեւ լինի հաստատած, որ չլինի գողունի՝ կամ ի հնոյ կաղ՝ կամ փրքոտ կամ որ ի գետ նստի եւ չանցնի ընդ կարմուջ՝ կամ հաւկուր՝ կամ քշտան՝ կամ հարուն: Չի թէ գողունի լինի ու գտվի, ինչվի տարի մի ի յետ դառնայ, նոյնպէս եւ թէ քշտան լինի ու բեռին գրաստ լինի՝ նա դառնայ յետ կամ ի գնոջէն ի վայր երթայ՝ որն որ պատեհ լինի ու հաւնի ունաւղն եւ դեռ իրաւունք է, որ գողունին ամէն դառնայ, զեղ որ գտվի տէրն, թող առնու, եւ նա զիր դեկանն ի ծախաւղէն առնու անյապաղ, եւ դատաւորն զգողն հոգայ:

ՃԼԵ

ՎԱՍՆ ԵՉԱՆՑ ՎԱՃԱՌԻ

Բայց ըղորդ գրաստնոյ վաճառն այս է, որ եաւթն աւր փորձէ, թէ հաճի՝ նա իր է անդարձ, եւ թէ ոչ՝ նա ի յետ տայ: Եւ եզին որ լինի վաճառ՝ նա նոյնպէս եւ այս վկայաւք եւ պոմնով պատեհ է որ լինի, որ տանի փորձէ ի լուծ՝ ի արաւր՝ ի սայլ, եւ ի բեռն եւ յամէն իրք, որ չլինի արատաւոր, զեղ որ ի մէկայլն գրեցաք, եւ ոչ գողունի. զի կու հրամայէ արեւնքս, որ թէ ինչվի տարի մի ի յայն պատճռնին գտվի՝ նա դառնայ ի տէրն, եւ առնու զիր դրամն:

ՃԼԶ

ՎԱՍՆ ԿՈՎՈՒ ՎԱՃԱՌԻ

Նոյնպէս եւ կովն. թէ քշտան լինի, կամ ամուլ՝ նա դառնայ յեաւթն աւուրն փորձէն եւ ի պոմանն, որ դրվի ի վերայ:

ՃԼԷ

ՎԱՍՆ ՀՈՂՈՅ ԿԱՄ ԳԵՏՆԻ ԾԱԽԵԼՈՅ

Եւ որ հող կամ գետին վաճառէ, թէ վասն տառապելութեան, որ ծախէ զիր գետինն, եւ գայ իր դրացին եւ ընկերն ու գնէ՝ նա ի պոմանն է իր համբերելն: Այս թէ հարուստ է ու գատական՝ նա մենակ պարտի այնել զվճարն ի ժամ. զի թէ տարին լմնայ, ու չլինայ վճարել, նա ի վճարն կարէ առնուլ զիր հողն այլվայ, ու տայ զինչ տուել լինայ ի գնողէն, թէ իր պիտեհայ. զի վաճառին վճարն է հանաձ մանաւանդ այնոց, որ վասն սննկութեան կու ծախեն զիրենց իրքն. զի ինչվի յեօթն տարին կարեն փնդել ազգականքն՝ դարձցնել եւ կամ վճարել, եւ եօթն լուկ գրեցաք. թէ չէ՝ յորդից յորդիք, կամ վճարի զինն թխթով եւ վկայաւք, կամ դառնայ ծախաձն:

Եւ թէ ոչ վասն տառապելութեան, այլ իրք պատճառի լինայ լել վաճառն՝ նա մէկ տարին է պոմանն:

ՃԼԸ

ՎԱՍՆ ՄԵՂՈՒԲԱՅ ՎԱՃԱՌԻ

Եւ որ մեղուք վաճառեն, նա թէ աշունն լինի՝ նա մեղրովն զեղ որ կայ ծախեն, կամ կըշտով դնեն պոման, կամ կոթորու: Թէ պոմանն կըշտով լինի, ու թէ պակաս լինի՝ նա ի գնողէն ի վայր

երթայ, կամ վճարե՛լ գպակասն. զի խաբէութիւն չպիտի: Ապա թէ աւելի լինիլ կոճակն՝ նա գնաւդին բախտն է, չդառնայ:

Թէ ի գարուն լինի ծախն՝ նա քսան աւր փորձէ՛ գնաւդն, եւ զվճարն ընկերաւք եւ վկայաւք տայ ի պոմանն՝ զինչ ցեղ գուժն ու գելումուտն տեսնուն զմեղվացն: Եւ թէ գնէ ի հայնց ժամ, կամ ծախէ ծախաւդն, որ չուննայ ելումուտ, նա անցած լինի, նա երբ ժամն գայ՝ նա ի ծախաւդն դառնայ.բայց ի վկայքն եւ ի պոմանն է հասել. թէ ի կերակրոյն կամ ի տարոյն պեղծութենէն անցնի՝ նա գնաւդին է:

ՃԼԹ

ՎԱՄՆ ՈՐ ԿԱՐԱՍ ԾԱԽԵ ԿԱՍ ԱՅԼ ԱԶԳ ԱՆԱԻԹ

Ով աման կամ անաւթ ինչ վաճառէ - գկարասն յառաջ կու գրենք - որ թէ ի նոյն տարին որ գնեց զիր գինին ամբողջ պահէ՝ նա լեալ է բարի: Ապա թէ ոչ, նա թէ ընդ վատ լինելոյ կամ վատ թրծելոյ փթթի՝ նա վճարէ ծախաւդն գկարսի գինն եւ զգինոյն կէսն: Ապա աղէկ պիտի իմանայ՝ որ դրրուատ ի վատ թրծելոյ լինայ պատճառն, եւ ոչ ի դիպելո կամ ի յայլ իրաց. թէ ոչ զամանն մէն վճարէ, նա հերիք է: Եւ այսով երթայ իրաւունքս ի յամէն ազգ աման՝ զինչ ու լինի:

ԽԾ

ՎԱՄՆ ԱՅԳԵԱՅ ԵՒ ԱՅԼ ԱԶԳ ԾԱՌՈՑ ՎԱՃԱՌԻ

Վասն այգեց եւ այլ ազգ ծառոց զինչ ու լինի, ու թէ որ ծախէ կամ գնէ՝ նա թէ գնէ, եւ այն տարին գրենն սղալի, նա վասն այնոր չունի պացխուն ծախաւդն, զի ի գնաւդին ուսն է: Բայց ժ աւր պատեհ է որ գնաւդն տեսնու եւ զիր թըտպիրն առնու. ու ի հետ ժ աւուրն, երբ զգինն վճարէ՝ նա ի հաւն այլ փաւշամնիլ չկայ բնաւ:

ՃԽԱ

ՎԱՄՆ ՈՐ ՉԱՂԱՅՔ ԳՆԷ

Վասն ջաղցնոյ եւ այլ այնցեղ իրաց, երբ գնէ որ վկայաւք եւ հաստատէ թղթով՝ նա այլ չկարէ փաւշամնիլ՝ ոչ գնաւդն եւ ոչ ծախաւդն, քանց ամէն կազմութեամբն՝ գնաւդինէ թէ շահի եւ թէ վզենկի, թէ կոտրի թէ այրի. նոյնպէս եւ թէ նաւ է՝ թէ տուն՝ թէ զինչ ու լինի իրք. ու թէ գողընվի իրք՝ նա նոյնպէս գնաւդին է: Բայց այրեցմանն վզենն ու տուզանքն այնոր է՝ որ պատճառ լինի այրեցման: Եւ յայսոր վերայ երթայ այսպիսեացն իրաւներն:

ՃԽԲ

ՎԱՄՆ ՈՐ ԽԱՐԷ ԶԸՆԿԵՐՆ ԵՒ ԶՎԱՏ ԻՐՔՆ ՎԱՃԱՌԷ

Կու հրամայէ Մովսէս Աստուծոյ բերանով թէ՛ մարդ որ զիր ընկերն խաբէ ու զարատ իրքն ընդ աղէկին ծախէ՝ նա անիծած է, ու դառնայ վաճառն եւ փոխն: Եւ արատն այսոքիկ են՝ որ քրշտան լինի, կամ հարուն, լամ աւեր ծածկած ի մարմինն՝ որ մէկայլն չկարենայ ի ժամն տեսնուլ. ապա թէ տեսնու, եւ այսովն գնէ՝ նա իր է անդարձ: Բայց թէ ընդ ծուլութենէ չփնտռէ գնաւդն զիրքն, եւ ի ծախն կենայ աւերն՝ նա գնաւդին է. զի է՛ր չէր ի հայիլ զգումաշն: Բայց ամէն ծախաւդ պատեհ է, որ ի նգովիցն Աստուծոյ վախէ ու զիր իրացն նա է զարատն, եւ յայնկից ի վեր չկարէ գնաւդն դարձցնել:

ՃԽԳ

ՎԱՄՆ ՍԱՀՄԱՆԵԼՈՅ ԶԿԱՐԳ Ի ԲԱԶՐՆՈՅՆ

Պարտ է գիտենայ, որ զվաճառացն եւ զպագրնոյն սահմանն ի քաղաք եւ ի դուրս՝ պարոնութիւնն սահման է զիրաւունքին՝ զչափն եւ զկշիռն եւ զայն յայսպիսեացս. եւ դուքերն եւ

մուխթասպնին ի վերայ այսոր սաստելով ըղորդ պահեն. եւ զայնոք որ ծեծնաւք չըղորդին հետ երեք դարպայի քըշտանացն՝ նա ի պարոնն կամ յերեսփոխանն բերեն, որ ի վերայ մեղանացն խրատել տայ կամ խոռել կամ մեռցնել: Բայց այնոց որ զկշիռն կամ զչափն աւիրեն՝ նա այս է որ չորեքկին վճարեն, եւ խրատեն զիրենք ի դռան, որ այլքն վախեն: Եւ զայնոք, որ դրամ քըշտեն կամ դրամ հարթեն՝ անխեղճ առ պարոնութիւնն՝ զձեռք կտրեն ի պակասն:

Եւ ուր վաճառ լինի՝ նա զկապալն առնուլ պատեհ է, եւ զբաժն. բայց ուր ծախս չլինի՝ նա չէ իրաւունք բաժ առնուլ. քաւել թէ ահուտ ճանպահ լինի, որ վասն պահելոյն իւրենց իրաւունք առնուն ի վաճառելոյն ի ճանպահն. թէ ոչ՝ նա կապալին թագաւորաց տըվաւքն պատեհ է որ երթայ:

Բայց կու հրամայէ արեւնքս՝ որ այն ծախաւղն, որ խաբէ զանգէտն ու իր սուղ իրք ծախէ, նա զենք զէր գող ու անհաւատ դատեն, զէր որ գրել ենք վասն գողերոյն:

Եւ զհացի ու զգինոյ եւ զայլ հնգերաց նեհն՝ պատեհ է, որ թագաւորն ժողովէ զիր զամէն զաւառապետք եւ իշխանք ի յամենայն աշուն, երբ տարոյն մուտքն մտէ, որ քննեն եւ տնտղումն այնեն ի մուտն եւ ի տարին եւ ի կանուխն եւ յանագան, եւ նեհ դնեն ծախուն զպատեհվորն ի վերայ չքաւորութեան տարոյն եւ լիութեանն, որ ոչ ծախաւղքն զրկին եւ ոչ զնաւղքն, եւ հովվի աշխարհն. վասն զի նեհն է, որ կու կեցցնէ զամէնն. եւ այս թագաւորացն է շալակ, եւ Աստուած յիրենցմէ խնդրէ զամէնն. զայս Մովսէս կու հրամայէ: Բայց մեծ իշխանք եւ փոքունքն եւ իմաստունք բնակիչք աշխարհին պարտին յորդորել միշտ զթագաւորն եւ իրենք զիրար՝ ի յայս ուղիղ սահմանիս պահելն: Չի այսով հաշտի Աստուած ընդ աշխարհս եւ այլ շատ տայ զբարին:

Եւ զիտել պարտ է, որ այլ հալալ կումաշ չկայ եւ ոչ մուտք՝ քան զայն, որ մարդ իր թրովն շահի յանարինաց ծեծ, որ թէ ծախէ զիր բաժինն կամ տայ՝ նա ընդունելի է առ Աստուած եւ առ մարդիկ: Բայց թէ ըղորդի բաժինք չբերէ առ պարոնութիւնն՝ նա գող է, ու հարամ է, զինչ պահէ. ապա իր ըղորդի բաժինն է իր հալալ:

Եւ վաճառոյն սահմանն այս է՝ որ երկուքին կամաւք լինի եւ վկայաւք: Թէ հայրն ծախէ հայրենիք՝ նա պատեհ է, որ որդեցն կամաւք լինի իրենց ելնելն ի ժառանգութենէն. նոյնպէս եւ թէ որդիքն ծախեն՝ նա հաւրն եւ հաւրեղբարցն ու քոյրվտոցն կամաւքն, զի թէ կամաւք չլինի՝ նա թէ եւ թուխթ ու ձեռնգիր լինի տված՝ նա ըղորդ ժառանգութիւնն չխանծրի եւ յորժամ զան ի դատաստան, նա առնու անսղայ: Նոյնպէս եւ թէ որդի առանց հաւրն ու եղբարցն եւ կամ քոյրվտոցն կամաց եւ աւտրէ եւ ծախէ. ապա որ կամաւք եւ աւտրէ ու ձեռնգրով ծախէ, նա հաստատուն է եւ անդարձ: Բայց խիստ հաստատուն այն է, որ դատաւորին ձեռնգրով լինի: - Բայց թէ վասն աղքատութեան մարդ ընդ մարդ հաշիւ այնէ պոմնով, եւ տայ՝ թէ կալ զիսայ հայրենիքս, ու տուր ինձ զիսայ չաք դեկանս՝ ինչվի հանչաք մի ժամ՝ նա ի յայն սահմանեալ ժամն կամ ի յոր ժամ ուզէ՝ որ դառնայ ի յինք իր պոմնովն եւ վկայաւք, նա կամ դառնայ ու կամ ազգ մի հաշտին ընդ իրար:

Բայց ձեռնգիրն հաստատու զբանն՝ պարոնին ձեռնգիրն եպիսկոպոսին խաչին եւ վկայիցն:

ՎԱՍՆ ՏԻԱԹԿԵՐՈՅ

ԽՃԳ

ՎԱՍՆ ՏԻԱԹԿԵՐՈՅ ՀԱՍՏԱՏՈՒՆ ԼԻՆԵԼՈՅ

Այժմ ի տիաթկի բանն սկիզբն առնենք: - Եթէ որ ուզէ, որ գիտենայ զհաստատուն կտակն՝ նա այս է, որ մինչդեռ հիւանդն աղէկ ուննայ զիր խելքն՝ նա կոչէ զիր ծանաւթիքն եւ գնումիկոսն, եւ թէ ի գեղ լինայ՝ նայ զգեղջին երեցն, եւ երեք վկայով գրել տայ զիր իրքն. ու սահմանէ հոգոյն եւ իր ետմնացողացն ըստ իր կամաց՝ նա ընդունելի է: Եւ թէ ողջնայ հիւանդն, նա չէ բռնած ի յայն. զի յետ մահունէ կտակն հաստատուն է՝ ըստ առաքելոյ: Եւ զխոստումն, թէ ելնէ՝ ինք

կատարել, եւ թէ մեռնի՝ նա հոգեբարձերն, զեղ, որ գրած է ի կտակն. եւ զխոստմունքն չկարէ պակսեցնել՝ զԱստուծոյ ուխտն. զի չէ պատեհ:

ՃԽԵ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԱՅՐԿԱՆ ՈՒ ԿՆԿԱՆ ԻՐՔՆ ԱՆԲԱԺԻՆՔ ԼԻՆԻՆ

Եթէ այրն ու կինն ի մէկ լինի, եւ խառնած լինի իրենց ամէն ստացուածքն անբաժին ընդ իրար՝ նա կարէ այրն տիարթիկ անել եւ ի, խառն միջեւնէն զիր հոգին հոգալ: Ապա թէ բաժնած լինի, եւ կնկանն ճանչած ի յետ՝ նա իր ժառանգաւոր յետմնացացն լինի, գոր դնէ: Ապա թէ որդիք չկենայ ի մէջն, եւ առ իրար շատ լինին կեցել այրուկինք՝ նա գոր լինի հոգւոյ կնոջն՝ լինի տիարթկովն, եւ որ չլինայ՝ նա կնկանն յետմնացացն է: Եւս առաւել թէ քիչ լինին կեցել իւէչ իրաց այրուկինք, ու տղայ չկենայ՝ նա ամէնն դառնայ, եւ այրկանն ի հաւն բաժին չկայ: Ապա թէ տղայ լել լինայ՝ նա՝ թէ կենայ տղայն ու թէ ոչ, նա այրկանն է ամէն իրքն ու այրիկն հոգայ զհոգին եւ այս է ըզորորդն եւ ի հին աւրինացն հաստատուն, թէ առջին այրուկին է՝ եւ թէ այլ հետինու ի հետ: Ապա երբ այրիկն լինի որ մեռնի՝ նա զիր հոգւոյն բաժինն ի յիր ընչիցն այնել ըզորդ է. նոյնպէս եւ զկնկան ի յիրոյն, ի կնկան. եւ թէ տղայ կենայ՝ նա երկուքին ի ժառանգ: Բայց թէ մէնակ ժամնէ մահն, հայնց որ դեռ կինն չլինի զխտեցել՝ նա ոչ կինն իրքն այրկան է, եւ ոչ այրկանն կնկան: Բայց վասն այնոր որ հալվեղէն իրք որ ի միջոցն՝ մաշի ի յերկու դեհացն՝ նա չկայ վճար: Եւ թէ իսկի տղայ լել լինայ ի մէջն՝ նա՝ թէ ու մեռել լինի տղայն, նա այլ չդառնայ իրքն յետ, այլ այրկանն է. եւ զմաւրն եւ զտղային հոգին հայրն հոգայ: Բայց դարձ իրացն թէ լինի՝ նա հարսնից ծախքն չդառնայ, եւ ոչ յիշուի բնաւ:

Բայց դատաւորք պատեհ է, որ աղէկ տեսնուն զպոմըննին եւ զերկրին տիպաւննին, եւ ի վերայ այնոր այնեն, եւ զթերին լնուն:

ԻՐԱԲՈՒՆՔ ԾԱՌՈՒԹԵԱՆ

ՃԽԶ

ՎԱՍՆ ԾԱՌԱՅՅԻՑ ԵՒ ՈՐ ՉԿԱՐԷ ՈՐ ԶԾԱՌԱՅՆ ԺԱՌԱՆԳ ԴՆԵԼ

Յաղագս ծառայից՝ ի թագաւորաց նաւմասն գրել ենք ի յառաջ - եւ այս եւ այն մէկ է - որ չկարէ որ ծառայն ժառանգեցնել, քաւել թէ պարոնին եւ եկեղեցոյն կամաւք. եւ ոչ երեց այնել չէ պատեհ:

Եւ թէ որ քրիստոնէ ծառայ գնէ յանաւրինաց՝ նա ծառայէ զգնաւղն է տարի. եւ ապա կարէ բաժնիլ յիրմէ, եւ վճարէ զիր զինն: Եթէ կնկով լինի մտել՝ նա կնկով ելնէ եւ որդովք. եւ թէ ինքն մէն, զինչ ցեղ գնվել է: Եւ թէ կարգել լինայ զինք գնաւղն, ու որդիք էլ ուննայ նա այն գնաւղին է: Եւ թէ փաւշամնի՝ ու այլվայ դառնայ ծառայն առ իր տէրն ու ասէ թէ՝ տուր զիմ կնիկն ու զտղայքն՝ նա եկեղեցւոյն վկայութեամբ կարէ զինք ծառայ ուննայ մշինջենաւոր ինչվի մահն:

Եւ թէ տանիկ ծառայ գնէ որ, եւ ուզէ ծառայն որ քրիստոնէ լինայ նա չկարէ արգելել. բայց ծառայ է հետ մկրտութեանն, որ չկարէ բաժնիլ յիրմէ: Բայց թէ ժողվէ զիր զինն ու տայ յիր տէրն՝ նա պատեհ է որ վասն քրիստոնէութեան առնու եւ ազտէ զինք. եւ թէ չառնու ու ազտէ՝ նա երբ հանչաք մի ծառայէ զինք որ զիր զինն արժենայ, նա իրաւունք ազատէ ի ծառայութենէն:

ՃԽԷ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԶԻՐ ԴՈՒՍՏՐՆ ԾԱԽԷ ՎԱՍՆ ԱՂՔԱՏՈՒԹԵԱՆ

Եթէ որ զիր դուստրն վասն աղքատութեան ծախէ քրիստոնէի՝ նա կարէ զեղ ծառայ մի ուննայ զինք. բայց չկարէ յանաւրէնքի ծախել. եւ յորժամ կարենան ծնաւորքն կամ ազգն վճարել զպարտն՝ նա ազատէ: Ապա թէ կամենայ զինք իր պսակով կին այնել՝ նա կարաւղ է, եւ թէ իր

որդոյ կամ ազգի կամ ճորտոյ տալ՝ նա պատեհ է, եւ թէ կարենայ նա պռուզէ զիքն: Եւ թէ ոչ՝ նա երբ հանչաք մի ծառայէ՝ որ զիր զինն հանէ, նա ազատի:

ՃԽԸ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՉԻՐ ԾԱՌԱՅՅՆ ՔՇՏԷ ՈՐ ՄԵՌՆԻ

Եթէ որ զիր ծառայն քշտէ ու սպաննէ՝ նա զարեան զինն ի դարպասն վճարէ. զի սպաննելն ու խրատելն պարոնացն է: Բայց թէ ի զարկուց ժամն չմեռնի, ու երկու ասր սապրի՝ նա այլ տուգանք չտայ, թէ յետեւ մեռնի. զի իր ծառայ է:

Եւ թէ որ քրիստոնէ ծառայի զակն հանէ կամ խռռէ՝ կամ զակոռայն ձգէ՝ նա ազատէ զծառայն, զի զիր զինն էառ: Ապա թէ տաճիկ լինի, ու ասէ թէ՝ ծախէ զիս՝ նա թէ զիր չաք զին բերէ՝ նա տայ. ապա թէ չբերէ՝ նա իր է:

Եւ թէ ծառայ որ ի տաճկաց փախչի՝ նա մի մատներ զինք. քանց հանգոյ եւ կերցոյ, որ ազատի ի ծառայութենէն:

ՃԹԽ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՊԱՌԻԿՈՍՆ ՓԱԽՉԻ ՅԻՐ ՊԱՐՈՆԷՆ

Կու հրամայէ ասրէնքս, որ թէ՛ պատիկոս փախչի յիր պարոնէն՝ նա քանի այն պատիկոսն սապրի, նա կարէ առնուլ զինք պարոնն. ապա թէ մեռնի ի դուրս՝ նա գորդիքն չկարէ ի կահրա տանիլ, քաւել իր կամաւքն երթայ:

ՎԱՍՆ ՎՆԱՍԱՑ ԵՒ ՉՐԿԱՆԱՑ ՎՃԱՐԵԼՈՅ ԻՐԱԴՈՒՆՔ

ՃԾ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԹՈՂՈՒ ՉԻՐ ԱՆԱՍՈՒՆՔ, ՈՐ ՉԱՅԼՈՅ ԱՐՏ ՈՒՏԵՆ

Եթէ որ զիր անսունքն թողու որ երթայ զայլոց արտ ուտէ կամ զայգի՝ նա չափին չուանով զկերածն, եւ այն չափովն ի յիւրոյն տան. եւ թէ չուննայ՝ նա զայն վզենն դեկան վճարէ:

ՃԾԱ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԿՐԱԿ ՉԳԷ ՈՒ ԽԱՆՁ ԵԼՆԷ

Էթէ որ կրակ ձգէ ու խանձ առնէ նա պատեհ է որ տեսնուն աղէկ թէ վասն Է՛ր արար՝ չարկամութեամբ արար եւ կամ թէ ի՞նչ ցեղ, եւ թէ կամաւք ու յոչ կամայ. եւ թէ կամաւք էր ու վասն չարութեան՝ նա զվզենն վճարէ ու կամ զինքն այրեն. եւ թէ յոչ կամաց՝ ի հեռուէ բերէ հողմն՝ նա զկէսն, եւ թէ ի մաւտէ՝ նա միատակ վճարէ: Եւ յայտոր վերայ՝ զինչ որ տեսնուն զբանն որ լել լինայ, նա այնոր վերայ այնեն զիրաւունքն:

ՃԾԲ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՄԱՐԴ ԻՐՔ ՏԱՅ Ի ՊԱՀ ԵՒ ԳՈՂՆՎԻ

Եթէ որ մարդոյ իրք տայ ի պահ, ու գողնվի՝ նա տեսնուլ պիտի թէ կայ իր գողցած իրք ի հետն թէ ոչ, եւ երդմամբ փնտռեն. նա թէ իրն էլ լինա տարվել ի հետ՝ նա թող երկուքն զգողն փնտռեն, ինչուր գտնուն. ապա թէ իրն մէն լինի տարածն՝ նա այդ ի կասկած է, նա համբերութիւն տայ, որ զգողն փնտռէ. ու թէ չգտնվի՝ նա ի յերդումն է եւ ի կիսավճարն, կամ զինչ ցեղ որ լսէ դատաւորն յերկուքէն եւ ի վկայից ու ի դրացներոյն, եւ ըրորդ զիրաւունք անաչառ այնէ:

ՃԾԳ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԳՐԱՍՏ ԿԱՄ ԸՆԶՈՒՂ ՈՒՆՆԱՅ ՔՇՏԱՆ

Եթե որ գրաստ կամ ընչուղ ուննայ, որ քշտան լինի, ու ասեն թե հան զինքդ ի քենե, նա չհանե, որ քշտե ու մարդ սպաննե՝ նա քարկոծեն զինք եւ զիւր տերն, եւ կամ գնե ինք զինք ի դարպսեն. ապա թե այլ չլինայ քշտել՝ նա զանասունն մեն քարկոծեն: Նոյնպէս եւ թե անսունքն զիրար սպաննեն, նա թե ասցած լինայ նորա՝ թե բռնե զքո անսունն՝ քշտան է, եւ նա չլինայ բռնել՝ նա զայն անսունն ի սպանծին տերն տան եւ զեդ զինք անսնոյն առնու. ու թե չլինի ասած՝ նա ծախեն զքշտանն, եւ ի կէս այնեն ընդ երկուքն:

ՃԾԴ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԶԻՐ ՀՈՐՆ ԲԱՅ ԹՈՂՈՒ ԵՒ ԱՆՍՈՒՆ Ի ՆԵՐՍ ԸՆԳՆԻ

Եթե որ զիր հորն բաց թողու, եւ անսունն ընգնի ի ներս՝ նա զայն կոտրած անսունն առնու հորոյն տերն՝ եւ զեդ որ էր անարատ՝ վճարե նորան թե անսնով եւ թե դրամով: Ապա թե մարդ սպաննե՝ նա տայ զարեան զին, կամ զինք սպաննեն նորայ փոխան. բայց թե ցորեկ լինի՝ նա զկէսն վճարե. նոյնպէս եւ թե հարբած լինի մարդն եւ ի հորն ընգնի:

ՃԾԵ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԶՄԱՐԴՈՅ ԳՐԱՍՏ ՊԱՏՈՒՅՆԷ

Եթե որ զմարդոյ գրաստ պատռեցնե՝ նա վճարե. եւ թե հրամնաւք լինի հեծել՝ նա զինչ արժենայ միատակ վճարե, եւ թե անհրամանք՝ նա կրկին:

Բայց դեռ այլ կայ ի քշտանքն՝ որ թե ասե տերն, թե ի յետ քշտան է՝ նա զկէս վճարե թե մահ գործե, եւ թե խոց՝ նա զդեղզինն տայ ինչվի առողջնայ:

Եւ թե յիւրոցն սպաննե՝ ազատ կամ ծառայ՝ նա ապաշխարութեամբ քաւե զինչ վարդապետն կամ եպիսկոպոսն կարգ դնե նորա:

ՃԾԶ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՔՐԻՍՏՈՆԷ ԳՈՂՆԱՅ ՈՒ ՏԱՆԻ ԱՆԱՐԻՆԱՅ ԾԱԽԷ

Մարդ որ քրիստոնե գողնայ, եւ տանի՝ անարիւնաց ծախե՝ նա անհնար է ի հին արիւնաց թե ապրի: Բայց թե իսկի ներողութիւն լինի՝ որ կարե զծառայն ազատել եւ յետ դարձնել՝ գողնալով կամ գնելով, ինքն ինչվի մահ ապաշխարե ի զընդանն, նա այդ ի դատաւորին կամքն է. եւ կուրացնել յերկու աչաց արժան է:

ՃԾԷ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՍՊԱՆՆԷ ԶՄԱՐԴ Ի ԼԵՌՆ ԿԱՄ Ի ԳԱՇՏ

Եթե սպանվի մարդ ի տեղի ուրեք՝ ի լեռն կամ ի դաշտ՝ նա պատեհ է, որ տեղոյն մարդիկ յառաջ գան, եւ ժողվին զայլ շինութեանն աղէկ մարդիկն, ու չափեն թե ի յոր շինու ի մաւտ է սպաննածն. եւ առժամայն ի յայն տեղոյն՝ յոր ի մաւտ լինի՝ գնեն պատանք եւ մոմեղէն, ու տան թաղում այնել, թե քրիստոնե լինի: Եւ թե տերն ցայտնի սպանծին՝ նա չկայ այլ տուգանք. ապա թե տեր գայ՝ նա զարիան զինն այն շէնն վճարե՝ որ ի մաւտ լինի:

Եւ թե ուրդի, որ ի խաղալն տղայք զիրար սպաննեն՝ նա պատեհ է տեսնուլ զսպաննաւորին հասակն. թե հայնց, որ քան զտասնուերկու տարին ի վեր լինի՝ նա զեդ մարդասպան տուժեն զինքն ապա թե տասնումէկ տարոյ լինի՝ նա զկէսն. նոյնպէս ու այլ ի վայր լինի տուգանքն:

ՃԾԸ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՏՂԱՅ ՉՏՂԱՅ ՎՆԱՍԷ ԿԱՄ ԽՈՑՑՆԷ

Եւ թէ վնասէ տղայ գտղայ եւ ի վնասելն խոցէ կամ կոտորէ նա նոյնպէս ի հասակն հային ու ի խոցն, եւ գղեղզինն յայնոր վերայ դնեն:

Նոյնպէս եւ թէ ի լողնայն զիրար խեղդեն ի մխելն՝ նա պատեհ է որ ի հասակն հային եւ ի յայնոր չաքն, եւ նոյնպէս է դատն՝ զեղ որ ի վերոյ գրեցաւ:

ՃԾԹ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՏՂԱՅԿՈՒԹԻԻՆ ԱՆԵՆ ՈՒ ՄԱՀ ԼԻՆԻ

Այլ թէ տղայք տղայութիւն անեն՝ եւ գրաւով ի բարձր տեղաց ի վայր վազեն, ու մահ լինի, նա ի տղայոց յարենն ու ի չաքն հային՝ զեղ գրեցաւ: Եւ թէ ի զգայութեան հասակ լինան՝ նա կէս տուժանացն եւ կամ տուգանացն լինի այնոր՝ որ տայր գրաւ յընկերն զի գրաւ դնէր. եւ թէ խոցնայ՝ նա դեղզինն ըստ տղայի հասակին լինի: Բայց թէ մեծ լինին՝ նա կէս մարդասպանութեանն է.

ՃԿ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԳՐԱԻՈՎ ԾԱՆՏՐ ԻՐՔ ՎԵՐՑՆԵՆ

Եւ թէ գրաւով ծանդր իրք վերցնեն՝ կամ ուժփորձուկ այնեն, զեղ արէնք է երիտասարդ տղայոցն, որ այնեն ի խաղն՝ նա որ յորդորէ զմէկայլն ի յայն բանն, ու վնասել տայ զընկերն, նա նոյնպէս եւ նա կէս վնասուն տէր է՝ զոր գրեցաք:

ՃԿԱ

ՅԱՂԱԳՍ ՈՐ ՀԱՐԲԵՆԱՆ ԵՒ ԽԱՂԱԲԱՅ ՈՒ ՎՆԱՍ ԱՅՆԵՆ

Կու հրամայէ արէնքս, որ զայն ցեղն երկու ազգ պիտի դատել՝ մէկ վասն արբեցողութեան, որ ինք մարդ էր ու հանչաք խմեց՝ որ խուճրեցաւ տայ ու զայն վնասն արար. եւ երկու հետ, վասն վնասուն զոր գործեց, եւ զինչ վնասն արժենայ: Թէ մահ կենայ՝ նա յիմնան պատճառն եւ զմախանքն թէ յումնէ է. թէ հայնց որ յայնոր է պատճառն՝ որ սպանվաւ՝ նա զարեան զինքն տան. եւ թէ սպաննաւոյն է լել պատճառ՝ նա զեղ սպաննաւոյ զինքն դատեն՝ զեղ որ գրած կայ ի շատ տեղ: Եւ թէ խոց լինի մահու՝ նա քշտաւոյն տայ գղեղզինն, եւ զինք ի զընդանն պահեն ըստ զարկուցն, եւ զայն խափանն, զոր յիր բանէն կեցաւ՝ վճարել տան: - Կու հրամայէ արէնքս՝ որ թէ զայնոր ձեռքն կտրեն, որ քաւէ զսպաննութիւնն զոր արար՝ նա ի դատաւորին կամքն է, թէ վասն իր հոգոյն խղճայ եւ խրատ մէն տայ:

ՃԿԲ

ՎԱՍՆ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԱՅ ՈՐ ՀԱՐԲԵՆԱՆ

Այլ դեռ վասն հարբեցութեան եկեղեցականաց կու հրամայէ արէնքս, որ ուտելն եւ խմելն չէ քանց վասն այնոր, որ մարմին լըցվի ու կշտանայ, եւ որ այլ աւելի է՝ նա պեղծ է եւ ազահութիւն եւ պատճառն ամէն չարեաց. եւ չէ պատեհ, որ իսկի մարդ զայդ այնէ, մանաւանդ քահանայ կամ եկեղեցական. եւ որ այնէ՝ նա չէ պատեհ, որ յեկեղեցի Աստուծոյ սպասաւորութիւն այնէ, եւ ոչ պատարագ, ինչվի յեպիսկոպոսէն եւ ի վարդապետէն հայնց կարգ քաշէ՝ զոր պատեհն է, որ դնեն:

ՃԿԳ

ՎԱՍՆ ՅՈՉ ԿԱՄԱՅ ՍՊԱՆՆՈՒԹԵԱՆ

Կու հրամայե արեւնքս, որ թէ որ կենայ ու երթայ իր ճամբովն, եւ այլ կենան ու պահեն գճանապարհն՝ որ սպաննութիւն այնեն կամ գողութիւն, ու այն հալալ գնացաւոյն յաջող լինայ ու զնորս սպաննէ՝ նա չէ արեան պարտական, այլ գովելոյ եւ աւժիթք տալոյ է արժան:

Բայց վասն եկեղեցոյն հնազանդութեանն պարտի մեղայ ասել խոստովանահարն՝ եւ թողութիւն առնուլ, թէ քրիստոնէ լինի. բայց կարգ չկայ՝ որ քաշէ, եւ ոչ տուգանք ի դարպասն՝ վասն սպաննութեանն:

Եւ թէ քահանայ լինի հարամոյն սպաննաւոյն, նա վասն այնոր թէ ինք առջընդրեց ու եսպան զայն՝ որ զինք կամէր սպանանել ու զայլքն սպանել էր՝ նա չկորսնէ գերիցութիւնն. ապա եպիսկոպոսին մեղայ ասէ վասն հնազանդութեանն, եւ խաչ ու թողութիւն առնուլ, եւ զիւր քահանայութիւն այնէ. եպիսկոպոսն պարտի հնազանդել արինացս եւ արձակել զնա:

ՃԿԴ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՉՏՂԱՅ ԽԵՂԴԷ ՎԱՍՆ ԲՈՉՈՒԹԵԱՆ

Եթէ որ գողայ, որ վասն բողութեան կամ վասն այլ ցեղ պեղծ գործոյ խեղդէ կամ սպանանէ՝ կու հրամայե արեւնքս որ գէթ այլ կենդանացնել չկարէ զինք, նա յայնց եւ ոչ քաւել. ապա ինքն յայնցեղ մահով մեռանի գէղ այն տղայն, թէ այր եւ թէ կին՝ եւ թէ երկուքն: Բայց ակամայ պատահելոյն ապաշխարութիւն է՝ զինչ եպիսկոպոսն եւ վարդապետն դնէ նոցա:

ՃԿԵ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԱՆՎԱՄԱՏՔ ՉՄԵՌԵԼՆ ԿՈՂՈՊՏԵՆ

Վասն այն ազգ անհաւատաց, որ զմեռեալ կողոպտեն՝ կու հրամայե արեւնքս, որ երբ բռնեն զինք, ու մէնակ ի խոստ զայ վասն այն մեռելին՝ նա չմեռանի. ապա այնոր բնաւ ոչ ապաշխարութիւն կայ եւ ոչ թողութիւն, ոչ յեկեղեցոյն եւ ոչ ի դարպսէ, քաւել զնէ ինք զինք, գէղ որ գրեալ կայ յարեան զինք: Ու դնեն ի յինք նշան, որ՝ թէ այլ այնէ՝ նա մեռնի, եւ կամ զինք կենդանի թաղեն, ու կամ ի զընդանն կենայ ու մեռանի:

ՃԿԶ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՉՄԱՐԴ ԾԵԾԷ ԿԱՍ ՎԻՐԱԲՈՐԷ

Վասն, որ մարդ զմարդ ծեծէ կամ վիրաւորէ, կու հրամայե արեւնքս, որ ակն ընդ ական լինի, եւ ատամն ընդ ատաման, եւ ձեռք ընդ ձեռաց, եւ վեր ընդ վիրի. վասն զի հնոյն հրամայածն այս է՝ թէ զինչ քեզ պեղծ է, դու քո ընկերին մի առներ, եւ Քրիստոս զհինն ի նորս վերանորոգեց, թէ մի առնէք ումեք, չար փոխանակ չարի:

Ամ մի այնէր. ու թէ այնէ, որ զայս՝ նա դատաւորք արինաւք զնոյն պարտին արբուցանել անաւղացն: Բայց թէ ի զին հանեն դատաւորք զքշտածին կամաւք զիր զարկսն՝ նա թէ կոտրած զաւղված կենայ՝ զինչ ու լինի, կամ ակռայ ձգած, նա իզ մթխալ ոսկի դեկան է զինն՝ յիստակ ոսկի: Եւ թէ զարկն մարդոյ ի խալապայն, որ պեղծ զարկսն ուննայ, եւ հետ այնոր տեսնուն իսկի որ զարկածն ելնէ ի շուրջ կու գայ՝ նա թէ այլ յետեւ մեռնի, նա ելած է քշտաւոյն ի մահուն պարտուցն ի դարպսէ եւ ընկած է ի յեկեղեցոյն պարտն եւ ի յապաշխարութիւն, որ քաւէ. ապա զարկուցն կարէ առնուլ դարպասն տուգանք, եւ զդեղզինն ու զբժշկերոյն կամ ի յազգն տայ, կամ ի հոգին: Եւ այլ մանտր մանտր ծեծերն՝ որ լինեն կապոյտ կամ անարգանք կամ քաշել ուժով նա կու հրամայե արեւնքս որ այնոր վճարն ծեծնաւք եւ բրով, լինի հայնց որ հաւնի իրաւանց տէրն՝ ու ինք խրատվի, որ այլ չայնէ խուճրութիւն:

ՃԿԷ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՏԱՌՊԵԼ ՄԱՐԴՈՅ ՈՒԺ ԱՅՆԷ

Եւ այլ կու հրամայէ արեւնքս որ թէ մարդ ուժ այնէ տառպել՝ մարդոյ, եւ գիր վարձն ի յիր պոմանն չվճարէ՝ կամ կտրէ, ու գայ դատաւարանի տառպելն, նա դարպասն վճարել տայ, եւ հանչաք մի այլ տուգանք ի դարպասն տայ:

ՃԿԸ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԴԱՏԱԾ ԿԱՄ ՄԱՏՆԱԾ ԼԻՆԻ Ի ՄԱՀ

Եթէ մարդ դատած լինի ի մահ վասն պատճառանաց, եւ ուրդի որ ինք ընդ ինք մեռանի, նա վասն այնոր թէ մեռավ չէ պատեհ թողուլ զինք, ապա կախել, եւ լնուլ զիրաւունքն: Բայց չթողուն զինք ի փայտն քան ար մի մէն, ու ապա տանին թաղեն. որ լնու գասացեալ զանէծսն, որ կախած նոյն է հանած՝ զեղ գոր եւ ինք ի նոյն մահն մեռաւ:

ՃԿԹ

ՎԱՍՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԲՈՐԱՅ

Արուեստաւոր, որ գումեք վարձ առնու, որ իր իրք շինէ կամ կապով բան այնէ, ու չայնէ գրանն հայնց զեղ, որ պոմանն լինայ, ու չհանեցնէ զինք, կամ դարձնէ զվարձն եւ զնիւթն գոր առել լինայ՝ ի լման, եւ նա գիր վարձն ըստ արժանոյն դատաւորին տեսովն առնու:

Եւ թէ գողցել լինայ ի նիւթոյն՝ նա դարձցնէ, եւ դատվի զեղ գող՝ զինչ, որ հրամայած է վասն գողերոյն: Ու թէ կորսնէ՝ նա վճարէ: Եւ թէ ի ցեցէ կամ այլ կերչած կերած լինայ ի պահ տվածն՝ վասն յիմելոյ՝ նա վճարել կու հրամայէ իրաւունքս զպատեհն, զի շինել է տված եւ ոչ յաւիրել: Եւ թէ գող գողնայ՝ եւ ճշմարտի պահաւորն, որ զիրն էլ լինան գողցել՝ նա անպարտ է՝ չվճարէ պահաւորն. բայց թէ զայնոր մէն լինան առել ու զպահաւորին թողել՝ նա պատեհ է որ մանտր փնտռէ դատաւորն եւ զճշմարիտն իմանայ. թէ հալալ մարդ է պահաւորն, նա կիսավճար այնէ. ապա թէ ընդ ցգբեղ դնելոյ լինայ գողնալ տված՝ նա ի լման վճարէ: Եւ թէ չարկամ յիշվէ կամ ծեծէ ու տանի՝ նա չտայ վճար:

Եւ թէ գրաւկնած լինի որ կորսնվի՝ նա վճարէ: Բայց թէ կրակ ընկնի ի չարկմէ կամ հասարակաց այրեցմանէ՝ ու այրէ՝ նա չտայ վճար. ապա թէ ի պահաւորէն ընկնի կրակն՝ նա վճարէ զիրաց տէրն:

ՃՀ

ՎԱՍՆ ՎԱՐՁԿԱՆԱՅ

Եւ վարձկան, որ յունէ տիրոջն ի բանն սարված կտորէ, չտայ վճար. ապա թէ իր կամաւք վնասէ՝ նա վճարէ:

Բայց այն վարձվորն, որ իր սարվծովն գայ՝ վարձ առնու եւ բանի՝ նա չտայ վճար ունէ տէրն:

Եւ թէ գտիրոջն յիւր բանն կտորէ՝ նա չտայ վճար: Բայց թէ առանց տիրոջն հրամանաց առնու եւ վնասէ նա վճարէ:

Եւ ի վերայ այսր ամենայնի կու հրամայէ արեւնքս, որ զինչ հեճկով եւ կամաւք վասն չարութեան վնասէ, նա վճարէ՝ յիր քսակէն:

ՃՀԱ

ՎԱՍՆ ՇԱՏ ԱՉԳ ՄԱՐԴԿԱՅ ԵՒ ՀԵԾԵԼԻՈՐԱՅ

Կու հրամայէ արեւնքս, որ մարդկային ազգս շատ ազգեր են, եւ են, որ ազատք են ու հեծելվորք, եւ են որ չեն՝ եւ յայլ ազգ գործերն որ գործ այնեն:

Ամ այն մարդն, որ ի յիւր գործոյն պատեհն մեռանի՝ նա անպարտ են տէրքն՝ բահրակ, այն տէրն որ զամէնն պնդել լինայ եւ արհացուցել զիր գործաւորքն եւ զհնազանդքն:

Ապա թէ տէրն յայն բանն յուղարկէ զմարդն, որ չլինայ իր գործ եւ չլինայ յինք կրթած, ու վնասի՝ նա այն պարտական է եւ մահապարտ:

Եւ թէ որ անհոգցնէ զմուխատրայն՝ եւ յուղարկէ զմարդ, ու մեռնի՝ նոյնպէս մահապարտ է:

ՃՀԲ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՅԻՐ ԸՆԿԵՐՈՋ ՅԵՐԿԻՐՆ ՅԻԾՎԷ

Կու հրամայէ արեւնքս, որ թէ որ ի քրիստոնէից ի յիր ընկերոջ երկիր յիշվէ ու ծեծ այնէ, նա մահու կորուստ բերէ՝ բահրակ անաւրիմաւք՝ նա նգոված է, ու ձգած է հայրենէտրութենէն. եւ զայս Մովսէս Աստուծոյ բերանովն է գրել: Եւ այլ կու հրամայէ՝ որ զայնպիսին լաւ է որսալ ու վերցնել քան խաչ եւ աւետարան շալկել. զի Մովսէս է ասցել՝ թէ երդվիր երդմամբ առ այնպիսին եւ կորոյ. բայց մեզ հրամել է Զրիստոս՝ թէ մի երդնուլ. բայց թէ երդնու եւ կատարէ, նա թող ապաշխարէ եւ քաւէ:

ՃՀԳ

ՎԱՍՆ ՍԻՆԱՒԵՌԿՅԵՐՈՅ

Այլ կու հրամայէ Մովսէս՝ թէ՝ մի խլեր զհնոց սահմանած սինաւոն քո սինաւոկցերոյն, բայց քո ըղորդութեամբ պահէ ըղորդ իրաւնաւք. հայնց որ թէ խլած լինի՝ նա իրաւնաւք դարձնէ ու առնու, եւ ոչ ուժով. եւ թէ ոչ, նա տուժվի ի դարպսէ եւ յիրաւանց:

ՃՀԴ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՉԻՐ ԸՆԿԵՐՆ ՍՊԱՆՆԷ Ի ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Այն, որ զիր ընկերն ի պատերազմ ընդ խալապայն անգիտութեամբ սպաննէ, կամ որ կռուին ընդ իրար, նա կու հրամայէ արեւնքս, որ չունի մեղք. բայց վասն սպրկիկ սրբելոյ՝ զ տարի ի հաղորդութենէ ի զատ կենայ, եւ այնէ իրք մի ողորմութիւն, որ խղճմտանքն քաւին: Յայս պիտի հայի դատաւորացն, եւ պատրաստ կենալ յանմեղ արենէ:

ՃՀԵ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՉՈՒՄԵՔ ԻՐՔ ՀԱՐԱՄ ՈՒՏԷ

Եթէ որ զումեք իրք հարամ ուտէ՝ նա թող չորս կրկին վճարէ, եւ ապա քաւի. եւ թէ ոչ՝ նա թող յաղքատս տայ, եւ ընդունած է:

Եւ արուեստաւոր, որ զմարդոյ իրք գողնայ՝ նա չորստակ վճարէ զտէրն իրացն. եւ թէ ոչ նա թող յաղքատս տայ, եւ ապա քաւէ:

ՃՀԶ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՆՈՐ ԳԷՂ ԾԻՆԷ

Եթէ որ նոր գեղ շինէ՝ նա չէ պատեհ մենակ զհողերն սինաւոռով բաժնել, ինչուր զայ ամէն մարդ ու լցվի, ու նեղցնեն ի վերայ. եւ ապա յայլոց առնուլ ու այլոց տալ կամ բաժնել:

Բայց թէ աւերակք լինի ու շինվի՝ նա զիր հին ճանչած սինաւոռն ուննայ, եւ կամ նոր դնեն՝ հայնց, որ այլք չզրկվին, ինչվի լցվի. ու երբ լցվի՝ նա ապա զըղորդ սինաւոռ դնեն. եւ տան առջեւ զեկեղեցոյ բաժինն, եւ ապա զայնոց, որ գլուխք լինան այն տեղոյն շինութեան, եւ ապա այլոցն ըղորդ:

ՃՀԷ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՉՄԱՐԴ Ի ՄՈՒԽԱՏՐԱՅ ՏԵՂ ՅՈՒՂԱՐԿԷ

Եթե որ զմարդ ի մուխատրայ տեղ յուղարկել ի բան, ու սպանվի՝ եւ կամ որոգայթով մեռանի՝ նա արեան տէրն է:

Բայց տեսնուլ պիտի՝ թէ ի՞նչ ցեղ էր յուղարկելն՝ ինքն յաւժարեցաւ ի գնալն, եւ թէ ի կահրա յուղարկեցաւ:

Եւ թէ ինք լինի յաւժարել, կամ հռոզվոր լինի այն բանին՝ նա չկա մեզ. ապա թէ ոչ՝ նա մեղք է:

Նոյնպէս եւ թէ վարձվոր լինի ի բան ինչ կամ ի գործ, եւ զգուշացնէ պարոնն ու ասէ՝ թէ՛ զիտայ պատրաստ արայ, ու նա չայնէ, ու վասն այնոր վնասի՝ նա անպարտ է:

Ապա թէ ոչ՝ որ անխնամ երեստ որոգայթել՝ նա պարտական է:

ՃՀԸ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԱՌՈՒՌՎ ՋՈՒՐ ՏԱՆԷ ԵՒ ՎՆԱՍ ԱՅՆԷ ԱՅԼՈՑ

Եթե որ առուով ջուր տանի ի յիր բանին կարիքն, եւ իր կարեցն լուծէ զջուրն՝ որ այլոց վնաս այնէ, նա թէ արհացուցել լինայ զվնասուն տէրն՝ նա կիսավճար տայ իւրն ապա թէ ոչ՝ որ լաւկ լուծել լինայ եւ թողել անփոյթ՝ նա ի լման վճարէ. բահրակ թէ վասն չարութեան լինի այրել: Բայց աղէկ յիմանալ պետի զպատճառն՝ թէ գիշերն է լել յանկասկած, թէ ի մշակէ է, թէ յի՞նչ իրաց. եւ ի վերայ այնոր այնել զվճարն. նա ուժն այս է իրավանցս:

Նոյնպէս եւ թէ որ մարդ ի ծառ հանէ կամ քար, եւ կամ յանմուղ գրաստ՝ ի կահրայ, եւ մեռանի՝ նա արեան տէր է. ապա թէ իր կամաւք լինի եղել ու վարձով՝ նա անպարտ է: Բայց ամէն բանի լինելն որ երթայ՝ ի կամայն է եւ ի յոչ կամայն:

ՃՀԹ

ՎԱՍՆ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Մեծ բան է բժշկութիւնն ի ստածումն մարդկան, եւ շատ սպաննութեններ կու լինի ընդ խալատն. եւ է որ կամաւք, եւ է որ չգիտէ եւ չճանչէ զցաւն ու այնով սպաննէ, կամ որ ընդ ընկերն մախայ եւ այնով, կամ որ զաշկերտն խակ բաժնեն ու հրամանք տան. եւ այսպիսի պատճառնիս շատ են, որ շատ ազգ ցաւեր խառնեն, եւ այսպիսիքս ամէնն կամաւոր սպաննումն է համարած ի յիրաւունքս:

Եւ որ ի հիւրնդին դեհն լինին պատճառք՝ նա այս են, որ կամ լինի ի հիւրնդին յանլտորդութենէ, կամ յուտելոյ, կամ բացուելոյ, եւ կամ յայլ այսպիսեացս, եւ կամ ի ծառութրացն յանարիութենէ:

Եւ դեռ կարէ լինել, որ հայնց մեծ հարկ հանդիպի բժշկին, որ սղալէ ու չկարէ զալ առ հիւանդն, կամ որ վասն աղէկի դեղ տայ, նա պեղծ բերէ. նոյնպէս եւ թէ խոց լինիլ ճեղքել կամ կտրել կամ խարել:

Եւ յայս ամէնիս վերայ փնդռել պիտի եւ ճշմարտել, որ թէ կամաւք լինի սղալն եւ կամ վասն պզման՝ նա զեղ մահապարտ զինք սպաննեն: Ապա թէ ի յոչ կամաց լինի, որ ինք խոստովանի՝ նա այն ապաշխարութիւն քաշէ: Եւ թէ ի դարպաս ընկնի, եւ կեցցնվի, որ ոչ ի կամացն է եւ ոչ յակամայն՝ եւ միջակ լինի սղալանքն՝ նա տուգնաւք եւ զնդանով դատեն զինքն ըստ արժանեացն, որ եւ այլքն խրատվին ի զգաստութիւն:

ՃՁ

ՎԱՍՆ ԿԱՄԱՅ ԵՒ ԱԿԱՄԱՅ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ

Եւ թէ մարդ փայտ կենայ ու կոտրէ, նա փրթի կացիւնն ու դիպի եւ մարդ սպաննէ. եւ թէ փայտ կամ քար գլէ, նա գայ դիպի ու սպաննէ, եւ կամ յայգոց կամ յաձոց պահել քարէ եւ սպաննէ. եւ կամ թէ ի քար լուծելն ի ծառ, նա անցնի ու դիպի եւ սպաննէ, եւ թէ փակչի ի ծառն ու ի հետ ժամանակի ընկնի ու սպաննէ զմարդ. եւ կամ թէ հայր գորդի ի վերայ խրատու քրշտէ, նա մեռնի, կամ վարդապետ, զաշակերտ կամ մայր զդուստր, կամ սկեսուր զհարսն, կամ պարոն զճորտ, կամ տիկին զծառեկան՝ որ մահ լինի զինչ ցեղ ու է. կամ թէ ձիով դիպի, կամ թէ սայլ կոխէ եւ սպաննէ կամ հետ որսոյ կամ ընդ վայր նետէ, նա դիպի եւ սպաննէ. եւ այլ ազգ սպաննումն՝ որ մարդ հետ մարդոյ, կամ եղբայր հետ եղբար դանակ կամ թուր քաշէ եւ ի հետամտէ, նա ընդ իր անն ի ներք դառնայ եւ զնա սպաննէ, եւ կամ թէ մարդ, որ ի մարդասպաներոյ ի մէջ ընկնի՝ եւ կամեան զինք սպաննել, նա դառնայ եւ ինք իր աջողվորութեամբն զնոքա սպաննէ՝ նա այս ի կամայն եւ յոչ կամայն ի խառն է բանս:

ՃՁԱ

ՎԱՍՆ ԱԶԳԻ ԱԶԳԻ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ

Նոյնպէս եւ այս այլ է յերկուքէն, որ գիտենայ որ՝ թէ զչարկամն կու սպաննէ ու զընկերն քշտէ եւ սպաննէ:

Եւ կամաւորն այն է, որ տայ ըրով եւ զմէկայն ի վայր դնէ, ու սպաննէ, կամ քարով քշտէ, նա այն հայնց է զեղ երբ թրով եզարկ ու եսպան: - Եւ այս ազգի ազգի սպաննումնքս շատ են. բայց յայս չքուցս կարէ որ զայն իմանալ: Եւ է այլ որ մահդեղով սպաննեն. եւ են որ վասն սիրոյ դեղ տան, եւ սպաննեն. եւ այսոք այլ ընդ մահապարտք են համարած՝ թէ այր լինի եւ թէ կին, եւ մահու վճար առնուն:

Եւ այսոնք են կամաւորք եւ ակամայք, եւ որ յերկուքին մէջ սպաննութեններն: - Ամ թէ ի կանոնք ընկնի եւ յեկեղեցոյ խոստովանութիւն նա սպաննաւոցն կարգ եւ ապաշխարանք ճանչած են առ վարդապետերն: Եւ թէ ի դատաստան ընկնի՝ նա զինչ թագաւորք են սահմանել՝ նա այս է, որ թէ այլազգի կամ քրիստոնէ զքրիստոնէ սպաննէ, ու չփաւշմանի, քանց ուրախնայ ընդ սպաննելն յինչ ազգ պատճառանաց վերայ ու լինի՝ նա կամաւոր սպաննութիւն է համարած, եւ սպաննութեան իրաւունքն այս է, որ եւ ինք սպանվի: Նոյնպէս եւ թէ յոչ կամայ լինի, եւ չարկամ չլինի, եւ որ խնդայ՝ նա դեռ կամաւոր է համարած, եւ երբ խիստ ողորմութիւն այնեն իր՝ նա զկէսն տուծի. եւ թէ սպկիկ յոչ կամայ լինի՝ նա կէսն է. նոյնպէս եւ թէ ի կամաց եւ յոչ կամաց լինի՝ նա այլվայ կէսն է տուժանացն: Եւ այս բաւական է:

ՃՁԲ

ՎԱՍՆ ԿՐԵԼՈՅ ԶՊԱՏԻԺ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆՆ

Եթէ որ, որ կատարեալ հասակին լինայ, եւ պեղծ կամաւք մահ գործէ՝ կամ ի բան անէ, որ մեռանի՝ նա մահապարտ է. եւ թէ կոտրի կամ խոց լինի՝ նա զբժշկին եւ զդեղերոյն ծախքն ինք տայ, եւ զկերակրոյն ու զպակասն ի յիր բանն վճարէ:

Եւ թէ ի կէս հասակն է՝ նա զտուգնաց զկէսն տայ վնասաւոյն:

Եւ թէ ընդ խաղ ի ներք լինի՝ մէկ է իրաւունքն. բայց թէ ներեն վասն խաղուն՝ նա ի կէս լինի կամ յերեքէն մէկն:

Նոյնպէս լինի եւ ապաշխարութիւնն, թէ ի դատաստան չընկնի. բայց թէ յիրաւունք ընկնի՝ նա այն է զինչ որ դարպասն այնէ զիրաւունքն:

Ապա թէ տղայ լինի՝ նա ի հասակն հայել պարտ է, եւ ի վերայ հասակին այնել զեղ այլ ենք գրել ի ժբ տարին եւ ի ժե. եւ չարութիւնն ու ի յոխն՝ եւ կամայն եւ ի յոչ կամայն, եւ ի յայն այլ երեւնայ որ հետ մահուն լայ եւ տրտմի, կամ ի միտքն եւ կերպն ի ուրախնայ եւ խնդայ.

նոյնպէս եւ թէ թուրք լինայ եւ ծիծաղել իշխե՛ց ընդ քրիստոնէին կորուստնէ՛ն՝ նա տուգնվի զկէս արեան զհինքն՝ զի է՛ր իշխեց ծիծաղել:

Ապա թէ յանկասկած փրթի, եւ ի փախչելն դիպի եւ մեռանի կամ վնասի՝ նա զկէսն վճարէ անարեւնն, եւ թէ քրիստոնէ լինի յումնէ խրտաւ՝ նա զկիսոյն կէսն: Նոյնպէս եւ կոտորածն ու խոցն՝ ի չարուցն ի վերայ երթայ եւ տուգանքն. թէ ու սիրով լինի վնասն՝ նա դեռ չէ պատեհի ի փրթման թողուլ, ապա չաք մի տուգնել պիտի, որ պատրաստին ի բան:

ՃՁԳ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԺԱՏՏԵԱՅ ՏԱԼ ՉՏԱՌՊԵԼԻ ՎԱՐՁՆ

Մի ժատնալ տալ գտառպելաց վարձն՝ կամ զկարաւտելոց իրաւունքն՝ կամ զայնոց որ ի քաղաքաց ի քո բան բերես. զի Աստուծոյ արեգակն հայնց կու ցայթէ ի նորա վերայ զէդ ի քո, ու այն է իր յոյսն ու ապրանքն: Ու երբ կտրես զնորայ վարձն՝ նա բողոքէ առ Աստուած, եւ Աստուած լսէ իր ձայնին. ու թէ զայ ի դարպաս՝ նա իրաւունք է որ զնա վճարես, եւ առնու դարպասն հանչաք մի այլ ի քեզնէ:

ՃՁԴ

ՎԱՍՆ ԹԷ ՈՐՊԷՍ ՊԱՐՏ Է ՉՆՈՐ ՏՈՒՆ ՇԻՆԵԼ

Կու հրամայէ արեւնքս՝ որ ով նոր տուն շինէ՝ նա բողոք ցուիցն պսակ դնէ, որ մարդ ընդ տան երդն ի վայր չընկնի ու մեռնի. թէ չէ՝ արեան տէր է, եւ յամենն զինքն վճարէ:

ՃՁԵ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՄԱՐԴ ԻՐ ԿԱՄԱՔԻ ԿՐԱԿ ՉԳԷ

Եթէ ուրդի, որ մարդ իր կամաւք կրակ ձգէ՝ նա պատեհ է տեսնուլ, թէ ի խալտնաց կամ ի խումրութենէ է լել՝ կամ հարբած լինայ՝ նա այն այլ ցեղ է, ու զայն զնտանոք եւ ծեծաւք եւ խրատնաւք պարտ է ըղորդել:

Ապա թէ վասն չարութեան լինի՝ նա պեղծ է, որ ի յայտ իշխեց, եւ թէ որ բռնվի ի յայտ մեղանքդ՝ նա պատեհ է զինք այն հրովն տուժել, ու յիր ընչիցն զայրեցման վզենն տուալլ վճարուիլ զինչ ազգ ու լինայ վզենն:

ՃՁԶ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԱՆԱԲԹ ԱՌՆՈՒ ՎԱՐՁՈՎ

Եթէ որք իրք անաւթ առնու մարդոյ ի բան վարձով՝ նա զվարձն տայ ու զամանն. եւ թէ կորսնէ կամ կոտրէ՝ նա կամ գտնու կամ վճարէ զինչ արժենայ:

Ապա թէ չարկամ յիշաւ այնէ, ու տանի զամբննին եւ առնաւորին այլ ի հետ՝ նա չպարտի վճար. եւ թէ զբանառածն մէն տանի՝ նա ընտրաւորութեամբ ապա վճարէ, թէ լինի ըստ արժանեաց կերպին, զոր այն ենք գրել:

ՃՁԷ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՉԻՐ ԱՆՍՈՒՆՆ Ի ՅԻՐ ԸՆԿԵՐՆ Ի ՊԱՀ ՏԱՅ

Եթէ որք զիր անսուն զինչ ազգ ու լինի՝ ի յիր ընկերն ի պահ տայ, եւ մեռանի կամ կոտորի կամ գողնվի կամ ծեծեն ու տանին՝ նա զայն երդումն ըղորդ երդնու՝ որ ոչ ի տուր է տվել, եւ ոչ իր կամաւք է կոտորվել, եւ ոչ ընդ իր ցգբեղութենէ է լել՝ նա չտայ վճար:

Եւ թէ զազանակեր լինի, նա թէ տան անսուն լինի ու տված լինի պոմնով որ ի տունն ուննայր, ու ի դուրս եթող՝ որ կերվաւ՝ նա վճարէ:

Բայց թե՛ յերմկէն ելաւ ի դուրս՝ նա զգեղն վկայեցնէ, ու նշան ցուցնէ տիրոջն, նա ազտի:

Ապա թե՛ վարձ է տվել պահելոյ՝ նա այլ վստահի իրաւնաւք պարտի զվճարն. զի վարձն վասն այնոր է տվել, որ պահեր եւ ոչ կորսնէր, Եւ այս հայնցեղ, թե՛ զգողն չգտնուն:

Ապա թե՛ գտնուն՝ նա զգողն տուժեն. եւ թե՛ ոչ՝ նա զեղ ի վերայ գրեցաք հայնցեղ լինի վճարն, եւ զինչ ցեղ սովորութիւն լինի երկրին եւ պահ տալոյն պոմըննին՝ նա ի այնոր վերա երթայ դատաստանն:

ՃԶԸ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԴԻՎՄ ՏԱՅ Ի ՓՈԽ ՎԱՇԽՈՎ

Եթե՛ որ ի փոխ տայ՝ նա վաշխ չէ պատեհ որ առնու - զի Աստուած է հրամել յաւրէնս - մանաւանդ ի փոխ առնաւորին որդեցն. զի թե՛ հայրն մեռել լինի՝ նա որդիքն բնաւ վաշխ չպարտին տալ յոչ որ իրաւունք:

ՃԶԹ

ՎԱՍՆ ԶՊՏՂԱԲԵՐ ԾԱՌ ԿՏՐԵԼՈՅ

Եթե՛ որ ի սիրտ ելնէ ու երթայ զմարդոյ պտղաբեր ծառ կտրէ՝ նա կու հրամայէ իրաւունքս՝ որ այլվայ իր տան տնկել, եւ յիմանան թե՛ այն ծառն քանի արժենայ, եւ թե՛ որչաք պտուղ կու տայր ի տարոջն. նա յամէն տարի զայն խաստն վճարէ ի ծառին տէրն, ինչուր նոր տնկածն ի յայնոր չաքն բեր տայ:

ՃԴ

ՎԱՍՆ ԴԱՏԱՍՏԱՆԱՅ ԵՒ ԿԱՆՈՆԱՅ

Կանոնք եւ դատարանք այսով բաժնին յիրացմէ՝ որ կանոնքն բերդ է, եւ երբ մեղանչական, իր բերնովն ասէ զիր մեղանքն՝ նա ապաշխարութեամբ քաւել տան, եւ զեղ ի բերդ մտաւ՝ նա փրկեցաւ ի մահվանէ: Բայց դատաստանն բնաւ չունի քաւութիւն եւ ոչ խղճալ մեղանչականին:

Եւ մեղանչելն կամաւք չէ քանց իրք, որ արհամարհէ որ զԱստուծոյ հրամանն եւ զդատաւորացն ու զիրաւանացն անն մոռնայ ու ի յետ ձգէ ի մտաց. եւ այնով ստէ իր ընկերոջն ու իլէ եւ յափշտակէ ու վնասէ, եւ ապա յանկից ծնանի այլ մեծ չար, տուրտվութիւնք եւ սուտ երդմունք եւ այլ բազում չարիք:

Ամ թե՛ զոջայ ու յեկեղեցին դիմէ եւ ի կանոնքն՝ նա տան անուշութեամբ դարձնել զգրկանքն ու քաւել զմեղանքն: Ապա թե՛ ոչ՝ որ ի դատաստան ընկնի՝ նա տայ իրաւունքն դարձնել զուժն եւ ըմպել զբաժակն, զոր ինք ընկերին խմցոյց. հայնց ցասմամբ, զինչ այն ուժն արժենայ, զոր արել լինայ՝ նա իրաւունքն այն չափով տայ իր: Չի հայնց կու հրամայէ իրաւունքս, որ թե՛ որ քշտէ անասնոյ՝ նա իմանան ըղորդ զգարկելոյն պատճառն. եւ թե՛ ի վերայ սրտի լինի եւ կամ վասն դիակալութեան, եւ ի դուրս ի վնասէն՝ նա զայն զարկն իր քշտեն զոր ինք անմեղ անասնոյն եզարկ. ապա թե՛ վնաս լինի՝ նա ի վերայ զարկուցն վնասն կտրվի ի դատաստանն. եւ թե՛ չքշտէ, ու համբերէ եւ գայ ի դատըստն՝ նա զիր վճարն ըստ վնասուն այժեցն առնու:

Եւ չէ ի հրամել աւրենքս որ մէկ վկայի ավտան ի վերայ մարդոյ ասացած իրաց. զի յերկուց եւ յերկից վկայից ասէ հաստատել զբանն: Եւ թե՛ ուրդի սուտ վկայ ի վերայ մարդոյ՝ նա կու հրամայէ աւրենքս, որ՝ զինչ այն սուտ վկայութեամբն անմեղն պիտի որ տանջուէր, նա զինք տանջեն թե՛ մահու եր՝ թե՛ խրատելոյ՝ եւ թե՛ տուգնելոյ: Եւ թե՛ ի խոստովանութիւն երթայ՝ նա կանոնքս կու հրամէ՝ որ ե տարի եկեղեցի չմտնէ, ապա ի դուրս աղաւթէ, եւ ողորմութիւն տայ աղքատաց, եւ ապա կարէ հաղորդիլ. բայց ի վերայ մեղացն չափուն տան եւ զապաշխարանք ըմպել:

ՃՂԱ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԱՆՍՈՒՆ ՓԱԹԸԹՎԻ ԸՆԴ ԶՎԱՆ

Եթե՛ նք գմարդոյ անասուն տեսնու ի չվան փաթըթած կամ ուրեք փակած կամ ընկած կամ կոտրած՝ նա զեդ իր անձինն է պատեհ սրտացաւել ու խալսել զինք: Նոյնպէս եւ թե՛ նք գրաստ գտնու փրթած՝ նա պատեհ է բռնել, ու չառնուլ վարձ. զի թե՛ այսաւր դու քո ընկերին այնես՝ նա յեգուց քո ընկերն քեզ այնէ. Աստուած է հրամել զայս Մովսէսի: Ապա թե՛ չայնես զպէտ ու մեռնի՝ նա որ տեսաւ ու չարար պէտն նա վճարէ:

ՃՂԲ

ՎԱՍՆ ԶԱԳԵՐՈՅ ԵՒ ԲՈՅՆԵՐՈՅ

Կու հրամայէ աւրէնքս՝ որ երբ ձագերով բոյն գտնվի ու զմայրն ի վերայ, կամ ի վերայ հաւկթերոյ՝ նա մի նենգել մաւրն, ձագերն ու ձուերն գտնաւդին հերիք է. թե՛ ոչ՝ նա ընդ անիծիւք է՝ որ նենգէ մաւրն:

ՃՂԳ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՊԱՏՐԱՍՏ ՀՆՁԵՍ ԶԱՐՏՆ

Եթե՛ կենաս ու հնձես՝ դու պատրաստ հրնձէ, որ ի քո դրացնին արդէն ի հետ չհրնձես. թե՛ ոչ՝ նա հարամ է, եւ զքոյին սիմն տանի. զայս Աստուած է հրամել:

ՃՂԴ

ՎԱՍՆ ՈՐ ՅԱՅԳԻՆ ՄՏՆԷ

Եթե՛ յայգի մտես՝ որ քո չէ՝ նա դու փորովդ կեր, քեզ հալալ է: Բայց թե՛ ի հետդ վերցնես ի բերէն՝ նա հարամ է:

ՃՂԵ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԶՁԻՆ Ի ԲԱՆ ՏԱՅ ԵՒ ԿԱՄ ԱՅԼ ԱԶԳ ԳՐԱՍՏ

Եւ թե՛ նք տայ զիր ձի մարդոյ ի բան եւ կամ զայլազգ գրաստ եւ կամ այլ անասուն, եւ յորկէ ուրեք ի բան, եւ նա տանի ի ջուր, կամ ի կապ կամ ի փոս, կամ ի յայլ տեղ փոթորկեցնէ, որ վնասի կամ մեռնի՝ նա պատեհ է, որ աղէկ իմանան զպատճառն, եւ գտալն ու գլուղարկելն եւ թե՛ ինչ ցեղ էր, արտորանաւք էր, ու զհեծնաւդին գնացքն եւ զվարելն թե՛ յոր չաք էր, կամ թե՛ ինչ ցեղ վնասեցաւ կամ պատռեցաւ. նա թե՛ յուղարկաւդին աստորցնելոյն լինի լել նա պատռեցնաւդին մեղ չկայ. ապա թե՛ յաղփրթութենէ լինի՝ նա այն ի դատաւորին խեղճն է՝ որ ըստ մեղանացն չաքուցն տուզնէ զմեղկանն, բահրակ թե՛ զգուշացուցել լինայ տէրն ու պընդել ի վերայ իրացն գտանաւդն ու նշան տըւել, եւ նա այլ ազգ այնէ՝ նա այնոր վստահ վճար պիտի. նոյնպէս եւ թե՛ պնդեց թե՛ մի գահել, ու նա գահեց, կամ վազցնէ ու կոտրէ եւ մեռնի՝ նա թե՛ պատռեցնաւդն ի հասակ կենայ՝ նա վճարել պիտի:

Ու թե՛ վարաւդն մեռնի ի վերայ պնդելոյն՝ նա գրաստուն տէրն անպարտ է: Ապա թե՛ ոչ՝ նա պարտական է մեղացն. բարհակ թե՛ տղայ լինի ու անգէտ՝ նա զբժշկաց վարցն ու զղեղգինն ինք պարտի որ տայ: - Եւ այն՝ որ գրաստն վնասի՝ նա զեդ որ գրեցաք: Թե՛ բանտվաւդէն լինի, ու ասէ թե՛ գահէ կամ վարէ, եւ նա զհրամանքն կատարէ ու մեռնի՝ նա անպարտ է. բայց ի հրամնաց ելածն եւ ընդ ախփրթութենէ պատահածն ու ընդ այլ դեհ գնացածն քան ընդ որ պարոնն հրամէ՝ նա ի լման վճար պիտի այնէ:

Բայց ի վերայ ամենայնի դատաւորաց ստուգելոյն է դատաստանն՝ պնդելն եւ թողուլն:

ՃՂԶ

ՎԱՍՆ ԴԻԲՃԱՐԻ ՈՐ ԱՆԽԵԼԻ ԵՒ ՄԱՐԳ ՄՊԱՆՆԷ

Եթե որ ընդ դիւահարութիւն ի ներս անխել եւ դիւուն միջնորդութեամբ մարդ սպաննէ՝ նա պատեհ է աղէկ ստուգել, որ վստահի հայնց է ու առանց ռիսիթեան՝ նա այն կանոնացն է հասել, եւ ոչ դատաստանի, որ թէ լաւնայ՝ նա իր չաք մի կարք դնեն ըստ ուժոյն, զի յիրմէ չէր այլ ի չարէն. նոյնպէս եւ ամէն իրք որ դիւական լինի ստոյգ՝ նա կանոնացն է գործ եւ ոչ դատաստանաց:

ՃՂԷ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԱՆՍՈՒՆ ԴԻԲՃԱՐԻ

Եթե ումէք անսուն դիւահրե նա գիտել պարտ է տերանցն որ ի յիրենց մեղացն է եւ ոչ յանասնոց, եւ Աստուած այն անասնով կու յանդիմանէ զտէրն. նա թող պատրաստի ոչ չթուլացնէ Աստուած, որ յինք կամ յիր մարդիքն գայ այն ցաւն. թող աւետարան տայ կարդալ, եւ իս ար պահէ, ու զայն անսունն գենէ, ու անարինաց ծախէ եւ կամ բաժնէ:

Բայց թէ ողջանայ՝ նա քո իրք է: Ապա թէ ծախես, ու այդ լինի ցաւն առ այն գնաւդն՝ նա իրաւաւք ի տէրն ձգէ, ու զիր գինն առնու, թէ յիմնայ որ առ քեզ այլ լինայ լել:

ՃՂԸ

ՎԱՍՆ ՈՐ ԱՆՍՈՒՆ ՄՏԷ ՅԱՅԳԻ ԿԱՍ ՅԱԾՈՒՔ

Եթե անասունք մտեն ի յայգի կամ յածուք կամ յարտ կամ կալ կամ այլ վնաս զինչ ու լինի՝ նա պախարէի ու գեհին պատ պիտի որ արգիլէ զիրենք, եւ զամէն ազգ գրաստ. բայց խոզի պատ չկայ որ կարէ արգիլել զինք: Եւ զայլ անսնոցն վնասն տեսնուլ պիտի եւ զպահրանն, նոյնպէս եւ զարծաւդն եւ զսպաննելն եւ զգնելն անասնոց. եւ զվճար վնասուն ի վերայ այնոր այնեն, որ արծաւդն վճարէ: Բայց թէ արծաւդ չկենայ դրած, լաւկ փրթուցած լինայ ու այնէ վնաս՝ նա անսնոյ տէրն վճարէ զվզենն եւ զդարպսուն հնկակն:

Եւ ի հաւտ դարպսուն պիտի արիանայ, զի զվզենն իր բաժին ունի. ու շինականք շուտ կու հաշտին ընդ իրար, մէկզմէկի ուտեն ու անսունքն գերնան, ու վզենն պարոնին կու լինի, եւ հաւքցաւդնոյն տեսովն պատեհ է, որ լինի. նոյնպէս եւ թէ սպաննութիւն անասնոցն տայ այնէ՝ նա հաւքցաւդին տեսովն պատեհ է, որ լինի, նոյնպէս եւ քշտելն ու կոտրելն կամ վճարն վնասու, որ պարոնն զիր հնգակն առնու ի վճարէն: Չի թէ պատիկոս առանց դարպսու իշխէ հաշտիլ ընդ վնասարարն՝ նա գող է, ու տուգանք պարտի՝ որպէս զվճարն էառ տուալ՝ ի դարպասն:

Եւ այլ ի տես եւ յիրաւունք երթայ վնասն ու ի կերն եւ ի վարձկանքն՝ որ անհնար արծաւդ դնվի վարձով, որ վնաս չլինի եւ ոչ սպաննութիւն: Ապա թէ վնասն ժառոտութեան չդնեն արծաւդ, նա արտի պատ չկարէ լինայ, ու երեք հետ սէր այնէ անսնոյն տիրոջն, եւ հետ այնոր դարպսուն, եւ թէ սպաննէ կամ կոտրէ՝ նա արժան է: Ապա թէ առանց այսոր այնէ սպաննութիւն՝ նա վճարէ անասնոյն տէրն զվնասն, ու վնասուն տէրն զանասունն. ու թէ զարկ այնէ կամ խոց՝ որ ողջնայ կարէ՝ նա գոր խափան կենայ անասնոյն նա ինք վճարէ. եւ թէ անբժշկելի լինի զարկքն, եւ ուտելոյ անասուն լինայ՝ նա զգինն տայ ու զանասունն յինք առնու. եւ թէ ուտելոյ չլինայ՝ նա նոյնն է. եւ թէ կուրցնէ՝ նա զինչ աժենայ անասունն՝ նա ի չորս բաժնէն մէկն է տուգանքն, որ տայ տիրոջն. նոյնպէս եւ թէ զագին կտրէ՝ նոյնն է: Բայց աղէկ պիտի տեսնուլ ու փնտռել վկայաւք՝ որ ընդ վնասուն տէրն դարպաս ասցել լինայ եւ ի դարպաս այլ գնացել ու ասցել. եւ թէ չլինայ գնացել ու խրատ առել ու ասցել է նա չտայ տուգանք, ու թէ տայ՝ նա խիստ քչիկ:

Բայց են այլոք, որ ոչ արտ եւ ոչ այլ իրք բնաւ չունին եւ էութեամբ կու ապրին. նա այնոց վնասն այլցեղ է, նոյնպէս եւ տուգանքն, զի ամէն աշխարհս անասնով մէն չկարեն ապրիլ գէտ զթուրքմանն, ու այդ իրքդ է, որ ապականէ զերկիր. նա պիտի զհայնցեղն ծեծնաւք ու տուգնաւք ահել, որ զանասունքն հայնց պահեն՝ որ վնաս չայնեն. կամ թող երթան յանշէնն, որպէս սահմանած է իրենց: - Բայց ի վերայ ամենայնի՝ խոզի իսկի պատ չկայ, որ կարէ զինք արգելել:

խոգրարժ պիտի դնել, կամ զմաւտակայ շինութիւնն քակել, գոր տեսնուն պատեհ, եւ կամ սպաննել եւ ի շինութենէն վարել:

Բայց եւ յաղագս երմկերոյ գրել պարտ է եւ գոմընոյ եւ խաշանց: Եւ գիտել պարտ է որ այս գ իրքս որ ի պարոնաց եւ ի թագաւորաց ի խնամքն եւ ի պահն կենայ առաւել քան զշէն գեղերն. զի շէնն այնոց անշինութեամբ պահվի եւ գոյանայ լիութեամբ այս երկու իրաւքս, որ չտան թոյլ որ որ յիւրաքանչիւր ամանոյ վերայ իշխէ գեղ շինել կամ նեղցնել ի վերայ ամայիեցն. վասն զի ոչ ձիոյ երմակ եւ ոչ այլ ինչ չկարեն գոյանալ բնաւ. ու երբ ձիանն ու խաշինքն չլինին՝ նա ոչ սինաւնին կարեն գոյանալ բնաւ, եւ ոչ արծակ մնալ, եւ ոչ պահվիլ, եւ ոչ երկիր առանց խաշանց ի գործ երթալ:

Եւ զայս իրաւամբք գրեմք, որ թէ զայն գեղերոյն, որ ի յամայիցն լինի շինած՝ որ զարտերն կամ զայլ իրք, որ երմակն եւ գոմընին կամ խաշինքն ուտեն՝ նա բնաւ չկա վճար յիրաւանցս:

ՃՂԹ

ՎԱՍՆ ՍԻՆԱԿԻՌԱՅ

Չսինաւո լերանց եւ դաշտաց՝ քաղքնոյ եւ բերդերոյ՝ եւ զգերոյ դնել պիտի նշանով եւ գրով ամրցնել. եւ յայն պահել գուժով գեղերն ի յիր չաքն ու զվատ ուժն յիրն՝ ի ջուր, ի հող, ի տունկ եւ ի ծառ, յայգիք եւ ի պատեր. զի թէպէտ եւ յառաջն դրած կենայ՝ բայց ու յետինն պիտի որ շատնան: Եւ մէկ պատն որ լինի ընդ երկուք ի մէջ՝ նա երկուքին լինի. եւ այնով արձկնայ շէնն, ու արգիլել բնավ չէ պարտ, կամ տեղ որ այգի չէ՝ նա խնայել դնաւդացն. նոյնպէս եւ զտան որմունք չէ պարտ եւ զայլ այսպիսիք:

Ս

ՎԱՍՆ ՋԱՂՅՊՆԵՐՈՅ

Չջրաղացայներն կու հրամայէ աւրէնքս՝ որ հատուկ եւ հաւատարիմք պատեհ է դնել վասն գոյութեան երկրին, որ չաւիրեն զաղունն. ու թէ աւիրեն՝ նա դարպասն պարտի, որ պատժէ, եւ դուսլ տայ վճարել զաղքատաց վնասն, ու չհարկին վասն կապտուն եւ շահուն: Բայց աղունին վատութեան պատճառն էլ պիտի տեսնուլ վասն զիճութեան ցորենոյն եւ այլ իրվոյ գոր լինի ի հացն: Ու թէ անցնել տայ ընդ քարն՝ միատակ վճարէ տէրն ապա թէ գողնա՝ չորս տակ. եւ թէ խոշոր այնէ կամ մանոր զայլորն՝ նա ինքն զաւիրածն առնու եւ զտէրն յաղէկ ալիւրէ վճարէ: Եւ զկապակերն ըստ երկրին սահմանին այնեն, եւ ըստ ջաղցացն եւ ըստ ջրին ուժոյն. ու թէ այլ աւել առնու՝ նա զիրն զամէնն զինչ ուննայ առնուն, եւ ի զնդանն այլ դնեն եւ տան ապաշխարել:

ՄԱ

ՎԱՍՆ ԱՅԳԵԱՅ ԵՒ ԱՅԳԵԳՈՐԾԱՅ

Նա թէ եւ սովորութիւնք իւրաքանչիւր երկրի այլ եւ այլ են, բայց մեք գոր կարցաք ճշմարտել յարինացն՝ նա այս է. եւ թող այս հաստատուն մնայ՝ որ չգրկեն զիրար, ապա իրաւնաւք ամէն մէկ զիր բաժինն ուննայ սիրով եւ ի հանգիստ:

Եւ կու հրամայէ աւրէնքս, որ ով զիր ընկերն հարմէ կամ գրկէ՝ նա տուսլ առնուն յիրոյն եւ ի նա տան: Եւ զայս դեռ կու ներենք, որ կրկին մէն լինի տուգանքն, վասն այնոր, որ յիր հալածն է մեղանքն. թէ ոչ՝ նա այլոցն, որ այլազգ գողութիւն եւ ուժ, որ ի վաստակոց եւ ի հալծնաց ի դուրս, լինի՝ նա այնոր վճարն չորս տակ է:

Բայց ու զիրաւունքն պատեհ է ի վերայ տեղոյն արծակութեան եւ նեղութեան այնել:

Նոյնպէս եւ զմշակնոյն վարձերն՝ ի վերայ տարոյն սղութեան ու լաւութեանն այնեն գնեհն. զի առանց նեհի, որ պատեհվոր լինի, աշխարհ երբ շինվի...

ՄԲ

ՎԱՍՆ ՀՈՎՎԱՑ ԵՒ ԱՐՏՊՆԵՐՈՅ

Նոյնպէս եւ հովիւք եւ արտայանք եւ այգէպանք եւ այլ այսպիսիքն՝ որ ի վերայ այլ եւ այլ գաւառաց եւ երկրի այլ եւ այլ սովորութիւնք եւ տիպաւնք, եւ ոչ միապէս տան զվարձերն: Եւ իրաւունք է, որ զդրած պոմանն եւ զվարձն անպակաս տան իրենց, ու իրենք պարտին, որ զիրենց պահքն անսխալ ու աղէկ պահեն:

Բայց թէ ի գագանէ եւ ի կերչաց իրք մի սխալ գայ, նա թէ վկայք աղէկ վկայեն, որ իւր բանիւ չքլեալ եւ ոչ յիւր ուժոյն մնացել, նա չպարտի իրք:

Ապա թէ ի ծուլութենէ լինա նա դատըստանին եւ վճար լինի ըստ մեղանացն. ի լման վճար կամ կիսավճար. եւ ի լմանն այս է, որ սարկիկ անփոյթ լինի այրել, եւկէս այն է, որ միջակ լինի փոյթն եւ յանփոյթն: Բայց չէ իրաւունք, որ զվճարն ի վարձէն կտրեն. ապա դու գնորա վարձն տուր, եւ նա զքո պարտքն վճարէ, զգողցածն ու զգարկածն եւ զսպաննածն ու զկոտորածն անսղալ վճարել պիտի: Նոյնպէս եւ գյղին ձգեցվոր այնէլն կամաւոր պատճառանաւք:

Եւ թէ իրար քշտեն ու սպաննեն, նա թէ արծաւդին կամաւք է, որ չասաց կամ չգատեց, նա ըստ իրաւանացն լինի տուգանքն, որպէս ասեն ու լսեն: Եւ այս ի վերայ մեծ անասնոցն ու երմկի եւ խաշանց եւ ամենայն չորքոտանեաց մէկ երթայ: